

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • PROSINEC • DECEMBER • GRUDZIEŃ 1992 (ČÍSLO 415) CENA 2000 ZŁ

*Radostné Vianoce
a šťastný nový rok
želá
ÚV KSSČas a Redakcia*

PRED ROZPADOM FEDERÁCIE

1. januára 1993 prestane exisťovať Česká a Slovenská federatívna republika a namiesto nej vzniknú dva samostatné a zvrchované štaty — Slovenská republika a Česká republika. Proces rozpadu federácie začal vlastne druhými slobodnými parlamentnými voľbami, po ktorých predstaviteľia víazných strán a hnutí a zanedlho i republikových vlád začali prvé rozhovory o novom štátovprávnom usporiadani Česko-Slovenska, zavŕšené vypracovaním jeho podrobnejšieho harmonogramu.

Cesta k vzniku oboch samostatných republík nebola ľahká. Predtým bolo treba vyriešiť mnoho rôznych problémov, aby proces rozdelenia ČSFR prebiehal ústavne, pokojne a kultúrne. V súvislosti s tým sa konal celý rad stretnutí a rokovania medzi predstaviteľmi vlád a parlamentov oboch republík, po ktorých došlo k podpisaniu viacerých dohôd a zmlúv, o. i. o vytvoreniu colnej únie medzi ČR a SR, o menovom usporiadani, o vymedzení spoločných štátnych hraníc, o právnych vzťahoch a ďal-

sich otázkach týkajúcich sa finančnej a rozpočtovej politiky, pohybu osôb, vzájomného zamestnávania občanov, dopravy, telekomunikácie a pod. Bol tiež schválený dôležitý zákon o deľbe majetku federácie.

Dnes, keď pišeme tieto riadky, zostalo nedoriešených ešte mnoho otázok, medzi nimi i základný akt — zákon o rozdelení federácie, ktorý by malo schváliť Federálne zhromaždenie. Dúfame, že do konca roka budú všetky práce pri štátovprávnom usporiadani úspešne zavŕšené. Netreba zdôrazňovať, že tento proces sprevádzajú celonárodná diskusia spojená predovšetkým s očakávaním občanov, čo im nastáva júci rok 1993 — popri akte vzniku dvoch samostatných republík — prinesie. Slováci to nazývajú aktom dejinnej spravodlivosti. Tak či onak do nového roku vstupujú možno s pocitom nestoty, ale i nádeje a presvedčenia, že konečne začnú o sebe sami rozhodovať, že za svoj ďalší vývoj budú sami zodpovední.

J.S.

Z POSLEDNEJ CHVÍLE: 25. novembra tr. Federálne zhromaždenie schválilo zákon o rozpade ČSFR.

ALEXANDER DUBČEK ZOMREL

V sobotu 7. novembra 1992 zomrel v pražskej nemocnici Na Homolkе vo veku 71 rokov Alexander Dubček, bývalý predseda Federálneho zhromaždenia ČSFR a predseda Sociálnodemokratickej strany na Slovensku, hlavná osobnosť českej a slovenskej jari roku 1968. Podľahol ťažkému zraneniu chrbtice a iných orgánov, ktoré utrpel počas automobilovej nehody 1. septembra 1992.

Alexander Dubček sa narodil 27. novembra 1921 v Uhrovej na západnom Slovensku. Vyštudoval právo na Univerzite Komenského v Bratislave, potom absolvoval Vysokú politickú školu v Moskve a v januári 1968 sa stal prvým tajomníkom KSC. Sympatiu národa a obdib vo svete si získal nie rýchlu kariérou politického a straničného činiteľa, ale novým obsahom, ktorý sa usiloval vniest do starých štruktúr. Jeho viera, že socializmus môže mať „ľudskú tvár“ a komunizmus i demokracia sa nazájom nemusia vylučovať, sice nevydržala skúšku času, ale urobila ho historickou osobnosťou. Zosobňoval národný zápas v obrane slobody a demokracie.

A. Dubček predbehol svoju dobu. Jeho úsilie o právo Česko-Slovenska na vlastnú cestu politického i spoločenského vývoja bolo však vopred odsúdené na neúspech. Zastavila ho koncom augusta 1968 invázia „spojeneckých vojsk“, po ktorej nový komunistický režim rozpútal prenasledovanie vtedajších nespokojencov. Sám Dubček, zbavený všetkých funkcií, strávil potom

vyše dvadsať rokov ako robotník v Bratislave pod prísnym policijným dozorom.

Na politickú scénu sa opäť vrátil po nežnej revolúcii v novembri 1989. Prijali ho vrele, bol kandidátom na funkciu prezidenta ČSFR. Po zvolení za prezidenta Václava Havla, Dubček sa stal predsedom Federálneho zhromaždenia, v ktorom zohral významnú úlohu. Usiloval sa o rovnoprávne postavenie slovenského a českého národa, ale v spoločnom štáte, čím, najmä v poslednom období, stratil hodne priaznivcov. Patril však medzi najznámejších a najuznávanejších Slovákov vo svete. On, symbol odporu voči totalite, symbol ľudobehu. Taký zostane v pamäti všetkých.

* * *

14. novembra tr. sa v Bratislave konal pohreb Alexandra Dubčeka. Do Slovenského národného divadla, kde sa konala oficiálna smútočná slávnosť, sa so zosnulým príšli rozlúčiť vedúci predstaviteľia SNR a vlády Slovenskej republiky, Federálneho zhromaždenia, Českej republiky, parlamentné a vládne delegácie z vyše 50 krajín a tisíce obyvateľov Slovenska. Alexander Dubček bol pochovaný v rodine hrobke na evanjelickom cintoriene v Slávlichom údolí.

BILL CLINTON AMERICKÝM PREZIDENTOM

Výmenou generácií nazvali komentátori výsledky volieb prezidenta Spojených štátov, ktoré sa konali 3. novembra tr. O preidenstský stolec sa, ako je známe uchádzali: kandidát Demokratickej strany, arkanský guvernér Bill Clinton (46 rokov), doterajší prezident, republikán George Bush (68 r.) a nezávislý kandidát, miliardár Ross Perot.

Záver dlhej, mimoriadne rušnej a tvrdovo vedenej volebnej kampane vyznel napokon v prospech Billa Clintona, ktorý zvíťazil presvedčivo. Získal 43% hlasov a 370 voliteľov a stal sa tak 42. prezidentom USA. George Bush obdržal 38% hlasov a len 168 voliteľov, kym Ross Perot 19% hlasov, bez voliteľov. Tak teda po 12 rokoch najvyšší úrad v štáte sa opäť dostal demokratom. Inaugurácia nového prezidenta sa uskutočnila 20. januára 1993.

Medzi Clintonové prednosti patrí nepochybne lepšia perspektíva spolupráce s Kongresom ovládaným poslancami Demokratickej strany, čo mu dáva šance pri presadzovaní predvolebných sľubov. Je veľmi schopný rečník a často ho označujú za politika Kennedyho typu. Počas volebnej kampane mu predhadzovali spekulácie týkajúce sa jeho neúčasti vo vietnamskej vojne, ako aj milostné dobrodružstvá, čo mu ostatne aj tak neprekazilo voľby vyhral. Bill Clinton je ženatý od roku 1982 s manželkou Hillary (44), známu a úspešnou právnicou, angažujúcou sa za práva žien a ochranu detí. Maju spolu dcéru Chelseu.

Po voľbách Bill Clinton vyhľasil, že jeho voľbou Američania vyjadrili rozhodnutie vyrovnať sa s novými nárokmi konca tisícročia a novej éry po skončení studenej vojny. K prvým úlohám svojej vlády zaradil o. i. starostlivosť o mladú generáciu, zavedenie všeobecného zdravotného poistenia, tvorbu nových pracovných miest a celkové povznesenie Spojených štátov. Zároveň oznámil, že americká zahraničná politika bude za jeho vlády pokračovať v doterajších základných smeroch. K jej hlavným úlohám zaradil: mierové rokovania na blízkom východe, dohodnutie podrobností zmluvy START-2, pokrok v rokovaniah o liberalizácii svetového obchodu v rámci GATT a mierové vyriešenie konfliktu v bývalej Juhoslováii.

Komentátori sa nazdávajú, že Clinton zaneprázdnými vnútornými otázkami Spojených štátov bude radšej reagovať na svetové udalosti než vystupovať s novými iniciatívmi na medzinárodnej aréne. Zároveň zdôrazňujú, že jedným z kritérií výberu Washingtonu k iným krajinám bude určite rešpektovanie ľudských práv, občianskych slobôd a demokratických zásad.

Poznamenajme ešte, že spolu s preidentom Billom Clintonom Američania za viceprezidenta na štyri roky zvolili 44-ročného senátora za štát Tennessee Alberta Gora.

Týmto číslom končí svoju činnosť tlačiarň pri ul. Smolnej 12 vo Varšave, v ktorej sa od júna 1958 tlačil aj nás Život. Bolo to spolu 415 čísel. Touto cestou chceme pracovníkom tlačiarne srdečne podakovať za spoluprácu a dobudúcnosti im zaželať veľa zdaru.

REDAKCIЯ

Posolstvo Svätého otca Jána Pavla II. k VIII. svetovému dňu mládeže 1993

1. Po stretnutiach v Ríme, v Buenos Aires, v Santiagu de Compostela a v Czestochowej, pokračuje naša púť po cestách súčasných dejín. Nasledujúca zastávka bude v Denveri, v srdci Spojených štátov amerických, pod Skalistými horami Colorada, kde sa v auguste 1993 uskutoční VIII. Svetový deň mládeže. Tam sa, tak ako na predošlých stretnutiach, spolu s mnohými americkými mladými, zídu chlapci a dievčatá zo všetkých národov, aby reprezentovali najživšiu vieri, alebo aspoň najoduševnejšie hľadanie sveta mládeže piatich kontinentov.

Tieto opakujúce sa prejavy nechávajú byť konvenčným rituálom, čiže udalosťou, ktorá má svoj význam vo svojom opakovani sa; naopak, vznikajú z hľbokej nutnosti, ktorá má svoj pôvod v srdci ľudskej bytosti a odzrkadľuje sa v živote Cirkvi, pútnickej a misionárskej.

Svetové dni a stretnutia mládeže naznamenávajú prozretelnostné mŕtvičky: umožňujú mladým ľuďom uvažovať o svojich najvnútornnejších túžbach, prehľubiť svoj zmysel pre Cirkev, ohlasovať s rastúcou radosťou a neohrozenosťou spoločnú vieri v Krista, zomrelého a zmŕtvychvstáleho. Sú to chvíle, keď v mnohých z nich dozrievajú odvážne a osvetene rozhodnutia, ktoré pod pevným a zároveň prijemným vedením Ducha Svätého, môžu prispieť k usmerneniu budúceho osudu dejín.

Sledujeme vo svete „striedanie mocností“, čiže nové pokusy o politickú jednotu, ktoré určí ľudia vnútiť iným ľuďom. Výsledky vidíme na vlastné oči. Nie je to možné vytvoriť pravú a trvalú jednotu prostredníctvom donucovania a násilia. Takýto cieľ môže byť dosiahnutý jedine, ak sa stavia na základe spoločného dedičstva priatých a zdieľaných hodnôt, ako je napríklad úcta k dôstojnosti ľudskej bytosti, prijímanie života, obrana ľudských práv, otvorenosť voči transcendentnu a voči rozmerom ducha.

V tejto perspektive, odpovedajúc na výzvy časov, ktoré sa menia, svetové stretnutie mládeže chce byť semenom a ponukou novej jednoty, ktorá presahuje politické zriaďovanie, ale ho osvetľuje. Základ sa na vedomí, že jedine Tvorca ľudského srdce je schopný primerane zodpovedať na očakávania, ktoré v ňom prebývajú. Svetový deň mládeže sa teda stane ohlasovaním Krista, ktorý aj ľuďom tohto storočia hovorí: „Prišiel som, aby mali život a aby ho mali v hojnosti“ (Jn 10.10).

2. Takto sa dostávame naplnu do témy, ktorá povedie uvažovanie počas tohto roku pripravy na nasledujúci „Deň“.

V rozličných jazykoch existujú rôzne výrazy na vyjadrenie toho, čo by človek v žiadnom prípade nechcel stratiť, toho čo tvorí jeho očakávanie, jeho túžbu, jeho nádej: avšak žiadne slovo nedokáže tak ako výraz „Život“ zhrnúť v každom jazyku v plnom zmysle to, po čom ľudska bytosť

najviac túži, „Život“ vyjadruje plnosť žiadnych dober a zároveň to, čo ich robí možnými, dosiahnuteľnými, trvalými.

Nie sú vari dejiny človeka poznačené křečovitým a dramatickým hľadaním čohosi alebo kohosi, kto by bol schopný osloboodiť ho od smrti a zabezpečiť mu život?

Ľudská existencia pozná momenty krízy a únavy, sklamania a temnosti. Ide o skúsenosť neuspokojenia, ktorá sa presne odzrkadľuje v mnohej literatúre a v mnohých filmoch dnešných dní. Vo svete takého trápenia dajú sa ľahšie pochopiť osobitné ľažnosti dospeviajúcich a mladých ľudí, ktorí sa blížia s chvějúcim srdcom v ústrety tomuto zhľuku lákavých sľubov a tmavých neznámych, ktorým je život.

Ježiš prišiel, aby dal definitívnu odpoveď na túto dychtivosť po živote a po nekonene, ktorú nám nebeský Otec pri stvorení vpísal do nášho bytia. Na vrchole zjavenia, vteleného Slovo vyhlasuje: „Ja som život“ (Jn 14.6), a ešte „Ja som prišiel, aby mal život“ (Jn 10.10). Aký život? Ježišov úmysel je jasny: samotný Boží život, prevyšujúci všetky túžby, ktoré sa môžu zrodiť v ľudskom srdci (porov. 1 Kor 2.9). Skutočne, milosťou krstu, sme už Božimi deťmi (porov. Ljn 3, 1-2).

Ježiš prišiel v ústrety ľuďom, uzdravoval chorých a tripiacich, oslobodzoval posadnutých a kriesil mŕtvyh: dal seba samého na kríž a vstal zmŕtvyh, a tým sa ukázal ako Pán života: pôvodca a prameň nepominuteľného života.

3. Každodenná skúsenosť nám hovorí, že život je poznačený hriechom a ohrozený smrťou, napriek smädu po dobre, ktorý pulzuje v našom srdci a túžbe po živote, ktorá preniká naše údy. Stačí, aby sme venovali celkom malú pozornosť sebe samým a napäťiam, pre ktoré nás stavia existencia, a zistíme, že všetko v našom vnútri nás návádzajú presiahnuť seba samých, všetko nás pobáda prekonáť pokušenie povrchnosti alebo beznádeje. Práve vtedy ľudska bytosť je pozvaná stať sa učením toho Iného, ktorý nás nekonene presahuje, aby vstúpila konečne do pravého života.

Existujú ľiví proroci a falošní učitelia života. Predovšetkým sú učitelia, ktorí učia vyjsť z tela, z času a z priestoru, aby bolo možné vojsť do „pravého života“. Odsudzujú stvorenie a v mene klamného spiritualizmu vedú tisíce mladých ľudí po cestách neuskutočnitelného osloboodenia, ktoré ich nakoniec zanechá ešte osamotenejších, obete vlastnej ilúzie a vlastného zla.

Zdanlivo na opačnom póle, učitelia „uničajúceho okamihu“ pozývajú vyhovieť každej inštinktívnej náklonnosti alebo túžbe, čo má za následok upadnutie jedinca do úzkosti plnej nepokoja, sprevádzanej nebezpečnými únikami ku klamlivým umelým rajom, ako napríklad k droge.

Sú ďalej učitelia, ktorí zmysel života dávajú výlučne do hľadania úspechu, zhámania sa za peniazmi, rozvoja osobných schopností, bez ohľadu na potreby druhých ani na účtu k hodnotám niekedy dokonca ani k základnej hodnote, hodnote života.

Tieto a iné typy učiteľov života, ktorých je veľa aj v súčasnom svete, ponúkajú ciele, ktoré nielenže neuhasujú, ale často vysúšajú a zosilňujú smäď, ktorý páli v duši človeka.

Kto teda dokáže zmerať a naplniť jeho očakávania?

Kto, ak nie Ten, ktorý — ako autor života — môže uspokojiť očakávanie, ktoré On sám vložil do jeho srdca? On sa približuje ku každému, aby ponúkol zvestovanie nádeje, ktorá neklame: On, ktorý je súčasne cestou a životom: cestou, ktorá vede do života.

Sami by sme nedokázali uskutočniť to, pre čo sme boli stvorení. Existuje v nás prísľub, na splnenie ktorého sa cítime bezmocní. Avšak Syn Boží, ktorý prišiel medzi ľudí, nás uistil: „Ja som cesta, pravda a život“ (Jn 14.6). Podľa výstižného vyjadrenia svätého Augustína. Kristus „chcel vytvoriť miesto, v ktorom by každý človek mohol stretúť pravý život“. Toto „miesto“ je jeho Telo a jeho Duch, v ktorom celá ľudskosť, vykúpená a očistená od hriechu, je obnovovaná a zbožštená.

4. Naozaj, život každého z nás bol myšlený a chcený skôr než vznikol svet a my môžeme celkom právom opakovať so žalmistom: „Pan, ty ma skúmaš a vieš o mne všetko... Veď ty si stvoril moje útroby, utkal si ma v živote mojej matky“ (Z 139).

Tento život, ktorý bol v Bohu od počiatku (porov. Jn 1.4), je životom, ktorý sa darúva, ktorý si nenecháva nič pre seba a slobodne sa odovzdáva, bez ohľadov na seba. Je svetom, „pravým svetom, ktoré osvecuje každého človeka“ (Jn 1.9). Je Bohom, ktorý prišiel, aby prebýval medzi nami (porov. Jn 1.14), aby nám ukázal cestu nesmrteľnosti, vlastnú Božím deľom a aby nám ju sprisutnil.

V tajomstve svojho kríza a svojho zmŕtvychvstania Kristus zničil smrť a hriech, prekonal nekonene vzdialenosť, ktorá je medzi každým človekom a novým životom v ňom. On vyhlasuje: „Ja som vzkriesenie a život. Kto verí vo mňa, bude žiť, aj keď umrie. A nik, kto žije a verí vo mňa, neumrie naveky.“ (Jn 11.25)

Kristus uskutočňuje toto všetko tým, že darúva svojho Ducha, darcu života, vo svätościach: osobitne v krste, sviatosti, ktorá existenciu, pochádzajúcu od rodičov, krehkú a určenú k smrti, mení na cestu k večnosti: vo sviatosti pokánia, ktorá vďaka odpúšťaniu hriechov neustále obnovuje Boží život: v eucharistii, „chlebe života“ (porov. Jn. 6.35), →

která žíví „žijúcich“ a upevňuje ich kroky na pozemskej púti, tak že im umožňuje hovoriť spolu s apoštolum Pavlom: „Už nežíjem ja, ale vo mne žije Kristus“ (Gal 2.20).

5. Nový život, dar vzkrieseného Pána, sa potom rozširuje v každej oblasti ľudskej skúsenosti: v rodine, v škole, v práci, v každodenných činnostiach i vo voľnom čase.

Začína kvitnúť tu a teraz. Znakom jeho prítomnosti a jeho rastu je láska: „My vieme, že sme prešli zo smrti do života — dosvedčuje svätý Ján — lebo milujeme bratov“ (1 Jn 3.14) činnou láskou a v pravde. Život kvitne v darovaní sa druhým, podľa povolania každého: v služobnom kniazstve, v zasvätenom panenstve, v manželstve, tak že všetci si môžu — v duchu solidarity — deliť dary, ktoré dostali, predovšetkým s chudobnými a núdznymi.

Ten, ktorý sa „znovuzrodi zhora“ sa tak stane schopným „uzrieť Božie kráľovstvo“ (Jn 3.3) a angažovať sa na vytváraní sociálnych štruktúr dôstojnejších človeka a každého človeka, v podnecovaní a bránení kultúry života proti akejkoľvek hrozbe smrti.

6. Drahí mladí, stávate sa nositeľmi otázky, s ktorou sa na vás často obracajú mnohí

vaši rovesníci: Ako a kde môžeme stretnúť tento život, ako a kde ho môžeme žiť?

Odpoveď môžete nájsť aj sami, ak sa budete usilovať prebyvať verne v Kristovej láske (porov. Jn 15.9). Vtedy priamo na sebe okúsite pravdivosť tohto jeho slova: „Ja som... život“ (Jn 14.6) a budete môcť všetkým priniesť túto radosťnú zvesť nádeje. On vás ustanovil za svojich vyslancov, prvých ohlasovateľov evanjelia vašim rovesníkom.

Nasledujúci Svetový deň mládeže v Denveri nám ponúkne vhodnú príležitosť, aby sme sa spolu zamysleli nad touto tému, pre všetkých veľmi zaujímavou. Treba sa teda pripraviť na toto dôležité stretnutie, predovšetkým tak, že sa poobzerať okolo seba, aby sme našli, ba akoby sme chceli urobiť súpis všetkých tých „miest“, kde Kristus je prítomný ako prameň života. Môžu to byť farské spoločenstvá, apostolské skupiny a hnutia, kláštory a rehoľné domy, ale aj jednotlivé osoby, prostredníctvom ktorých — ako sa to stalo emauzským učením — On dokáže zohriať srdce a otvorí ho nádeji.

Drahí mladí, v duchu vdăčnosti cíte sa priamo zapojení do úsilia novej evanjeli-

zácie, ktorá nás zaväzuje. Ohlasujte Krista, ktorý „zomrel za všetkých, aby tí, čo žijú, už nežili pre seba, ale pre toho, ktorý za nich zomrel a vstal zmŕtvych“ (2 Kor. 5.15).

7. Vám, drahá mládež Spojených Štátov, ktorí budete hostiteľmi budúceho Svetového dňa mládeže, je daná radosť priať ako dar Ducha stretnutie s mnohými chlapcami a dievčatami, ktorí priputujú zo všetkých strán sveta do vašej vlasti.

Už sa na to pripravujete prostredníctvom horlivej duchovnej a organizačnej činnosti, ktorá sa týka každej súčasti vašich cirkevných spoločenstiev.

Zo srdca si želám, aby táto výnimočná udalosť, prispela u každého k vzrastu nadšenia a vernosti v nasledovaní Krista a v radostnom prijímaní jeho posolstva, ktoré je prameňom života.

Porúcam vás preto Najsvätejšej Panne Márii, prostredníctvom ktorej sme dostali Tvorcu života, Ježiša Krista, Syna Božieho a nášho Pána. S láskou vás všetkých žehnam.

Vo Vatikáne. 15. augusta 1992, na Slávnosť Nanebovzatia Panny Márie.

spáliteľného väzna. Mysleli si, že by to mohol byť otec Kolbe. Zaobstarali pozvanie do Poľska a potom sme sa vydali smerom k Osvienčimu.

Už pred povestnou bránou s nápisom Arbeit macht frei som pomocou virgule začal hľadať. Prechádzali sme pomedzi bloky a ostatné dráty a za posledným sa objavil komín krematória, ktoré Nemci už nestačili zničiť. Priblížili sme sa k šibenici postavennej pre posledného veliteľa Höseho, na ktorej po vynesení rozsudku skončil svoj život.

Virguľa stále ukazovala smerom k šibenici. Asi meter od nej je niekto pochovaný. Krematórium je vzdialé od hrobu asi šest metrov. Virguľa aj sideritové kyvadielko ukazovali hľbku približne 70 cm.

Ešte sme zisťovali, v ktorej peci spaľovali mŕtveho. Navštívili sme i celu smrti, v ktorej otec Kolbe umrel, a pokúsili sme sa zistíť, na ktorom mieste vydýhol naposledy.

zí vykonávať verejne kňazskú službu a živil sa ako traťový robotník na ČSD, a to plných dvadsať rokov. V súčasnosti je duchovným správcom v Hluku pri Uherskom Brode. Už dlhší čas sa prakticky zaobrá psychotronikou.

* * *

Tento článok som našiel v Katolíckych novinách, ktoré vydáva katolícka cirkev na Slovensku. Zasa Katolícke noviny prebrali článok z Katolíckeho týdeníka vydávaného v Čechách. Autor popisuje skutočne nevšednú udalosť, ktorú zažil jeden z osviencimských väzňov. Sv. Maximiliána Kolbeho poznajú skoro na celom svete ako príklad heroickej lásky. Odovzdal život za druhého človeka, ktorý bol potrebnejší, keďže mal domov, rodinu a deti. Odovzdal život je veľmi fažká vec. Maximilián neváhal ani chvíľu. Takýto heroizmus je nepochybne Božím darom.

Podľa autora tohto článku v tábore by bolo potrebné urobiť sondu, keďže — ako trvá — na mieste, o ktorom rozprávali obyvatelia Jablunkova, je ktorosi zakopaný, to znamená je tam pochované ľudské telo. Samozrejme nevedno, či je to Maximiliánovo telo. Vie však o tom naša Metropolitná kúria a otcovia františkáni.

Snáď práve teraz, skoro päťdesiat rokov po ukončení vojny, sv. Maximilián chce ešte prehovoriť.

Známe sú vo svete prípady, keď Pán Boh zachoval pred rozkladom ľudí vyvolených, hoci boli pochovaní v zemi. Stávalo sa, že po mnohých rokoch ich telá vykopávali neporušené. Tak sa stalo so sv. Katarínou Labouréou vo Francúzsku a v Poľsku s blahoslavenou Urszulou Ledóchowskou. Možnože práve Maximiliánovo telo chcel Pán Boh zachrániť pred spálením a rozhodením popola na neznámom mieste.

Pre ľudí sú mnohé veci nemožné, ale to, čo nemôžu ľudia, môže Boh.

Kňaz PAWEŁ KUBANI

Hrob Maximiliána Kolbeho?

Pred štyrmi rokmi ma vyhľadali dva občania z Jablunkova aj so svojím kaplánom P. Pavlom Zachrlom a vyzprávali mi príbeh osviencimského väzna. Po svojom prepustení prišiel na istú faru v Poľsku a zveril sa tamojšiemu farárovi, že pracoval ako väzeň v krematóriu, kde mal za úlohu spaľovať mŕtvy.

Jedného z mŕtvyh vložil do pece a o chvíľu vytiahol posúvaciu dosku, na ktorej ležal nespálený muž. Zasunul ho tam druhý raz a nechal telo v peci dlhšie — ale opäť ho vytiahol nespálené. To sa stalo i po tretí raz. Väzeň to ohlásil nemeckému dozorcovi. Dostal rozkaz mŕtve telo niekam zakopať. V rýchlosťi vykopal hrob neďaleko krematória. Tušil, že nespálitelný väzeň musí byť nejaký výnimočný človek. Keď skončil prácu pri peci, kľakol si k pochovanému mužovi a modlil sa k nemu. Na jeho vlastné počudovanie i na prekvapenie ostatných ho o štrnásť dní prepustili na slobodu. Zvyčajne totiž museli takisto väzni umrieť, aby nikdy nemohli výdať svedectvo.

Obyvatelia Jablunkova ma prosili, či by som sa nemohol pokúsiť nájsť hrob toho ne-

Potom sme išli do Krakova, aby sme o tom informovali pána kardinála Macharského. Pretože nebol práve doma, prijal nás pomocný biskup, ktorý bol predtým duchovným správcom v Osvienčime. Naša správa ho veľmi prekvapila. Odporúčal nám, aby sme išli do kláštora františkánov. Tam sme všetko protokolárne zapísali. V tom kláštore býval i otec Kolbe. Svätíaci biskup aj s prirom (predstaveným kláštora) zastávali mienku, že zatiaľ nie je vhodné urobiť pod šibenicou v Osvienčime sondu. Medzi židovskou obcou a cirkvou v Poľsku bola napäťa situácia.

Po návrate z Poľska som navštívil pani Jakubíkovú, ktorá kedysi slúžila na fare a počula rozhovor bývalého osviencimského väzna s pánom farárom. Vydať sa do Jablunkova, kde teraz žije. Zaiste by bola konunným svedkom celej udalosti.

PAVEL ZÍBAL

(Podľa Katolíckeho týdeníka č. 25/1992) P. Pavel Zíbal sa narodil vo Vnoroch neďaleko Hodonína (1922). Pre svoju vernosť Cirkvi nemohol podobne ako mnohí iní kňa-

Dnes prinášame ďalšie materiály o Tomášovi Červeňovi: nekrológ, spomienku v Zore a dve básne venované tomuto veľkému oravskému rodákom.

TOMÁŠ ČERVEN

veľprepošt a kanonik biskupstva bansko-bystrického,
bývalý pokladník Matice slovenskej atď., atď.
Verný a vznešený syn slovenského národa
zomrel v Banskej Bystrici dňa 27. apríla
v 83. roku svojho života.
Večná a vďačná Mu bud' pamiatka
a sláva v národe!

„Ja som prišiel, aby mali život a aby ho mali v hojnosti.“ (Jn 10.10).

Predošlé číslo Zory už sa nám práve dotláčalo keď nás dotkla tá nevýslovne žalostná zvest, že tej dobrej duše slovenskej, toho milého starčeka TOMÁŠA ČERVENA niet viac medzi živimi! I vyronili sme slzu najúprimnejšieho bôľu nad ľažkou touto stratou, nad stratou muža, ktorý bol jednou z najskvelejších hviezd na obzore slovenskom, jehož každé dýchnutie, každá myšlienka zasvätená bola národu. Červeň bol vzorom slovenského národov-

ca. On bol zosobnená statočnosť a skromnosť a jeho obetavosť, kde sa jednalo pomáhať úbohým a podporovať zveřatok národa, neznala žiadnych hraníc. Narodený z poctivých rodičov v Orave vyšvihol sa svojou neúmornou plnosťou a svedomitosťou a svojimi znamenitými darmi duševnými na vysoký stupeň cirkevnej hodnosti. Celým životom sprevádzala ho myšlienka a snaha: dobre robiť tomu (POKRAČOVANIE NA STR. 9)

Úryvok listu T. Červeňa M. Hamuliakovi z 15.IV.1840 s vlastnoručným podpisom pisateľa

*Jedným plátom a strony v horach a v dolinách
drienuju, ako stare osudane mohy. Už keď sa tam
veselie musí vyroviť, keď nás i svadby odberajúce.
Nerozdobte tiež a Vašu Osudenosť len starym Tatam
menovat budeme, aby Vás i po týchto pamäťeckich
politických krizach bude i za Skutočného Ministera
svenčovať. Fazit Deus. — Doprincujte sa do Štú
jenej prdejnej kniežejky bytky i na ďalj zošľavenie
v Bystriči 15. apríla 1840.*

Vašej Osudenosťi

*Družec titul a Skúšobník
Tomáš Červeň*

TOMÁŠ VARGA

Jubilácia

NÁS milý Pán Biskup nech má potešení kdež jeho kanonik bude povýšený, ktorého jedného ze všech si vyvolil, keď jeho šikovnosť, múdrost dobre skúsil v prácach biskupských za svého pomocníka. U vedľa boku svého za kanonika.

Orava zahrada dávať pekné kvety!
Keď na svet prináša také múdre deti!
Chvála veľká z toho musí sa ti vždy dať
Za čo i ty sama musíš sa radovať,
že medzi inšími múdrymi diákami
nám ČERVEN TOMÁŠA peknými cnotami
Ozdobeného, a nám tak osožného
Dala kanonika preveľmi dobrého
který svojou nadobudnutou múdrostou
skúšenosťou, šikovnosťou a plnosťou
Zasúži prijati najväčšie hodnosti
by korunované boli jeho cnoti
už na tomto svete ve veľkej hojnosti
Udeľ Bože k tomu tvej svetej milosti!

(Matica slovenská — Martin — Archív literatúry a umenia. Rukopis príležitostnej básne Tomáša Vargu Tomášovi Červeňovi)

ANDREJ SLÁDKOVIČ

TOMÁŠOVI ČERVEŇOVÍ

Na vysočinách svätých, na skale diamantovej,
Na cedar spásy všechnieho spoľahlá
Stála nevesta Baránkova.

Zamenila šat pokorných žiaľov

Za čistý zlatohlav ligotavý,

Ovinula čeľuste svätošlávou

A znamenie muk ženichových

Zložila za milostné záhrenie.

Spočinuli ústa v modlitbe lásky

I rozhladela sa poľom slávy,

I zdvihla ruku žehnaním posvätenú,

Blesk vôle všemohúcej vyronil sa svetom

A zasadnul na duši vyvolenej:

Kde sa vzala, tu sa vzala —

Družka i slúžka nevesty nebies.

Družka po srdeci božom slúžka po srdeci svojom,

Zlatovlasá, sivooká, kruhotvará,

Pani Uralu, Tatier, Balkánu,

Deéra Slávy, Slavianov mati,

Oblečená v karmažín zlatorubý,

Odetá kusom jasného neba.

Poklonila sa i dýchla pozdravom,

Oprela mäkký lakeť na pavázu slávnu,

Na štit hŕb trojich a dvojého križa,

A operala lúč oka ľubeznú

Na ľubezne ústa carice — nevesty.

I zadrážala dych, načuvajúc veleslovne.

Rozhliadla sa milá Bôhsynova,

Rozhliadla sa šírym rajským poľom

A zornicou jasnou oblieta kvetiny.

Siby pod dychom vetierka od Libanu,

Ukláiali sa kalísky vôleplné

Pred zrakm bezšumným družice Pána slávy,

I kývali hlávkami dúhovými

Klaňajúc sa a ponúkajúc sa.

Nachýlia sa mati všetkých svätých, —

V ruke zorovej zabelela sa

Svätomierom zakvitla Falija

Vystrela ruku dcéra Siona znova, —

V prstoch priezračných hrala so sinkom

Páchnuca večnosťou nebeská nevádzka;

Čiahla milostným ramenom ešte, —

V hrsti žiaril kvet mak, kvet ľubosti,

Zabarvený svätokrvou vyliatou za život sveta.

Podnála pravica Bohoženy

Kytice div biel — modro — červený,

Dáva trojkvet matke slávodeťi

A svätozonom zablahovetí:

Tomášovi,

Môjmu sluhovi, tvojmu synovi,

Miláčkovi oboch,

s polúbenim svätým, —

Kvet večného pokoja

I kvet bezsmrtia

I kvet lásky božej.

Mladého mája dobou

Vplet do sedím posvätených.

Stalo sa!

Začíli nešfachetné oko samolubých:

Hory slavianske ozvaly sa radosťou svätou.

(Básnické spisy A. Sládkoviča)

Prežiť štvriť storočia v manželstve je v každej rodine významná udalosť, ale dožiť sa zlatej svadby, čiže polstoročia spoločného života, je skutočne niečo nezvyklé a zriedkavé, dokonca i na vidieku, kde manželské zväzky sú spravidla veľmi trvalé.

Prednedávnom práve takéto mimoriadne jubileum oslavili manželia VALENT a ANNA KOVALČÍKOVI z Krempach. Vo štvrtok 7. októbra t.r. uplynulo práve 50 rokov, keď si v krempa kom kostole pred oltárom slúbovali vernosť a začali spoločne kráčať životnou cestou. Nebola to cesta ľahká. Z ich vekom poznáčených tvári však vyžaruje spokojnosť zo statočne prežitého života, ktorý ešte aj dnes napĺňuje každodenná práca.

Krajan Valent Kovalčík sa narodil v roku 1914 v gázdovskej rodine. Prišiel na svet ako sirota. Jeho otec, tiež Valent, musel totiž narukovať na vojnu (I. svet. vojna). Zanedlho padol na fronte a nedošlo sa narodeniu svojho syna. Valent so svojou 3 roky starou sestrou Máriou, vychovávanou matkou, od malička poznal tvrdý gázdovský chlebik.

NAŠI ZLATÍ JUBILANTI

Do školy začal chodiť v roku 1920, práve vtedy, keď sa severný Spiš a horná Orava rozhodnutím Rady veľvyslancov v Spa dostala k Poľsku. A tak hoci sa musel totiž po poľsky, bol vychovávaný v slovenskom duchu a toto národné povedomie odovzdal neskôr i svojim deťom. Neskoršie roky Valentovho života boli veľmi pohnuté a dramatické. Patril totiž k ročníku, ktorý bol až 6 razy — až sa tomu nechce veriť — povolaný na vojenčinu. Prvý raz narukoval do poľskej armády v roku 1937 v Cieszyne, kde riadne slúžil do marca 1939. Sotva sa vrátil domov, zase ho povolali do vojska a po 3 mesiacoch prepustili domov. Tesne pred vypuknutím druhej svetovej vojny v rámci všeobecnej mobilizácie bol zadelený do jednotky v Novom Sáči, kde sa zúčastnil obrannej vojny v septembrovej kampani. Tam jeho jednotka bola rozbitá a Valent aj s ďalšími vojakmi sa dostal do zajatia. Neskôr ich Nemci odviedli do lágru v Rakúsku. Po 4 mesiacoch, ako slovenský občan, ktorým sa stal po vzniku Slovenského štátu, bol z lágru prepustený.

Po návrate domov Valent začal gázdovať. Postavil si dom a ani ho nestihol zariadiť, keď ho povolali do slovenskej armády na niekoľkotýždňové cvičenia. O rok neskôr dostal riadny povolávací lístok do armády. Naštastie, po zadelení do náhradnej roty,

mohol sa zanedlho vrátiť domov. V r. 1942 sa oženil. Vzal si mladú krajanu Annu, rod. Galiňákovú (nar. v 1920 v Krempachoch), ktorá mu o rok neskôr priviedla na svet syna Františka. Kdesi koncom júla 1944 ho, ako záložníka, opäť povolali do slovenskej armády do Levoče, kde ho zostihlo vypuknutie Slovenského národného povstania. Po začiatení povstania do hôr bola jeho jednotka rozpustená a Valent Kovalčík sa vrátil domov.

Vrátil sa, pravdaže ku gázdovaniu. Avšak nielen práca na gázdovstve bola náplňou jeho života. Bol spoločensky aktívny, zaujímal ho ochotnické hnutie a už v období Slovenského štátu (keď práve nebola na vojenčine) účinkoval v miestnom divadelnom krúžku. Aj neskôr sa nestránil spoločenskej práce, hoci mu prribudlo hodne rodinných povinností, najmä keď prišli na svet ďalšie deti — syn Valent a dcéry Mária a Helena. Spolu s manželkou ich vychovali na dobrých Slovákov. Tak napr. najstarší syn František, donedávna krempašský richtár, bol viac rokov predsedom miestnej skupiny Spoločnosti v rodnej obci. Dnes je podpredsedom a súčasne členom predsedníctva ÚV KSSČaS.

Vráime sa však k Valentovi. Ako hudobne nadaný, hral v miestnej dychovke a bol vyše 30 rokov jej kapelníkom. Keď vznikla miestna skupina v Krempachoch, patril k prvým, ktorí sa do nej zapísali. Aj keď nebol funkcionárom, živo sa zaujímal o krajančí hnutie. Aktívne sa zúčastňoval členských schôdzí a nabádal členov MS k väčšej aktivite. Od vzniku nášho časopisu Život je jeho horlivým čitateľom. Krajania hovoria o Valentovi Kovalčíkovi, že je to človek s otvorenou hlavou. Vždy bol zvedavý sveta. Viackrát navštievoval Slovensko, rôzne mestá a oblasti. V sedemdesiatych rokoch sa vybral na pol druhu roka do Ameriky, kde pracoval v továrnach na výrobu plastických hmôt. Po návrate domov obnovil svoje gázdovstvo a pomohol i deťom.

Anna a Valent Kovalčíkovci prežili v zhode pekný kus života. Aj keď ich život nebol ľahký, sú s ním spokojní. Dočkali sa už 21 vnukov a jedného pravnuka. S optimizmom hľadia do budúcnosti. „Kiežby len zdravie slúžilo“ — hovoria. Práve pevné zdravie a mnoho pokojných a šťastných chvíľ im k jubileu želali ich najbližší. My sa k tomu z celého srdca pripájame.

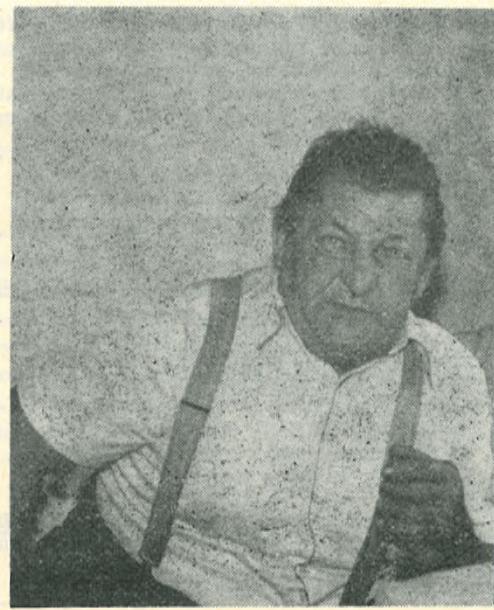
EVA MATISOVÁ

„Ste politicky nespol'ahlivý...“

O totalite sa dnes všeobecne hovorí a piše. Podľa Slovníka cudzích slov je to násilná, vynútená, nadiktovaná jednota, jedna z priznačných čŕt bývalých komunistických režimov v strednej a východnej Európe. Hlásali sa heslá o demokracii, ale bola to len teória. Skutočnosť vyzerala úplne ináč. Nie div, že sa tieto systémy viackrát stretali s odporom, jednak pri ich nástupe v prvých povojnových rokoch, potom v roku 1956 v Maďarsku a Poľsku, v 1968 v Česko-Slovensku, zípás Solidarity v 1980 v Poľsku a napokon v rokoch 1989–90, keď okovy komunizmu konečne praskli. Hovorí sa o tom, ako „jeseni národov.“

Netreba nikoho presvedčovať, že totalitné režimy zanechali za sebou mnoho utrpení, často úplne nevinnych ľudí. Patrí k nim aj krajan Jozef MADEJA z Nedece, dlhorocný člen Spoločnosti, ktorý nám porozprával zaujímavý príbeh zo svojho života, práve o komunistickej „spravodlivosti“.

— Celá udalosť začala v roku 1947 — spomína krajan Madeja. — Pracoval som vtedy vo Svite na Slovensku. Bolo tam zamestnaných mnoho utečencov so severného spiša, medzi nimi aj Tomáš Gorka z Jurkova, s ktorým som sa skamarátil. A zase ten poznal niekoľkých Poliakov. Pamätam sa, že jeden bol z Lopusznej, dvaja z Gronkowa a jeden — Baliński pochádzal z Nového Targu. Povrávalo sa, že mali na rovási viaceré šarvátky a snáď aj prepady a boli stíhané. Keď im začalo prihárať, hľadali útočište na Slovensku. Keď sa vo februári 1948 aj tam dostávali k moci komunisti, začalo prenasledovanie v prvom rade katolíckych kniažov a veriacich. V miestnom kláštore v Podolíci bolo uväznených okolo 800 kniažov. Práve na akciu ich uvoľnenia ma volal Tomáš Gorka. Mali sme ju uskutočniť spolu s Poliakmi. Zial nás zámer prekazila tragická udalosť. Spomínaní Poliaci sa skrývali v lese na Babej pri Svite. Práve tam sa po práci

Spomienka na leto

Písaf o prázdninach na Vianoce sa môže niekomu zdať priliš neskoro. Vraciame sa však k tomuto obdobiu, keďže chceme oziviť spomienky 40 novobelských a krempašských detí na pekný zájazd na Slovensko a súčasne povzbudiť krajanov z iných obcí k organizovaniu podobných podujati.

Zájazd sa uskutočnil na pozvanie pracovníkov Domu Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi a umožnil našim deťom spoznať toto pekné východoslovenské mestečko a jeho malebné okolie.

40 mladých výletníkov z 1. až 8. triedy základných škôl z Novej Belej a Krempáčov sprevádzali učiteľky Žofia Magerová a Žofia Chalupková a za rodičov Monika Kurnátová. 13. augusta v skorých ranných hodinách vyrázili autobusom smerom k hraničnému priechodu Lysá Poľana, kde po krátkom vybavovaní colných formalít a prekročení hranice čakal už na nich autobus hostiteľov zo Spišskej Novej Vsi.

Autobusom prišiel i pracovník Miestneho odboru Matice slovenskej, ktorý deťa a ich

vychovávateľov srdečne privítal a neskôr im vysvetľoval a predstavoval obce, mestá i pamäti hodnosti, ktoré cestou stretávali. Nemusím podotýkať, že už sama cesta malebným podtatranským krajom bola pre deti vzrušujúca. Po príchode do Spišskej Novej Vsi už na nich čakali hostitelia s podpredsedníčkou MO Matice slovenskej, ktorí deťa rýchle ubytovali v internáte Drevárskej priemyselnej školy a potom pozvali na výborné bryndzové halušky. Samozrejme všetci si pochvalovali, že také dobré halušky ešte nikdy nejedli.

Všetci si dobre pamätáme, že tento rok v lete vládli veľké horúčavy. Deti ich ani zvláš nepocitili, keďže na mieste mali pekný bazén. Nečudo, že len čo sa naskytla voľná chvíľka, hneď sa začali kúpať. Príjemne osvieženie zavŕšili deň zábavou, športom, rôznymi loptovými hrami na dvore internátu.

Druhého dňa, 14. augusta, čakal deťa pekný program — výlet do Slovenského raja. Niekoľko by mohol namietať, že hory sú väčšinou rovnaké a ničím vzácnym pre malých výletníkov z hornatého Spiša neboli. A jednako boli. Slovenský raj so svojimi vápenecovými a dolomitovými kopcami, krasovými planinami, zaujímavými jaskyňami (napr. Medvedia a Dobinská ľadová jaskyňa), tiesňavami, kaňonmi a meandrami potokov — je mimoriadne malebný kraj, navštievovaný domácimi a zahraničnými turistami. Nie div,

že sa zapáčil i malým spišským turistom, najmä cesta stupačkami k výhľadovým bodom, zelené údolia a iné prírodné krásy. Po výlete čakala na deťa slávnostná večera v miestnom hoteli. Aj to bolo pre ne niečo nové, veľa mnohých deťa v hoteli ešte nikdy neboli.

V posledný deň po raňajkách, ktoré si deťa pripravili same (varili si čaj a páry v obrovskom hneci), ich čakal ďalší výlet, po ktorom sa mali vrátiť na rodny Spiš. A tak cestou domov navštívili o.i. staroslovnu Levoču s prekrásnou radnicou na námestí. Tu si prezreli i kostol sv. Jakuba so slávnym gotickým oltárom od majstra Pavla z Levoče. Potom navštívili zrúcaniny Spišského hradu, ktorý svojou rozlohou patrí k najväčším v Európe a urobil na žiakov veľký dojem. Prehliadi si i Spišskú kapitolu a odtiaľ sa vracali domov cez Spišskú Novú Ves a rázovitú slovenskú obec Smižany, kde sa zastavili na miestnu vychýrenú zmrzlinu. Stadiaľ ich cesta viedla už rovno domov.

Vracali sa spokojni a šťastní, avšak s tajnou túžbou vrátiť sa na miesta, ktoré navštívili. Miesta, kde spoznali nielen prekrásnu prírodu, ale i veľmi srdečných a pohostinných ľudí. A touto cestou by im a najmä pracovníkom Domu Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi cheeli ešte raz poďakovať.

EVA MATISOVÁ

Na výlete v horách...

Snímky: Z. Chalupková

Hurá voda...

vybrali na jahody dve Čiernohoranky a objavili skryšu Poliakov. Ako som sa neskôr dozvedel, ti sa asi nafakali, že ich môžu udiať. Balinski vytiahol revolver... a jedna zo žien — Helena Soltýsová prišla o život.

Po vražde žandári začali stíhať páchateľov, ktorí sa necitili bezpeční a plánovali útek do Rakúska. Do Petržalky pri Bratislavе ich mal dovezť istý Buza z Levoče, ktorý však v kríme pri pocháriku neopatrne vyjavil svoju kuriérsku úlohu. Hovorí sa, že steny majú uši, nečudo, že zanedhľa sa Buza ocitol na žandárskej stanici, kde musel o všetkom porozprávať. Žandári obklúčili Kačmarčíkov mlyn, kde sa Poliaci schovávali. Zákratko ich spolu s Gorkom lapili. Bránil sa len Balínski a posledný náboj si nechal pre seba...

Začalo veľké vyšetrovanie, po ktorom sa na lavicu obžalovaných dostalo až 27 osôb. Zákratko, v roku 1949, sa v Levoči konal verejný súd pre prvú skupinu obžalovaných. Tresty boli vysoké — od 5 do 24 rokov. Ja som bol v druhej skupine obvinených, ktorých po 3 týždňoch väzby previezli do Bratislavу, kde sa konal proces. Obvinili

nás z utajovania trestného činu. Mňa odsúdili na dva a pol roka nepodmienečnej väzby. Z Bratislavы nás, čerstvo odsúdených, zaviezli najprv do Leopoldova, potom na krátko do Handlovej a nakoniec do Jachymova, kde boli najčastejšie podmienky. Pracovali sme v uránových baniach, ktoré boli mimoriadne škodlivé zdraviu. Urán je veľkým bohatstvom štátu, ale v tomto prípade ho využívali Sovietski, ktorí riadili a kontrolovali ťažbu. V baniach pracovali politickí väzni. Koľko len tam pracovalo doktorov, inžinierov, knazov. Stravu sme dostávali podľa práce. Bolo to veľmi perfidne. Kto prekročil normu, veľmi vysokú, tomu trochu pridávali k aj tak skromnej porcio. Aby sme dajako prežili, bolo treba naozaj úmorne pracovať. O rádioaktivite ani nehovorím.

Dnes ľačko povedať, koľko ľudí tam prišlo o život, kolko stratilo zdravie, časté boli infarkty a iné ľačké ochorenia. Ľačké podmienky nutili neraz k pokusom o útek, ktoré sa často končili tragicky. Pamätam sa, ako raz sa o to pokúsili dva Rómovia. Zmocnili sa zbraní, no útek sa nevydaril a oni zahynuli a s nimi ďalší väzni z lágru

č. 12. Potom všetkých väzňov priviedli k zastreleným, čo malo byť výstrahou pre budúcnosť.

V mojom lágre sedeli traja lekári, ktorým sa nejak podarilo újsť. Mňa však správa väzenia obvinila, že som o pláne úteku vedel a nič neprezradil, hoci fakticky som nič nevedel. Posadili ma za trest na mesiac do tzv. bunkra s veľmi prísnym režimom. Stávalo sa, že nás v zime držali nastúpených aj niekoľko hodín. Na tie chvíle nikdy nezabudnem...

Keď si krajan Madeja odsedel a vlastne odpracoval celý trest, zaznamenaný ako prípad č. 016582, v apríli 1953 bol prepustený na slobodu a vrátil sa do rodnnej Nedece. Chcel však zostať na Slovensku. Bol však predvolaný do Spišskej Staréj Vsi, kde mu odňali česko-slovenské štátne občianstvo. Zdôvodnenie znalo: „Ste politicky nespôsobilivý a my takých občanov nepotrebuje-

me.“

V roku 1990 zvláštnym výnosom prezidenta ČSFR bol krajan Madeja rehabilitovaný.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Autor článku, doc. dr. hab. Edward Dlugajczyk, sa narodil v Chorzove v r. 1939. Je absolventom Jagellovskej univerzity v Krakove a žiakom vynikajúceho poľského historika, prof. Henryka Zielińskiego z Vratislaví, ktorý bol promotorom jeho doktorskej disertácie. Je autorom troch vedeckých monografií, z ktorých najväčšou je „Sanacija na Śląsku 1926–1939“ (Vyd. Śląsk, Katowice 1983, 450 strán). Okrem toho publikoval desiatky vedeckých štúdií, článkov a recenzí, ako aj pramene k sleskym dejinám a archívne katalógy.

Docent E. Dlugajczyk je vedúcim oddelenia Štátneho archívu v Katowiciach. V poslednom čase pripravil do tlače monografiu „Tajny front na granicy cieszyńskiej.“ Z rukopisu tejto práce sme prevzali jednu kapitolu týkajúcu sa slovenských dejín, ktorá — dôfame — môže zaujať našich čitateľov.

Obaja patrili k úzkemu kruhu bojovej organizácie a boli členmi šestky, ktorá uskutočňovala najsmelšie prepady na české plebiscitné výbory a významných českých činiteľov. K tej istej šestke patril tretí účastník ružomberskej aféry, Kajfusz.

Po zrušení POW na Tešínskom Slezsku, Walek nastúpil do práce v roviedke, kde plnil službu ako ofenzívny roviedčík u dôstojníka Úseku č. 3 tunajšej Expositúry II. oddelenia Hlavného veliteľstva Krakov v Tešíne. Naproti tomu Londzina Česi zatkli za plebiscitnú akciu. Istý čas bol vo väzení v Moravskej Ostrave, kym ho prepustili pre nedostatok usvedčujúcich dôkazov.

Koncom februára t.r. členovia Slovenskej národnej rady, ktorí boli pod opaterou II. Oddelenia štábū DO-Gen Krakov — dr. Unger a slovenský poručík Scholtis (podľa iných Soltész — E.D.), začali prípravy k organizovaniu ozbrojených prepadov vládnych pokladni na Slovensku. Hoci vedeli, že Walek je v službách tunajšieho dôstojníka úseku č. 3, angažovali ho do tejto činnosti bez súhlasu spomínaného dôstojníka úseku č. 3. Sám prepad mal taký priebeh, ako ho popísali denníky (...). Nizzan, o ktorom sa hovorí v článkoch týchto novín, bol to por. Scholtis. Keď sa po nevydarenom prepadnutí a tým aj kompromitácii Slovenskej národnej rady dôstojník úseku č. 3. obrátil so žiadostou na vedúceho Expositúry II. oddelenia Štábū DOG Krakov, kapitána Kowalského, aby mu vysvetlil, prečo bez vedomia dôstojníka úseku bezprávne použil do akcie nemajúcej nič spoločné s úlohami dôstojníka úseku — človeka podriadeného len jemu a nie kapitánovi Kowalskému ani Slovenskej národnej rade, kapitán Kowalski poprel, že ružomberský prepad bol organizovaný s jeho vôleou a vedomím. Keďže takéto vysvetlenie sa tunajšej Expositúre zdalo nepostačujúce a nie celkom pravdivé, Expositúra sa dňa 28. apríla 1921 obrátila na proručíka Scholtisa, ktorý bol dočasne v Krakove, s požiadavkou o čo najpodrobnejšie vysvetlenie. V súvislosti s tým Scholtis pred zástupcom šéfa Expositúry poručíkom Birkenmayerom a tajomníkom maďarskej delegácie Frankovitsom oznámil, že vedúci Expositúry II. oddelenia Štábū DOG Krakov v Tešíne, kapitán Kowalski, nielenže bol plne informovaný o plánoch lúpežných prepadov na české pokladne na Slovensku, ale počas rokovania o prepade pokladne v Ružomberku sám odporúčal Walka ako zodpovedného kandidáta.

Séf Expositúry II. Oddelenia Hlavného veliteľstva v Krakove prosil svojich nadriadených „o podniknutie patričných opatrení, aby v budúcnosti nedošlo k podobným prípadom a udalostiam, ktoré nielenže skodia činnosti tunajšej Expositúry bezprávnym a nevhodným využívaním jej prideleného roviedčíka, čo spôsobilo jeho zatknutie a dekonšpiráciu poľskej činnosti na Tešínskom Slezsku, ale priamo skodia štátnym záujmom, keďže Čechom dávajú do rúk dôkazy na to, že Poľsko podporuje protičeskú diverznú činnosť Slovákov.“

Tento príliš dlhý citát nás privádza k podstate veci. Vysvetluje nielen pozadie prepadu na daňový úrad v Ružomberku, ale zároveň poukazuje na vzájom Krakovskej expositúry II. oddelenia Hlavného veliteľstva k činnosti slovenských emigrantov. Zatknutí Walek a iní porozprávali československým orgánom všetko, o čom vedeli. A vedeli doстатne veľa. Na základe ich výpovedí Občana Slezska na rozhrani marca a apríla 1921 uverejnila cyklus článkov o Tajnej vojenskej organizácii a poľských teroristicko-diverzných akciach počas plebiscitu. Fakty, ktoré uviedli, nie sú vymyslené.

26. mája 1922 por. Birkenmayera predvolali k veliteľovi obvodu zboru gen. Osiánskemu. Cakal tam naňho tajomník námestníka ministra vnútra splnomocnený Radou ministrov zozbierať informácie o Slovenskej národnej rade v súvislosti s poslednou nótou Československa, ktorá vyčítala poľským orgánom angažovanie spomínamej Rady do protičeské akcie. Vládnemu činiteľovi šlo tiež

Vlastenci či zradcovia?

O slovenských politických utečencoch v Poľsku v medzivojnovom období sa už pôsalo pomerne veľa. Avšak nemožno hovoriť o vyčerpaní témy, najmä keď ide o hodnotenie tejto problematiky. K známym faktom pridáme dnes za hrst nových, predovšetkým z hľadiska činnosti poľskej vojenskej roviedky.

Ide o členov Slovenskej ľudovej strany. Spájala ich nespokojnosť s českou dominantiou. Cítili sa ako občania druhej kategórie. Boli presvedčení, že Česi nedodržali záväzky týkajúce sa budúcich národnostných vzťahov v republike. Ich vodca, knaz Andrej Hlinka, sa zastavil na autonómnych pozíciách. Bránil štátnej integritu a v jej rámci sa dožadoval autonómie pre Slovensko. Bránil odlišnosť slovenského národa pred koncepciou „českoslovákovizmu“, vymyslenej „československého“ národa, ktorú pre-sadzovala Praha. Boli aj takí, ktorí autonómia nestačila a chceli ísť ďalej.

Slovensko spájali historické zväzky s Maďarskom. Pred blížiacim sa rozpadom monarchie, Budapešť slubovala Slovákom širokú autonómiu. Ti, ktorí nevyhovovali ani Praha ani Budapešť, pokukávali smerom na Varšavu. Tá však vyvíjala svoju politiku, ktorá sa nemusela zhodovať so slovenskými aspiráciami. Hovorilo sa o nich ako o separatistoch, hoci si zaslúžili meno bojovníkov za nezávislosť. Snivali o nezávislosti Slovensku, ale uvedomovali si, že cieľ nedosiagnuť vlastnými silami a bez pomoci zvonka. Práve v tom spočívala ich tragédia, že nemali podporu vlastného národa a preto v mene vznešeného ideálu slobodného Slovenska slúžili cudzím.

Ti najneústupčivejší, ktorí si znepríatelili orgány štátnej moci v republike, museli újsť do cudziny. Niektorí sa prestahovali do Poľska, kde dostali azyl. Ich vodca, maďarský knaz František Jehlička, istý čas prednášal teológiu na Varšavskej univerzite. Iný aktivny člen František Unger sa začiatkom roku 1920 osídlil v Tešíne, kde za poľské a maďarské peniaze redigoval protičeský časopis Slovák.

Keď sa v prvej polovici 1920 maďarský generálny štáb pripravoval na obsadenie Slovenska, v poľskom pohraničí začalo formovanie poľsko-slovensko-maďarských vojenských jednotiek, ktoré mali zaúčtiť zo severu. Jehlička, Unger a ich prívrženci začali vo Varšave Slovenskú národnú radu. Napriek faškostiam a neúspešným vojenským prípravám 25. mája 1921 vyhlásili v Krakove Nezávislú slovenskú republiku. Vyhlásili manifest slovenskému národu a dekrét o vytvorení dočasnej vlády na čele s Jehličkom ako premiérom a Ungerom ako podpredsedom vlády a súčasne ministrom zahraničných vecí.

V Tešíne slovenskí emigranti našli podporu v miestnom politickom prostredí, od „endekov“ po socialistov. Spájali ich spoločný záujem. Za uznanie poľských nárokov na Tešínsko, ubytovanie a skromnú materiálnu pomoc sa slovenskí emigranti odplácali škodením všetkými možnými spôsobmi československému štátu. Vo februári 1922 v Tešíne

vznikla Poľsko-slovenská liga, O Ungorových ľudí sa postarala tešínska odbôčka kontraroviedky dr. Kowalského a po jej zrušení (ponechaný na mieste) „referent pre otázky českého záboru“ kapt. Jan Wadoń. K Wadońovým úlohám patrila o.i. súčinnosť so Slovákmi a ich hmotné podporovanie.

Existujúce rozdielne názory medzi službami ofenzívnej roviedky a kontraroviedky sa prejavili aj vo vzťahu k slovenskej akcii. Krakovská expozitura II. oddelenia Generálneho štábū mala k týmto otázkam skepticický odstup. Vznikla paradoxná situácia. Dva prvky tých istých orgánov moci robili niečo úplne iné. Bol to iste výsledok nedostatku jednotnej koncepcie a určitých rozporov medzi elitami štátnej moci, ale aj taktočky ľah. Ti „hore“ akceptovali situáciu vytvorenú „dole“, lebo im to zaručovalo, že sa udalosti nevymknú spod kontroly a súčasne im umožňovalo zmeniť front v každej chvíli. Pre Varšavu to malo väčší význam ako akceptácia tešínskych princípov. Expositúra č. 2 v Krakove, stala sice zboka a neangažovala sa, ale plnila úlohu pozorovateľa a ukrytého kontrolóra všetkého, čo sa diaľo v kontaktoch so slovenskou emigráciou.

28. februára 1921 o 2. hodine v noci traja mladí muži, Jan Walek, Józef Londzin a Stanisław Kajfusz, nastúpili v Třinci do vozňa 3. triedy rýchlika. Kúpili si cestovné lístky do Ružomberka. Vodca skupiny a vlastne príkaza, ktorého poznali ako Nizzana, obsadil miesto vo vozni 2. triedy. Do Ružomberka sa cestuje cez Žilinu smerom na Košice. Na konečnej stanici boli asi o 8.00 hod. Naraňajkovali sa a poobzerali si mesto. Cieľom výpravy bol daňový úrad v Ružomberku. Prepad sa rozholil uskutoční na pravé poludnie, keď je na úrade najmenej zákazníkov.

Vošli do kancelárie a pomocou zbrane stierorizovali prítomných. Oznámili, že vypukla bojševická revolúcia, mesto je obklúčené a oni boli poverení konfiškovať peniaze. Českých úradníkov priviazali k stoličkám, slovenských postavili k stene so zvihnutými rukami. Z pokladnice zobrali 8.000 korún. Keď odchádzali, zavreli dvere na kľúč.

Keď prešiel šok, uväznení začali volať o pomoc. Prišli žandári a mestská polícia. Pomocou zámočníka otvorili dvere a na mieste sa dozviedeli o podrobnostiach prepadnutia. Po krátkej porade sa žandári rozhodli začať stíhať. Vyrázili drezinou smerom na Hrbolovú. Zvolili si správnu stopu. Po niekoľkých hodinách dopadli zlodiejov, ktorí boli natol'ko prekvapení, že sa ľahko vzdali. Iba Londzin sa pokúšal siahnúť po zbraň, ale ho rýchlo zneškodnili.

Vypočítajme si, čo o tom povedal šéf Expositúry II. oddelenia Hlavného veliteľstva v Krakove:

„Walek a Londzin boli členmi POW (vlastne TOW — Tajná vojenská organizácia — pozn. E.D.) na Tešínskom Slezsku počas príprav k plebiscitu, t.j. v prvej polovici 1920. Obaja, ale najmä Walek sa tešili plnej dôverie veliteľa POW na Tešínskom Slezsku, majora Ostrowského a boli podrobne oboznámení s celou organizačnou činnosťou.

o skontrovanie Československa dôkazmi jeho činnosti proti Poľsku za účasti ukrajinských nájonalistov. Por. Birkenmayer vedel, keďko tajomstiev môže prezradiť. Pripravil pišomnú správu. Odstránil z nej všetko, čo by mohlo poukazovať na prameňe. Vyhýbal sa háklivým otázkam, ako napr. blízke vzádzky bývalej kontrarozviedky v Tešine so Slovákom, otázok tlačiarne Slováka a účasti niektorých členov Slovenskej národnej rady v prepadoch na pokladne na severnom Slovensku. To všetko spôsobuje, že dokument nie je vieryhodný. Umožňuje však zistíť, čo rozviedka chcela utajti.

Hoci to bolo samozrejmé dokument jednako popíral, že existencia Slovenskej národnej rady a jej akcia sa akokoľvek spájali s ingerenciou poľských oficiálnych činiteľov, tak civilných, ako aj vojenských. Usiloval sa odčeliť slovenskú emigráciu od vojenských príprav, ktoré „svojho času v poľsko-českom pohraničí začali organizovať isté skupiny maďarsko-slovenskej iredenty, čoho výrazom boli pokusy o vytvorenie v roku 1920 „maďarskej legie“, prípadne „spišsko-oravskej roty“. Táto akcia bola ešte koncom roku 1920 úplne zrušená. Keď ide o jej charakter, nikdy nemala nič spoločné s činnosťou Slovenskej národnej rady, ktorá bola s činiteľmi riadiacimi „maďarskú legiu“ — tak pre rozdielne politické názory medzi Maďarmi a Slovákmi, ako aj pre osobné spory — na vojnovej nohe.“ Ďalej: teda obviňovanie Slovákov zoskupených okolo SNR z kontaktov s iredentistickou činnosťou v poľsko-českom pohraničí nemá žiadny reálny základ. Títo Slováci nedostávali ani nikdy nedostávali od poľských orgánov žiadne subvencie na protičeské účely, ani peňažité, ani tým viac v podobe zbraní a streličky pre vyzvolanie diverzného hnutia na Slovensku.“

Vojenské formácie určite už vyše roka neexistovali. Svedčí o tom iný dokument. Keď sa na začiatku februára 1921 šef Expozitúry II. oddelenia Hlavného veliteľstva v Krakove obrátil na svojho kolegu z miestneho II. oddelenia Štáb DOGen so žiadosťou o uvedenie mien maďarských dôstojníkov „zamestnaných v maďarskej legii“ prípadne v slovenskej rote, ktorí boli zadeleni do pravidelných jednotiek poľskej armády“, dozvedela sa, že legia už neexistuje. „Maďarskí dôstojníci zamestnaní v spišsko-oravskej rote boli po jej rozpustení prepustení. Pre maďarské otázky na tunajšom území bol menovaný len major Kappel, ktorý je v dispozícii II. oddelenia Štáb DOGen.“

Sú dôkazy, že Birkenmayerov skepticizmus voči slovenskej iredente možno uznáť za úprimný. Niekoľko mesiacov skôr, presne 20. októbra 1921, hliásil svojim nadriadeným o plánovanej ceste do Varšavy predstaviteľom Slovenskej národnej rady na čele s Ungerom a Soltészom („inž. Schell“), aby Hlavnému veliteľstvu predložili plán vyzvolenia povstania na Slovensku v súvislosti s náhlym napäťím vo vzáchoch medzi Budapešťou a Prahou. Birkenmayer považoval za svoju povinnosť oznámiť, že delegácia nemá žiadny mandát pre rozhovory ani od slovenských kruhov ani od maďarských činiteľov a nikoho významného nereprezentuje.

V hláseniach Expozitúry č. 4 si možno všimnúť zmenšovanie, ba priam podceňovanie tejto otázky. Treba súhlasiť s Birkenmayerom, keď písal: „Všeobecne povedané,

Slovenská národná rada, združujúca nevelkú a organizačne slabú časť slovenskej národnej politiky, nemá na území Slovenska svoj ekvivalent ani podporu v žiadnej politickej strane a jej program (t.j. federácia s Poľskom) nikdy nemal na Slovensku širší ohlas ani popularitu medzi obyvateľstvom, ktoré naďalej ide iba za programom Slovenskej ľudovej strany knaza Hlinku (t.j. programom územnej autonomizácie). Výrečným dôkazom poukazujúcim na to, že SNR nemá na území Slovenska žiadnený význam je fakt, že napr. činnosť propagandistickej organizácie Veritas založenej pri SNR v roku 1920 sa už v prvom mesiaci skončila úplnym fiaskom. Ďalším dôkazom je to, že vyhlásenie SNR v lete 1921 o nezávislosti Slovenska vzbudilo údív slovenského obyvateľstva a dokonca vyzvalo čiastočný protest proti tomu, že si SNR nárokuje právo vystupovať v mene celého slovenského ľudu.“

V súvislosti s vymenovaním dočasnej vlády Brikenmayer tvrdil, že sa to uskutočnilo bez účasti poľských orgánov štátnej moci, ktoré tento fakt prekvapili. Istú úlohu pripísal poľsko-slovenskému klubu na čele s dr. Tadeuszom Nusbaumom-Hilarowiczom, ktorý sa vo vláde ako „dr. Chrobrynski“ stal ministrom pre poľsko-slovenské otázky. Hilarowicz bol profesorom administratívneho práva na Slobodnej varšavskej univerzite.

V októbri 1921 v súvislosti s plánovaným povstaním na Slovensku agenti Expozitúry č. 4 hliásili o pokusoch Slovenskej národnej rady nadviazať styky s ilegálnymi organizáciami nemeckej menšiny v Československu. V súvislosti s tým zároveň zaznamenali trenie medzi Ungerom a Soltészom na jednej strane a istým Bajanom na druhej strane pre utajovanie pred časťou členov Rady prameňov, ako aj pre odlišný názor na pripravované povstanie. Unger posal Birkenmayerovi udanie na Bajana, nazval ho provokatérom a žiadal, aby ho vypovedali z Poľska. Obrátil sa na nesprávnu adresu. Bajan sa odplatil tým istým Ungerovi. Keď sa Birkenmayer práve od Bajana dozvedel termín príchodu delegácie Neimcov do Tešina, obrátil sa na svojich nadriadených, aby stretnutie znemožnil. Dostal však príkaz: „Zjazdu netreba prekázať. Obmedziť sa na ďalšie príležitosťné sledovanie a dozvetie sa o obsahu zjazdových rokovaní. O ďalšej akcii hliásit.“

V jednom z hlásení sa Birkenmayer pochválil, že prostredníctvom stálej ingerencie Expozitúra zaznamenáva svoju neviditeľnú prítomnosť v prácach Slovenskej národnej rady a predchádza pokusom o zblíženie Slovákov a ich ilegálnych organizácií s Nemcami. Prostredníctvom Rady získala nepriamy kontakt s emigračnou skupinou vo Francúzsku, zoskupenou okolo parijského časopisu La Slovaquie.

Expozitúra mala viac spôsobov získavania informácií z emigrantských kruhov. Raz priblašla na stopu kontaktu Ungera s tajomníkom Československého vyslanectva v Budapešti Jozefom Pazúrikom. Dôkazom toho bol šifrovaný list „Józkoví“, ktorý sa Unger usiloval poslat po známom, ktorý bol — ako neskôr vysvetlo, — konfidentom krakovskej Expozitúry.

S dátum 2. februára 1924 vyšlo v Cieszynie prvé číslo týždenníka Slovenské správy, venovaného poľsko-slovenským otázkam. Sériu redaktorom bol František Unger. Časopis

neuviedol adresu redakcie, priezvisko zodpovedného redaktora, ani tlačiaru, čo sa nezhodovalo s poľským tlačovým zákonom a bolo obvykle trestné. V polovici júna časopis zmenil názov na Poľsko-slovenské správy a doplnili v titule chýbajúce údaje. Ako vydavateľ a zodpovedný redaktor bol uvedený Jan Wadoń, ako tlačiar — Henryk Nowak. Pod názvom časopisu bolo dopísané Orgán poľsko-slovenskej ligy. Podľa svedectva samého Wadonia Správy vznikli na „výraznú žiadosť“ prof. Vojtecha Tuku, ktorého Wadoń nazval mozgom Slovenskej ľudovej strany. Z finančného hľadiska bolo toto podujatie veľmi skromné. Zanedbalo časopis prestal vychádzať týždenne, zato pomerne pravidelne vychádzal každé dva týždne. V roku 1925 vyšlo však iba 16 čísel. V roku 1928 redakcia zmenila formát časopisu a po vydaní niekoľkých dvojčísel Poľsko-slovenské správy prestali vychádzať. Keď sa Wadoń po inaugurácii obrátil o pomoc na ministra obrany tvrdil, že na udržanie „slovenského referátu“ podľa skromného výpočtu treba 600—800 zl. mesačne. Podľa neho tento minimálny výdavok na udržanie kontaktov so Slovákm je potrebný, lebo budúcnosť patrí slovenskej opozícii a ďalšie dobré styky s ňou sa Poľsku môžu stonásobne vyplatíť.

Poľsko-slovenské správy využívali prudkú protičeskú kampaň a bojovali proti všetkému, čo mohlo slúžiť poľsko-českomu, zblíženiu. Na ich stránkach bol stále vyzdvihovaný tešínsky problém. Články preberané z bratislavského Slováka a iných oposičných novín mali poľskému čitateľovi ukazovať nesmierne ničomnosť páchanú na Slovensku.

Pri slovenských emigrantoch sa neustále motali akési podozrivé individuá, špióni a provokatéri. Vráime sa ešte k Vilmošovi Bajanovi, ktorý sa votrel do Slovenskej národnej rady a súčasne ponukol svoje služby poľskej rozbredke, kde ho však prijali s patričnou rezervou. Unger ho považoval za českého agenta. Česká tlač rozširovala senzáčne správy o Bajanovi a predstavovala ho ako príklad poľsko-maďarskej špionážnej spolupráce. Je pravdu, že pracoval pre Maďarov. Keď sa k moci dostal Béla Kun, bol v Budapešti vyšším úradníkom. Po páde komunistov ho poslali do Tešina. Potom sa ešte niekoľkokrát objavil na scéne, zakaždým však pozorne sledovaný poľskou rozbredkou.

V roku 1923 informačný dôstojník (pre otázky kontrarozviedky) bielsko-bialskej divízie sa začal zaujímať o personál nemocnice a kláštora milosrdných bratov v Tešine. V kláštore bol knáz Anjós Homolay. Jeho chovanie poukazovalo na to, že je českým provokatérom, ktorý bol sem poslaný, aby vyvolával zmätok a diskreditoval Unger a jeho spolupracovníkov. Mal udržiavať styky s úradníkmi z druhej strany hraníc a obviňovať zo spolupráce s Maďarmi Jehličku, Ungerom a knazu Černého patriaceho k ich skupine. Knázovi Černému, ktorý v septembri 1923 odišiel agitovať do Ameriky, požiadal tisíc korún, aby potom, vyhrážajúc sa súdom, žiadal vrátenie peňazí od... Unger. Kontrarozviedke sa zdal byť podozrivý aj iný rehoňnik, pôvodom Čech, knáz Řeháček, ktorý po odchode Černého náhle zmizol. Poľské orgány sa domnievali, že ho česki spinomocnenci stiahli späť.

(POKRAČOVANIE NASLEDUJE)
EDWARD DLUGAJCZYK

TOMÁŠ ČERVEN

(DOKONČENIE ZO STR. 5)

národu, z jehož lona pošiel a zanechal mu po sebe znamenitú pamiatku. Touto myšlienkom

vedený šporil a gazdoval a ačkoľvek rozhýrená bola jeho skvelá pohostinnosť, on sám pre seba žil veľmi skromne a utiahnute.

Tak sa stalo, že už za života svojho rozdal mnohé tisice na dobročinné a národné ciele, a že pozostalosť, ktorú v testamente poručil bývalej Slovenskej Matici, jejž prvým, svedomitým a dlhorčným on bol pokladníkom,

obnášať má vysokú sumu 60 000 zl.

Do jeho poctivej mysele sa to totiž sprvu nijak vmetiť nemohlo, žeby bolo možno Maticu zrušiť. A keď mu priatelia predkladali, aby s testamentom urobil iný poriadok, on to rozhodne odoprel, veriac pevnne, že Matice vzkriesená bude k novému, slávnemu životu. Takýto muž, ktorýto národonec bol Tomáš Červen.

Teraz už, velebný starčeku, tlajú Tvoje kosti v tmavom, chladnom hrobe, ale Tvoj duch vznáša sa vo výšinách nebeských a oroduje u trónu Otca nebeského, za ten tak navštívený národ slovenský, ktorýs Ty tak vrele rábil a v ňomž slávna a vďačná pamäťka bude Ti na vekov.

(Zora, roč. I, č. 5, Tur. Sv. Martin, 31.V.1876)
Zobz. knáz STANISLAW CAPIAK

KAREL MICHAL

Plivník dlaždiče Housky

Dlaždič Houska se v úterý opil. Bylo to cosi výjimečného, protože obvykle se jako každý slušný člověk opil jen v sobotu, ale toho úterka pršelo, takže mu nic jiného nezbývalo. Když o půl dvanácté vyhazovali dlaždiče Housku z hospody „U Přemysla krále“, mrholilo drobně, hustě a vytrvale. Houska si vyhrnul límeč saka a kráčel k domovu. Když strkal klíč do domovních dveří, uviděl pod okapem ležet vejce. Bylo bílé, černé kropenaté, trochu větší než slepičí. Dlaždič Houska je vzal a strčil do kapsy. Doma zmožen ulehla ke spánku v žatech.

Ráno vstal, trápen prudkou žizní. Na peřině uviděl úlomky bílé, černé kropenaté skořápky. Rozpomněl se na vejce, které včera v noci sebral pod okapem a které patrně rozmačkal, a nadzvedl peřinu, aby hledal stopy jeho obsahu. Pod peřinou sedělo ošklivé kuře, černé, s dlouhým krkem a zelenýma očima, a choulilo se zimomřívě do kouta postele.

To málo, co dlaždič Houska věděl o následcích vytrvalého pití, stačilo k tomu, aby se stáhl do kouta, vydávaje příškrcený řev. Kuře seskočilo z postele, trochu si natlouklo, a vrávorajíc na klobounatých nohou, zamířilo ke dveřím, kde dlaždič Houska namáčel v umyvadle ponožky. Polklo dlouhý doušek, protáhlo se a zamávalo křídly, na nichž se ježily vyrážející brky.

Dlaždič Houska se dostával v koutě opět na výši situace.

„Napipipi,“ řekl zkusmo. Kuře si ho změřilo kosým pohledem zelených očí.

„Nač ty něžnosti,“ řeklo ironicky, „nadrob mi chleba, mám hlad.“

Druhé zařvání dlaždiče Housky skončilo zaúpěním. „Jejejej,“ bědoval, „já se zbláznil, nevydržím to!“

„Neřvi,“ řeklo otrávené kuře. „Kdo to má po ránu poslouchat? Přines chleba a nekoujek. Musíš mě žít, když sis mě vyšedl.“

„Jakpak to,“ ozvalo se z kouta.

„Pod zadkem, příteli, pod zadkem. Já nejem kuře, já jsem Plivník. A dělej s tím chlebem, jde se do práce.“

Houska se ho bál, takže přinesl chleba a vyšel z domu s Plivníkem v paňáku. Cestou Plivník takto mluvil a ani Houskovi nebylo do řeči.

Na křižovatce byla červená. Plivník se propletel mezi auty a čekal na druhé straně. Dopravní strážník vylezl z kukaně a přistoupil k Houskovi.

„Tak abyste věděl, drůbež nesmí ve městě běhat volně, nýbrž musí být nošena v košíku, případně v ruce za nohy. Pamatuji si to, jinak dostanete pokutu.“

Na druhé straně křižovatky vzal Housky Plivníka pod paňák, protože něst za nohy se ho bál. Plivník ho klovl do ucha.

„Smrdíš,“ prohlásil. „Pust mě na zem a pojď rychle, nebo přijdeš pozdě.“

Na pracoviště dlaždiče Houska zaklekl daleko od ostatních, protože se za Plivníka styděl. Plivník usedl na plot a pozoroval Housku při práci.

„Co je to?“ zeptal se za chvíli.

„To je mozaiková dlažba,“ vysvětlil Houska. „Napřed se nasype písek s vápnem, do toho se položí takovým kamínkem, červen-

žená, Plivník nezodpověděl. Povečeřeli za oboustranného mlčení, načež se Plivník uhřával v posteli.

Příštího dne parta, která pracovala opozdí, vyslala parťáka Kalivodu, aby se poohlédlo, zda není Houska nemocen, protože přestal docházet na pivo. Kalivoda, přiblíživ se, uviděl černé kuře, kterak dláždí, zatímco Houska vozí materiál a nosí vodu. To se mu zdalo podivné, i přivolal ostatní dlaždiče. To chvíli se zájmem pozorovali, jak se Plivník tuží, ale když zaznamenal tempo jeho práce, shlukli se a začali Houskovi spílat, že jim se svým kuřetem kazí normy, takže si pak nikdo nic nevydělá. Houska se hájil. Poukázal na Plivníka, který se debaty nezúčastnil, protože neustále pracoval, a když mu dosia práce, třídal kupku mozaiky na černý a červený. Plivník vzbudil obecnou nechut a parťák Kalivoda hodil po něm kamennem. Plivník ráhn uhnul, jediným vzmacem svých poloobrostlých křidel vyletěl Kalivodovi na hlavu a pokálel ho.

Pro strašlivý puch nebyl Kalivoda připuštěn do tramvaje, musel jít pěšky a druhý den z téhož důvodu přišel pozdě do práce. Nevedl si rady, ohlásil se nemocen a bloudil po předměstských smetištích, protože doma ho žena nechtěla a do hospody nemohl.

Plivník tou dobou neustále pracoval a zvýšil Houskův denní výdělek na tři sta šedesát osm korun. Zaměstnanci vyslali deputaci na ředitelství podniku, aby si na Housku stěžovali u velitele dlaždičů. Když se velitel dlaždičů doslechl o pracovitosti kuřeti, domnival se, že je obětí biblého vtipu a deputaci vyhnal. Deputace se odebrala k vedoucímu oddělení práce a mezd a požádala o přezkoumání Houskova výdělku. Když byla zjištěna cifra, vedoucí oddělení obrátil oči v sloup. Pak se vydal na pracoviště dlaždiče Housky. Housku a Plivníka zastihl v plné práci, neboť si Plivník umínil dosáhnout toho dne výdělku čtyř set korun.

Vedoucí oddělení práce a mezd, když překonal počáteční zděšení, upozornil Housku, že mu bude snížena platová třída, protože koná pouze pomocnou práci přidavače, zatímco odbornou dlaždičskou práci koná kuře, které k tomu ostatně není plně kvalifikováno. Houska, instruován Plivníkem, odvětil, že v tom případě musí být práce proplacena Plivníkovi, jehož je odpovědným dozorcem.

Vedoucí oddělení práce a mezd se vrátil na ředitelství a na osobním oddělení požádal, aby byl Plivník přijat do stavu zaměstnanců. Vzešla však další otázka, není-li Plivník jako majetek dlaždiče Housky vlastně zaměstnancem soukromého sektoru. Vedoucí vyhledal hlavního inženýra. Ten vyslechl problém, povolal k sobě dlaždičského mistra, jemuž Houska podléhal, a pravil: „Musíme spolu vyřešit jakýsi problém. Jak je to s Houskovou prací?“

„Tedy Houska je dělník dobrý, o to nic.“ „No jo, ale takovéhle výdělky přece nemůže mít!“

„Když on hodně pracuje,“ děl mistr v rozpacích.

„Podívejte se, nekecejte! Já už stejně všechno vím.“

„Když je to tak, tak já vám to na rovinu řeknu. On mě totiž prosil starý Pozner, on má malý důchodeček, a hoši to napišou na sebe. Jsme přece lidi, ne?“

„To mě nezajímá,“ děl hlavní inženýr. „Co je s tím kuřetem?“

„Tedy, ohledně kuřete, žádne kuře mi nikdo nedal. Já od nikoho nic neberu, protože to se nesmí.“

„Hlavní inženýr, nevěda si rady, propustil mistra s neurčitými pohružkami a požádal o svolání mimořádné porady, kde věc přednesl.“

Vedení ovšem rozhodlo, že pracovního nadšení divného kuřete je třeba v zájmu podniku využít. Povstala však otázka, zda může být přijato do stavu zaměstnanců. Vedoucí oddělení práce a mezd upozornil, že

Koláž: J.P.

mu vzhledem k tempu jeho práce nelze povolit mzdu podle běžných norem. Normy pro práci kurát ve stavebnictví nebyly dosud stanoveny. Tím to všechno přestalo být jednoduché. Zájem o Plivníka povadl a na straně pokroku zůstal jen hlavní inženýr, který bojovně pořával, že bez Plivníka nebude moci zajistit splnění plánu. Na jeho stranu se nečekaně připojil právní poradce. Vystoupil s návrhem, aby byl Plivník pokládán za mechanizační prostředek, který bude podnikem od Housky vykoupen a přidělen strojnímu oddělení.

Pak byl zburcován vedoucí strojního oddělení a bylo mu vysvětleno, že se mu přiděluje jeden Plivník. Vedoucí strojního oddělení pro jistotu namítal, že je to určitě blbost a že to zas nebude fungovat. Byl poučen o podstatě Plivníka a jeho námítka, že není zoologická zahrada, byla jednohlasně zamítnuta, čímž porada skončila.

Výkupem Plivníka byl pověřen právní poradce. Obeslal k sobě dlaždiče Housku. Houska se dostavil na vedení bez Plivníka. Tvrzení, že je Plivník stavební stroj, Houska odmítl a nabídl důkazy, že je to živý tvor, protože žere a tak.

Právní poradce ovšem Housku hbitě utřel.

„Takové věci raději neříkejte,“ radil mu, „protože tím zároveň přiznáváte, že vykřišťujete cizí práci. To by vám nebylo k dobrému.“ Zničený Houska si vymohl podmínečný odklad na rozmyšlenou.

Když se vrátil domů, zastal Plivníka ve špatné náladě. Do předpokládaného denní výdělku čtyř set korun chyelo totiž osm korun dvacet halérů. Vinu na tom příčítal špatnému příslušímu materiálu a oště vytýkal Houskovi, že se v pracovní době courá. Houska mu vysvětlil, jak se věci mají, ale Plivník odmítl pracovat pro podnik, protože jej podnik nevyseděl, a na nesmělou Houskovu otázku, zda by nemohl pracovat pomaleji, rozlítil se do nepříčetnosti, rval, pobíhal a kálel po místnosti.

Dlaždič Houska nezamhouřil celou noc oko. Ráno se vydal na středisko a protože byl ztrhán prací a nevyspáním, dostal hladce dva dny neschopnosti. Pod zámkou nákupu léků odešel z domova. Vrátil se asi za hodinu a nesl pod paží velkého žíhaného kocoura. Plivník to neviděl rád, ale nechal se uchláčolit tvrzením, že kočička je štostná. Pak už si kocoura nevšímal, pouze mu sežral všechno žrádlo.

Kocour nesplnil, co od něho Houska očekával. Zalezl pod postel a odpoledne, trápen hladem a hrůzou z Plivníka, utekl oknem, neboť Plivník větral.

V noci spal Houska neklidně, trápen hořkou a těžkými sny. Teprve k ránu zaspal pevněji, ale nebylo mu toho přáno. Plivník z něho tahal perinu a skřehotal: „Vstávej, přines necky a postav vodu, budu prát!“

se celý svět proti němu spikl a že vypil příliš mnoho rumu.

„Nikdo nemá takové trápení jako já. A proč? Za co? Já nikdy kuřti neublížil.“

Na rameno jeho saka dopadl Plivník a zachytí se pařáty na látce, až našel rovnováhu.

„Nelži,“ skřehotal. „Nelži, že ses neublížil. Kdopak mě dusil?“

Dlaždič Houska sklonil hlavu a propukl v pláč.

„Proč mi ubližuješ,“ štkal. „Udělal jsem ti něco?“

„Škrtíš mě,“ vyčítal Plivník mrzutě a otáčel krkem. „Nejsou to žádné způsoby, a taky je to blbost. Copak si myslíš, že mě můžeš zabít?“

„Tak — co — mám s tebou dělat?“

„Jak to, co máš se mnou dělat? Já přece všechno dělám sám.“

„To je právě to,“ potahoval Houska. „Ty děláš všechno, a já se trápím. Copak je to život?“

„Trápit se za tebe nemůžu,“ mrzel se Plivník. „To já nedovedu. Co bys ode mne ještě nechtěl?“

Houska zavrtěl hlavou.

„Jsi zlý,“ zavyčítal dětsky.

„Nejsem. Nemůžu být. Taky nemůžu být hodný. Já jsem takový, jaký jsem, a dělám, co se slouží Plivníkovi dělat. To můžeš jenom ty být zlý nebo hodný, protože ty jsi člověk. Já jen pro tebe pracuju.“

„A co mám dělat já?“

„Co chceš. Co je mi do toho?“

Houska s Plivníkem na rameni povstal a zahrozil pěstí k zamračené obloze.

„Himlhergot, kuře mizerné, copak se tě nezbavím?“

„A ty se me chceš zbavit?“ Plivník pootevřel údivem jantarové oči.

„Ježíši Kriste, a proč myslíš, že jsem tě škrtí?“

„Vím já? Vy lidé jste někdy takoví divní. Tak ty se mě chceš opravdu zbavit?“

„Opravdu se tě chci zbavit. Na mou duši se tě chci zbavit. Chci se tě zbavit, chci. Ty se divíš? Užíráš mi můj díl života.“

„Nedivím se. Mně do toho nic není, to je tvvoje věc. Já jenom, jestli se mě chceš zbavit, tak řekni fuj, fuj, nechci tě. Ale zpátky to pak nejde vzít. — Tak co?“

Houska se vzpříamil. Plivník seskočil z jeho ramene a natáhl v očekávání krk.

„Fuj, fuj,“ řekl Houska. „Ty, já ti nechťel ublížit!“

„Já vím, to ty jenom z blbosti. Tak co, bude to?“

„Fuj, fuj, nechci tě,“ řekl Houska tvrdě a čekal, kdy se země otevře, aby pohltila Plivníka. Ten se však klidně otočil a odcházel podél chodníku. Houska pokročil v údivu za ním.

„Ty, co s tebou bude,“ zeptal se zvědavě. Plivník obrátil hlavu a upřel na něj pozorně cizí pohled.

„Kokokoko —“ vyrazil ze sebe.

„Neblibn!“

„Kokokoko —“

Houska mávl znechuceně rukou. Začínalo mít. Zvedl si límeč saka a odcházel směrem k domovu.

„Dák, dák,“ dokončil Plivník. Přikrčil se k podstavci sochy, přisedl a bez viditelného úsilí snesl vejce.

„Kokokodák!“ ohlásil. Vstal, otřepal se a vyskočil soše na hlavu. Odtamtud se přehoupl na drát tramvaje, zavěsil se pařáty hlavou dolů a třepaje křídly odjízděl do tmy.

Vejce leželo u zdi, bílé, černě kropenaté, o málo větší než slepičí.

Začalo pršet.

(Ze sbírky povídek „Bubáci pro všechni den“)

Vystupuje Oravské kvinteto. (tentoraz kvarteto): Anna a Margita Capiakové, Dana Folafasová a Jerzy M. Božek

Radca Veľvyslanectva ČSFR vo Varšave Ladislav Štindl medzi ďalšími krajankami

Prehliadka kultúry národnostných menší

V Poľsku žije vyše desať viac alebo menej početných národnostných menší. Poľská verejnosť však o nich dlho nič alebo skoro nič nevedela. Bolo to výsledkom presadzovania v časoch „ludovej moci“ falošnej idey o jednonárodnom poľskom štate a premlčovania všetkého, čo sa spájalo so životom a činnosťou nielen našich krajanov, ale i ostatných menší a ich organizácií. Dokonca aj vtedy, keď boli formálne zaregistrované a dotované. V súvislosti s tým menšiny, okrem dosť sporadickej vystúpení súborov na miestnych podujatiach, nemali prakticky možnosť širšej a sústavnej prezentácie svojej národnej kultúry poľskej verejnosti. Ak sa dobre pamätáme, za vyše 40 rokov činnosti našej Spoločnosti sa konali len tri podujatia venované menšinám: v r. 1958 koncert folklórnych súborov vo Varšave, v r. 1963 festival divadelných krúžkov taktiež vo Varšave a v r. 1975 folklórny festival v Sopote — všetky bez širšieho ohlasu.

Po nástupe nového, demokratického systému sa situácia značne zmenila. Národnostná

problematika sa čoraz častejšie začala objavovať v tlači, rozhlase a televízii, bola predmetom sympózií, výstav a pod. Už na jeseň 1989 Varšavská estráda usporiadala v divadle Stara Prochownia t.zv. Stretnutie s kultúrou národnostných menší, na ktorom sa zúčastnil i nás divadelný krúžok z Podvylka.

Tento rok sa nám naskytla ďalšia príleženosť predstaviť sa varšavskému obecenstvu. V dňoch 23.—25. októbra tr. sa v kultúrnom stredisku ARSUS v Ursuse pri Varšave konala I. prehliadka umeleckých výsledkov národnostných menší nazvaná Spoločenstvo v kultúre. K jej zorganizovaniu finančne a materiálne prispeli predovšetkým: prezident Poľskej republiky Lech Wałęsa, Ministerstvo kultúry a umenia a Oddelenie kultúry a športu Mestského úradu varšavskej štvrti ochota. Na prehliadku organizátori pozvali sedem súborov a hudobných skupín pôsobiacich v rámci rôznych národnostných Spoločností, medzi nimi i vokálne Oravské kvinteto z MS KSSČaS v Chyžnom.

Prehliadku v stredisku Arsus predchádzal

seminár na tému: Národnostné menšiny v Poľsku — minulosť a pohľad do budúcnosti, ktorého sa zúčastnil poslanec Sejmu Zbigniew Siemiatkowski námestník ministra kultúry a umenia Michał Jagiello, riaditeľka Odboru pre národnostné menšiny Ministerstva kultúry a umenia Bogumiła Berdychowska, zástupcovia niektorých veľvyslanectiev, novinári varšavskej tlače, rozhlasu a televízie, predstavitelia jednotlivých menší a etnických skupín, mládež a ďalší pozvaní hostia. Otvárajúc seminár predsedajúci organizáčnym výboru prehliadky o.i. zdôraznil: „Oficiálna téza v povoju v období hlásala, že sme jednolíta spoločnosť, čo nikdy nebolo a nie je pravdu. Obava pred netoleranciou a nezriedka i perzekvovaním často mnogým ľuďom nedovoľovala priznávať sa k svojej odlišnosti. Snažme sa ich bez zábran prijať medzi nás, poznávajme ich tradície, zvyky a kultúru, dajme im právo a možnosť prezentovania tejto odlišnej tradície a kultúry, vierovyznania a národnosti. Poznat iných je prvým krokom na ceste k

AIDS — nová pohroma ľudstva

Kedysi trápili ľudstvo rôzne epidemické choroby ako cholera alebo mor, ktoré pripravili o život nezriedka tisíce ľudí. Dnes vďaka očkovaniu a antibiotikám tieto choroby prestali byť tak nebezpečné. Namiesto nich sa však objavili nové, najprv rakovina a v poslednom desaťročí najmä AIDS — zatajil nevyliečiteľná choroba. Už jej názov vytvára priam zimomriavky.

Výskyt AIDS vo svete je nerovnomerný. Najviac ochorení sa eviduje v USA a v západnej Európe. Druhou nebezpečnou oblasťou šírenia tejto choroby je centrálna, východná a južná Afrika, potom karibská oblasť. Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie stredná a východná Európa patrí do druhej kategórie s menším výskytom tejto choroby. Prvých pacientov v Poľsku zaregistrovali v r. 1986. V súčasnosti je evidovaných asi 2 426 nositeľov HIV.

Čo vlastne znamená AIDS? Sú to počiatocne písmaná anglického ACQUIRED IMMUNODEFICIENCY SYNDROME, čo v preklade znamená syndróm získaného zlyhania imunity. Lekári dokázali, že chorobu spôsobuje osobitný vírus, ktorý napadá samotnú podstatu ľudskej obranyschopnosti, vyráduje ju z činnosti a tým vlastne odsúdi organizmus na istú smrť!

Prvé prípady ochorenia lekári zistili v roku 1981 v USA. Nápadné bolo to, že postih-

nutými boli mladí homosexuálni muži. Neškoršie výskumy však ukázali, že to predsa neboli prvé prípady. Známa je teória o prvom nositeľovi — námorníkovi, ktorý v rokoch 1955—57 oboplával celý svet a zomrel v 1959. Roku 1976 po dlhorčom pobytu v Zaire zomrela dánska chirurgička. Mohli by sme tak pokračovať. Po homosexuálnych mužoch príznaky choroby lekári našli aj u narcomanov a pacientov liečených na krvnú chorobu hemofiliu.

Teória o pôvode AIDS je zatiaľ úplne nevyjasnená. Je viac domienok a najpravdepodobnejšia zdá sa byť teória, že choroba pochádza zo západnej Afriky. Viacerí vedci pri výskumoch prišli na to, že podobný vírus je rozšírený u afrických opíc — kočkodanov zelených. Čeby sa z týchto opíc preniesol do ľadovca, veda zatiaľ jednoznačne nepotvrdila.

Výskumy nad novým vírusom intenzívne pokračovali. Už roku 1983 sa pracovnej skupine na čele s profesorom Lucem Montagnierom v Pasteurovom inštitúte v Paríži podarilo vylúčiť z lymfatickej uzliny chorého pacienta neznámy vírus, ktorý nazvali LAV. V USA podobný vírus nazvali HTLV-II. Dnes sa na celom svete používa jednotný názov HIV, podľa anglického HUMAN IMMUNODEFICIENCY VIRUS, čo znamená vírus zlyhania imunity u ľadovca. V roku 1988

objavili ešte tri retrovírusy, ktoré môžu mať vzťah k AIDS.

Ked sa vírus HIV dostane do bunky, môže tam dlho „sedieť“, je málo aktívny a choroba sa nevyvíja. HIV patrí totiž do skupiny vírusov označovaných ako lentívirus, čo po slovensky znamená ospalý. Neprejavuje sa v bunke, ale tá sa ho už nikdy nezbaví. HIV nenapadá všetky bunky nášho tela, špecializuje sa predovšetkým na nás obranný systém t.zn. na lymfocyty B a T. Prvé produkujú protílátky, ktoré sa nadviažu na škodliviny a tak zamedzujú ich pohyb do organizmu. Zase lymfocyty T vedci delia na tri skupiny: pomocníkov, výkonné bunky a tímivé bunky. Pomočníci sú neozbrojení, ale dokážu povzbudiť výkonné bunky, ktoré sú najbojovnejšie zo všetkých bielych krviniek, rýchlo sa množia a vrhajú sa na vatrelovcov, čiže antigény, aby ich zneškodnili. Robia to špeciálnymi látkami — lymfokinmi. Zase tímivé bunky brzdia činnosť výkonných buniek v imúnnom systéme, aby nijaká z pomocných, výkonných i ďalších buniek násloho obranného systému nebola príliš horlivá, teda aby sa udržala rovnováha organizmu. Bunky nakazené vírusom HIV stávajú sa neschopné plniť svoju funkciu.

V momente, keď sa ľadok infikuje vírusom HIV, stáva sa jeho nositeľom, hoci sám nemusí na AIDS ochoriť. Kým choroba vy-

áter výstavy publikácií spojených s národnostnými menšinami

enšín

tolerancii a budovaniu novej demokratickej spoločnosti. Tomuto cieľu má slúžiť i prehliadka v Ursuse.

Počas niekoľkohodinovej diskusie zástupcovia jednotlivých menšíni oboznámili predstaviteľov so svojimi problémami a odpovedali na množstvo otázok. O súčasných problémoch našej Spoločnosti a krajanskej činnosti na Spiši, Orave a v Zelove porozprávali účastníkom seminára šéfredaktor Života Ján Špernoga a red. Jozef Pivočarčík. Hodnotiac iniciatívnu prehliadku min. Michal Jagielo zdôraznil, že takéto podujatia – kiežby ich bolo viac – môžu zohrať veľkú úlohu v poznávaní menšíni. Uznał, že vzťah k menšinám v Poľsku má ešte ďaleko k normálnosti. Stát sa však snaží tieto otázky riešiť a Ministerstvo kultúry v rámci svojich možností bude menšinovým Spoločnostiam poskytovať účelové dotácie a najmä finančovať národnostnú tlač.

Prehliadka začala vystúpením pekného folklórneho súboru Dumka, pôsobiaceho pri

pukne, môže uplynúť niekoľko týždňov, mesiacov, alebo aj rokov. Závisí to od aktivity vírusa. Príznaky choroby sa veľmi podobajú chřipke: zvýšená teplota, zimnica, potenie, bolesti svalov, hlavy, hrdla. K tomu sa pridávajú bolesti brucha, zvracanie, hnačky a nechutenstvo. Nechýba ani zdurenie lymfatických uzlin, najmä na krku a pod pazuchami. Môže sa objaviť aj vyrážka podobná ruženke. Je zaujímavé, že nesvrbi a neodlupuje sa. Chorý ju má na ramenach, hrudniaku a na tvári.

Horšie je, keď sa ukážu aj poruchy nervového systému, a tie nie sú pri AIDS zriedkavosťou. Chorý má halucinácie, necítí dotyky a neovláda správne končatiny. Spomínané príznaky tvoria t.zv. akútne štadium choroby a môžu trvať tri dni až tri mesiace. Po nich môže pacient žiť dlhé roky bez ťažkostí. Ak sa choroba rozvinie v plnej miere, pribudnú ďalšie príznaky. Pacient stráca na hmotnosti, ako aj schopnosť koncentrácie. Prestáva mu slúžiť telo, má ťažké nohy, trasú sa mu ruky. Sužujú ho rôzne infekcie, keďže organizmus stráca obrannú schopnosť. Dáva o sebe vedieť mikrób Pneumocystis carinii, ktorý u nakazeného chorobou AIDS vyvoláva silný, suchý a bolestivý kašeľ a zápal plúc. Zase iné mikróby napádajú u postihnutého na AIDS tráviaci systém. Ide o plesen zvanú múčenivku. Sú to spočiatku biele bodky, ktoré neskôr vytvoria na sliznici úst, pažeráka a žáludku súvislý povlak, čo zabraňuje prehľadať a ochromuje tráviaci ústroj. Dodajme, že týmito všetkými nákažlivými chorobami spustošené telo znehybnie a človek sa stáva živou mŕtvolou.

Zväze Ukrajincov v Górowe Ilowieckom, ktorý predstavil širokú paletu tancov z rôznych oblastí Ukrajiny — Volynská, Zakarpatská a Poltavská. Po ňom sa predstavila hrajúca, spievajúca a tancujúca skupina Lavutara z Rómskej kultúrnej spoločnosti v Tarnowso zaujímavým programom cigánskych melódii, piesní a tancov.

Druhý večer prehliadky, ktoréj sa zúčastnil i radca veľvyslanectva ČSFR vo Varšave Ladislav Štindl s manželkou, otvorila naďa hudobno-vokálna skupina — Oravské kvinteto z Chyžného. Poznamenajme, že skupina vznikla len pred niekoľkými mesiacmi a jej členmi sú: Dana Folafsová, súrodenci Anna, Margita a Ján Capiakovci a Jozef M. Božík. Sice vystúpili tentoraz oslabení (bez chorého Jána Capiaka), ale predvedli znamenitý program zložený zo slovenských ľudových a oravských pesničiek. Otvárala ho mariánska pieseň Znej pieseň Márie a po nej ďalšie: Láska, Bože, láska, Na Orave, dobre, Dedinka v údoli, Bydo moja bydo, Na viyrch Babij Gory. Súčasťou programu bol i minikoncert predsedu MS KSSCaS v Krakove, klavírneho virtuóza a speváka Jozefa M. Božíka, ktorý zahral niekoľko oblúbených melódii od Gejzu Dusíka a vlastnú skladbu „Gdzie jesteś drugi człowiek?“.

Vystúpenie Oravského kvinteta bolo veľmi vydarené. K jeho veľkým kladom patril nie len pekný viachlasný spev našich dievčaťa a majstrovský klavírny sprived, ale i vhodný jazykový a hudobný výber skladieb. Nie div, že diváci odmenili skupinu dlhotrvajúcim potleskom a poslednú skladbu jej programu, pieseň Slovania buďme stále svoji, spievalo s ňou celé hľadisko. Nedokázali ich zatiaľ ani ďalší účinkujúci, ktorí vystupovali v ten večer: znamenitý grécky sólista Ilias Vrazas a skvelý folklórny súbor Klumpe s ľudovou kapelou pôsobiacou pri Zväze Litovcov v Puńsku.

Posledný večer podujatia patril hudobnej i tančeno-speváckej skupine Eichhammer reprezentujúcej Nemeckú kultúrno-sociálnu spoločnosť na Opolskom Sliezsku a zaujímavej skupine banduristiek zo Zväzu Ukrajincov v Gdansku.

Prehliadka, podľa mňa, splnila svoje poslanie. Ako organizátori uistili, chcú v tejto iniciatíve pokračovať a na budúce hodlajú predstaviť kultúrne výsledky národnostných menšíni aj z iných oblastí — divadelníctva, hudby, poézie a výtvarného umenia. Držme im palce!

JÁN ŠPERNOGA

Spieva litovský folklórny súbor Klumpe

Choroba 20. storočia ako nazvali vedci AIDS, zburcovala celý svet. Výskumy sú veľmi intezívne. Všetci, ktorí sa väčne zaobrajú výskumom AIDS sa zhodujú v názore, že je to neobvykle zložitý problém. Nemožno predvítať, ako rýchlo sa bude choroba šíriť. Podľa prognóz Svetovej zdravotníckej organizácie treba rátať s tým, že každý dvadsaťtisíč obyvateľ našej zemegule na prelome tisícročia bude nositeľom vírusa! (od 10 do 15 miliónov obyvateľov). Napriek týmto pesimistickým predpokladom, každý deň výskumov prináša však nové poznatky o chorobe. Dnes vieme, že vírus HIV sa môže rozvíjať iba v živých ľudských bunkách. Mimo organizmu hynie po niekoľkých hodinách, v teplote 100°C o pári sekúnd. Taktiež z výskumov vieme, že nákažlivý vírus je citlivý na dezinfekčné prostriedky, najmä tie, ktoré obsahujú chlor a alkohol. Teda čím vedia viac o tejto ničivej chorobe, tým je väčšia nádej, že objavia účinný liek protinej. Účinný by bol napr. taký liek, ktorý by vírusu zabránil preniknúť do hostiteľskej bunky. Už existuje liek, ktorý čiastočne brzdi rozmniožovanie vírusov a je označený, ako AZT (Azidodeoxythymidín), známy aj pod firemným názvom ZIDOVUDIN a RETROVIR. Zatiaľ, žiaľ, len brzdi rozmniožovaniu vírusov HIV, ale ich není, teda v podstate len oddáluje postup choroby a smrť. Ako mnoho liekov aj AZT má na organizmus nežiaduce účinky. Pôsobí ako jed na kostnú dreň, čím vlastne limí tvorbu krvi a tak pacient musí dostávať krvné transfúzie. AZT je drahý. Ročná liečba stojí pacienta 2-7 tisíc dolárov.

Aká je prevencia proti vírusu HIV?

Aby sa človek infikoval, musí sa mu vírus dostať do krvi. Preto základnou ochranou je tejto možnosti zabrániť. Nástrojom prenosu HIV môžu byť injekčné ihly a striekačky. Tie patria iba do rúk zodpovedným lekárom a sestričkám. Dnes sa sice používajú jednorázové ihly a striekačky, v opačnom prípade musia byť dôkladne sterilizované. Je však v bežnom živote ešte veľa predmetov, schopných preniesť vírus HIV. Spomeňme trebárske žiletky, britvy, holiace prístroje, zubné kefky, pilničky. Tie si nazvájom nepožičiavame. U holiča či kaderíka máme právo žiadať, aby pracovník holiace prístroje vymenil na nové alebo sterilizoval.

Napokon vari najčastejšie k nákaze dochádza pri pohlavnom styku — tak pri homoseksuálnom, ako aj heterosexuálnom (čiže muža a ženy). Zvlášť riskantné je najmä časté striedanie partnerov.

Podľa názoru znalcov môže nositeľ HIV alebo chorý na AIDS vykonávať svoju prácu v kolektíve. Nemusi byť izolovaný. Nebezpečenstvo nám nehrozí ani na verejných miestach, v bazénoch či reštauráciach. Smeľo a bez zábran môžeme chorému podať ruku, buď ho pobozkať. Chorý nás neohrozí ani kaštom či kýchnutím, nie sú infekčné predmety jeho dennej potreby okrem ostrých, ktoré sme spominali.

Zatiaľ niet účinného lieku proti tejto chorobe. Jediným spôsobom ochrany pred nákazením je starostlivá prevencia.

Sprac. JOZEF PIVOVARČÍK

ŽIVOT

Cíllo 12/1992 Ročník 35 13

DUŠAN SLOBODNÍK

Paragraf:

POLÁRNY KRUH

(POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA)

Vyšetrovanie vrcholilo v Novom Meste na Morave, kam sme dorazili asi 10. mája. Spoločnosť väzňov bola jazykovo rôznorodá (okrem Rusov, Ukrajincov, Slovákov, Maďarov boli v rukách SMERŠ a Rumuni), no my sme nemali pri výsluchoch dosť tlmočníkov. Moji meniaci sa vyšetrovatelia si azda všímli, že rozumiem po rusky trochu lepšie ako ostatní Slováci, a tak ma zavše zavolali, aby som tlmočil. (...)

Spomínam si na svoje prvé prekladateľsko-tlmočnícke zážitky najmä pre udalosť, ktorej som až oveľa neskôr — možno mylne — začal pripisovať väčší význam. Vyšetrovatelia sa pri výsluhu (aj pri mojom, aj pri výsluhu mojich slovenských kamarátov, ktorým som tlmočil) sptyovali na všetko, okrem iného aj na životopisné fakty. Osobitne ich zaujímal triedny pôvod každého z nás. Pri každom vypočúvanom novom väzňovi sa opakovala otázka: „Otec rabočij ili krestjanin? Moje vtedajšie znalosti boli obmedzené, a tak som túto otázkou neprekľadal správne: „Je otec robotník alebo rolník?“ (zvádzalo ma slovo „krestjanin“, také blízke slovenskému „kresťan“), ale „poslovenčoval“ som si ju: „Je otec robotník alebo kresťan?“

Pravdaže, také postavenie triedneho pôvodu (to „triedny“ pridávam ex post) sa mi zdalo čudné, dilema sa mi videla neviedsudná, ale vychádzajúc zo svojho vtedajšieho skromného poznania sovietskych reália, som si vec vysvetľoval tak: asi u nich robotník je automaticky neveriaci. Prečo by ho inak dávali do protikladu s kresťanom? No a tak som aj zo svojho otca, aj z otcov všetkých mojich spoluprieteľov urobil rolníkov. Vyšetrovatelia naštastie neponúkali aj iné možnosti pôvodu — remeselnícky, úradnícky, a tak ďalej. (...)

Keď súdili Jana Slováka a mňa, tlmočil nám vojak Svobodovej armády. Od naivných ilúzií o skorom návrate domov som sa za necelý mesiac vo väzení kontrarozviedky — pri nemennosti skutkovej podstaty prečinu, aby som spomnenul neskoršiu formuláciu reabilitačného dokumentu — prepracoval až k možnosti trestu smrti. Keď jeden z trojice dôstojníkov súdcov, čo sedeli oproti nám dvom, čítal rozsudok, napínal som sluch. No keď som si uvedomil jeho konečné znenie „pätnásť rokov nápravno-pracovných taborov“, hréza ma opustila. Žijem, ja žijem! To bola prvá myšlienka, ktorá vytlačila z mozgu všetky ostatné pocity a myšlienky.

Po súde nás vyviedli na chodbu, podišiel k nám major veliteľ väznice a s ním tlmočník. Zaštitený vyneseným rozsudkom som sa prostredníctvom tlmočníka opýtal majora, preto sme dostali taký vysoký trest. „Vedľa som nič nespravil,“ bol môj argument, napokon majorovi ako jednému zo súdcov zrejme známy. „Ja viem, že ste nič nespravili,“ povedal (myslel nás oboch), „keby ste niečo spravili, odsúdili by sme vás na smrť. Ale boli ste v tej vojenskej škole?“ S tým som nemohol nesúhlasiť a ani som už ne-

protirečil, že šlo zhruba iba o dva týždne. „No vidíš, za to sme ta súdili,“ uzavrel major. Ako dobre, že nás s Janom Slovákom nemuseli pozvať na rozlúčkovú, predpopravovú fľašu vodky...

Z čítania o väzenských taboroch aj z rozprávania mnohých spoluväzňov viem, že keď v sovietskych väzniciach vyvolávali ľudí na súd, na popravu alebo na transport do iného väzenia či tábora (to posledné som si užil neraz), výzva znala stroho: „Ten a ten, vyjstaj aš s vecami!“ Nuž, možno strážny čo ma vtedy 19. mája viedol na súd, túto formálnu klauzulu „aš s vecami“ vyslovil, ale keďže patril k tým, čo nás týždne strážili a sprečovali, mohol ju aj vynechať. Veľmi dobre vedel, že nijaké veci okrem šiat, ktoré sme mali na sebe, nemáme.

Len čo sa však za nami dvoma po odvodení do cely odsúdencov zavreli mrežové dvere, zistil som, že nejaké veci predsa len mám (aj okrem kúskov papiera a dvoch či troch ceruziek, ktoré som si prezieravo nastrkal do vreciek). Tými vecami boli — moje saty. Podišli ku mne dva Rusi (do väzenia sa dostávali a súdeni boli aj delikventi z radov armády, ktorí sa previnili krádežou, lúpežou, prípadne narušili nejaké predpisy; musím povedať, že so zadostučinením, ak nie škodoradosťou som vo Vinici stretol ako väžna prechkého vyšetrovateľa Uzbecka, ktorý raz počas nočného výsluchu, nespokojný s nejakou mojou odpovedou, vytiahol z puzdra revolver a chcel ma ním prať po hlave), ohmatali moje zánovné saty — sako a nohavice, odevy na deň i na noc („putujúce“ väzenie neposkytvalo možnosť okúpať sa a aj možnosti umývať sa boli veľmi skromné) a ich verdikt bol stručný, jednoznačný: „Vyzlieť!“

Spytavý som sa pozrel na svojich priateľov, čo sa už predo mnou dostali do cely odsúdencov. Vrávili: „Nebrán sa, daj mi to! Ináč si vezmú sami a ešte fa aj zmlátia!“ Namiesto zánovného pokrčeného saka a nohavíc mi pohodili staré nohavice a ufúlaný, deravý sveter.

... Nebola to moja posledná nedobrovoľná výmena odevu. Cestou vo vlaku dostali iní degradovaní a odsúdení ruskí vojaci, prífareni do našej spoločnosti, záľusk aj na druhotradý tovar a po príchode do vinického distribučného väzenia som ostal v krátkych, príšerne spinavých a navyše dotrhaných nohaviciach, ktoré mi slúžili a či skôr museli slúžiť ešte veľa mesiacov, kym sa načisto nerozpadli, a v košeli bez rukávov neidentifikovateľnej farby a látky. (...)

Končili sa neveselé dni pobytu v Novom Meste na Morave, plné nervového vypätia, aké som dovedy v mojom osiemnásťročnom živote ani sťasti nezakúsil. Z rozličných narážok (napokon nasvedčovala tomu aj logika vecí) vyplývalo, že nás čaká dlhý transport vlakom do Sovietskeho zväzu. Do nápravno-pracovných taborov, uvedených v rozsudku.

Nádej, že by sa mi podarilo dostať domov na Pohronie, bola po vynesení rozsudku nu-

lová. Na zázraky som neveril, mesačné väzenie, jeho čoraz tvrdšia realita ich celkom vylučovala.

A predsa... Keď do väzenia v meste Cernevce došla druhá skupina slovenských chlapcov a medzi nimi aj jeden-dvaja dobrí známi, ktorých som poznal zo študentského prostredia na Pohroní, porozprával mi Cyro O., môj niekdajší stolnotenisový rival zo súbojov zvolenského a bystrického gymnázia, prihodu, ktorú mi po návrate domov potvrdila aj mama. (...).

Počas Slovenského národného povstania mama pracovala v Banskej Bystrici ako úradníčka na Slovenskej národnej rade. Keď Nemci koncom októbra obsadili Banskú Bystricu, energicky sa dala do práce v Červenom kríži. Naozaj nie preto, aby som si načrpal to, čo sa donedávna vzletne a možno pragmaticky nazývalo „kádrovým profíkom“, pripomienim tu aspoň okrajovo, že mama vymyslela plán, ako zachrániť niekoľko ranených francúzskych partizánov, ktorí sa nachádzali v budove vtedajšieho banskobystrického gymnázialného internátu pri mestskom parku, využívaného v zime 1944–1945 ako nemocnica.

Mama ich ako predstaviteľka Červeného kríža často navštěvovala, nosila im na prilepšenie jedlo, niekedy i lieky a pri týchto návštěvách zistila, že objekt nie je Nemcami až tak prísně strážený. Ja som s vtedajšími skromnými znalosťami francúzštiny a najmä s pomocou slovníka zosmolil list, v ktorom som partizánov nabádal k pokoju a slušoval im, že sa ich pokúsim zachrániť.

Pravdaže, bola to úloha nad moje chlapčenské, ale aj nad mamine dospelé sily. Ale mali sme svoj plán. Vydal som sa do susedných Seliec, kde žil náš vzdialený príbuzný Karol Fichna, o ktorom mama vedela, že pracuje v partizánskom odboji.

Za mestom ma zastavili nemecké stráže, ale keďže som na gymnázium študoval nemčinu už sedem rokov, podarilo sa mi vysvetliť, že z našich rodinných dôvodov musím navštíviti príbuzných v Selciach. Videli, že nenesem zbrane, a tak ma pustili. Ujovi Fichnovi som vysvetlil situáciu, presne podľa maminých pokynov som opísal izby, v ktorých partizáni ležali (neboli tak ľahko ranení, že by sa nevládali pohnúť), a až po návrate domov roku 1953 som sa dozvedel, že niekoľkým francúzskym partizánom, raneným tuším pri Strečene, naši ľudia pomohli utiecť zo zajatia.

Podobnými činnosťami si matka vyslúžila istú poziciu aj v orgánoch slobodného Československa, pôsobiacich v Banskej Bystrici. Dali jej potvrdenie o tom, že pracovala na prospech republiky, a s týmto dokladom sa vydala na sovietsky a rumunský nákladných autách, ktoré ju čo len na kúsku odvezli (železničná doprava nefungovala), do Košíc, kde sídlila vláda.

Tam si vŕaka bystrickému odporučeniu vydobyla audienciu u ministra Noseka a ten jej — dozaista sa to nezaobišlo bez prosenie a sľz — vystavil úradný dokument napísaný v ruštine, v ktorom žiadal príslušné sovietske orgány, aby vydali doručiteľke jej syna. Všetko odôvodnil v liste jej zásluhami.

Materinská láska je mocná zbraň. A tak sa matka pustila hľadať svojho nezvestného syna. Akýsi človek, čo sa zo západných končín vrátil do Bystrice, jej povedal, že také väzenie so zatknutými československými občanmi je v Brne na Spilberku.

A znova nákladné autá, znova hľadanie stratených stôp. Neviem po kolkých dňoch (po návrate domov som sa len zhruba vypočítal na jej pocity a ani neskôr, do matkinej smrti v januári 1964, sme sa už k podrobnostiam nevratili — zrejme aj preto, lebo som sa nechystal písť spomienky na väzenskú minulosť) sa dotrmácali do Brna.

Na Spilberku, kde skutočne bola jedna z väznic kontrarozviedky, sa prebojovala až k sovietskemu dôstojníkovi, náčelníkovi väznice. Dovtedy domrzala, oháňala sa vládnym dokumentom, kym zúfalý a unavený náčelník väznice nehodil rukou, dal nastúpiť všetkých väzňov a povedal jej: „Tak sa teda presvedčte, že ten vás syn tu nie je!“

Ak sa vám zdalo, že niekedy som hovoril o maminej snahe zachrániť ma trochu nadnesené a akoby znevažujúco, musím zdôrazniť, že to je len zdanie a úsilie potlačiť sentimentálnosť. Starostlivosť mojej matky, i keď sa z objektívnych príčin neskončila úspešne, ma už v černoveckom väzení dojala a bola pre mňa veľkou morálou poníšou. Pomáha mi prinajmenej dôvtedy, kým sa mi — už z tábora v Komi ASSR — roku 1947 nepodarilo nadviazať písomný kontakt s mojimi blízkymi.

Ale to sú už neskôr veci a i keď sa pri mojej spomienkovej retrospektive na tých osiem rokov, sedem mesiacov a dvadsať dní nedá celkom zachovať chronológia (aj preto, že to, čo som vtedy prežíval, prechádzal cez nie také prísne chronologické sítu dnešných spomienok), predsa chcem podľa možnosti dodržať prirodzený sled udalosti.

CESTA NA VÝCHOD

Cesta väzenským vlakom mala byť pre mňa novou, neskôr pri presunoch z väzenia do väzenia, z tábora do tábora niekoľkokrát opakovanej životnej skúsenosťou. Že by to bola skúsenosť prijemna, to by si netrúfalo povedať ani najväčšinejší a najsrokmnejší cestovateľ. Všetky tieto presuny maly rovnaký rituál. Eskortujúci zrejme konali v zhode s jednotnou, centrálnou vydanou inštrukciou, navyše boli vybavení rovnakými „pracovními“ nástrojmi.

Dva ďa tri týždne — vagóny dlhé hodiny a zavše aj celý deň postávajú zväčša v odľahlých častiach staníc, pričom platí zákaz hlasného hovorenia a upozorňovania ľudí mimo sveta väzňov na to, že obsah nákladných vagónov je tak trochu atypický — žije človek v obmedzenom, klaustrofóbnom priestore vagóna, obklopený hrmotom kolies, nedýchatelným vzduchom, kvárený nedostatkom miesta; o nedostatku stravy a pitnej vody ani nehovorím, to k transportu nevhnutne patrí.

Pravda, výhodou je, že vo vagónoch môže človek spať, koľko si len zmyslí. Problém je len v tom, že je ľahké nájsť si pre nerušený spánok miesto, teda dostatok miesta. Musel by som si teraz, po rokoch, vymýšľať, koľkých nás naťačili do jediného vagóna, ale keďže produkcia väzňov podstatne prevyšovala možnosti železnice, musíte mi veriť, že sme leiali naukladaní vedľa seba takmer nepriestupne.

V inom ročnom období, ako bolo to, v ktorom sa odohrávalo moje zasvätenie do života stalinského väzna, to mohlo mať aj isté výhody tesná blízkosť tiel zväčšuje produkciu ľudského tepla, ktoré je počas dlhého cestovania na jeseň a v zime také potrebné a vzácne. Vtedy na jar však bolo teplo a tiekol z nás pot.

K štandardnému vybaveniu vagóna pre väzňov patria aj nižší súdok na fyziologické potreby, pridávajúci atmosféru v preplnenom a prepotonom vagónu ničím nenahraditeľný pachový „nádych“. Súdok sa na staniciach, kde sa predpokladá dlhšie státie, vyprázdní. O jeho vynášanie sme sa, obrazne povedané, takmer bili, lebo to umožňovalo aspoň na chvíľu nevidieť tie odporné steny vagóna, ale svet pulzujúci normálnym, neväzenským životom, a navyše človek sa mohol nadýchať vzácnemu sviežemu vzduchu...

Ak som predtým hovoril o možnosti spať bez časového obmedzenia, čo ponúkal nákladný vagón prispôsobený na prepravu väzňov, musím svoju informáciu popraviť alebo aspoň časovo obmedziť. Spať sa dá cez deň v noci len v tých šťastných chvíľach, keď je vlaková súprava v pohybe. No ak zastane na viac ako dvadsať minút, začína sa obrad, pre ktorý som si nenašiel pomenovanie, ale ktorý prebiehal nemenne a podľa okolnosti aj niekoľko ráz za noc.

Zamknuté dvere vagónov sa rýchlo otvoria, vojaci s baterkami, lampášmi, zabezpečovaní ďalšími strážnymi s nachystanými zbraňami, ktorí ostatnú striehnuť von, vtrhnú do vagónov a väzni sa tak rýchlo, ako sa len dá musia presunúť na jednu polovicu va-

góna. Kto sa oneskorí, pocíti — na chrbeť či inej časti tela nie pobádavý ale skôr ľahký úder mohutným dreveným kladivom.

Drevené kladivo je náradie, využívané pri preprave väzňov naozaj funkčné a zväčša s nadmernou mladickou ochotou, najmä keď ide o tlcenie ľudu. Pardon, väzňov, ak nazeráme na vec zo zorného uhla tých, čo držali v rukách tieto upravené budzogáne, vyrábané a používané takisto na základe jednotných inštrukcií.

Drevené kladivo je náradie, využívané v Rusku pri preprave väzňov, ak nazeráme na vec zo zorného uhla tých, čo držali v rukách tieto upravené budzogáne, vyrábané a používané takisto na základe jednotných inštrukcií.

Drevené kladivo je náradie, využívané v Rusku pri preprave väzňov zrejme oddávna, možno ešte v predrevolučných časoch; keď som si neskôr prečítať Dostojevského Zápisíky z mŕtveho domu — hoci vtedy, roku 1849, keď Dostojevského dopravili do Omska, sa necestovalo vlakom — musel som sa naozaj čudovať, koľko tradíciou posvätených úkonov prevzali do svojho repertoáru sovietske represívne orgány; ale o tom neškôr.

Po vyprázdnení polovice vagóna vojaci drevenými kladivami otľúčia každú dosku — všetky horné, bočné i dolné. Nie je to samoučelný obrad: otľaním sa má zistiť, či niektorí podnikaví väzni nevyužili hrmot a huk počas jazdy vlaku na to, aby sa pokúsili uvoľniť dosky a potom za jazdy zoškobiť.

Keď sa polovica vagóna kladivami preklepe, nasleduje obrad kontroly počtu väzňov, pri ktorom hrajú masívne drevené kladivá takisto dôležitú úlohu — tentoraz skôr pobádavú ako represívnu. Väzni sa v polkuse po jednom musia presúvať do už skonetrované polovice a dotykať kladivom — zväčša nie prudký — je zároveň akýmsi odpočtom.

Horsie to bolo, keď sa eskorta pri rátani zmýlila a počtu operáciu bolo treba opakovat niekedy aj viackrát za sebou. Matematických fenoménov medzi strážnych nezaraďovali, to mi verte.

Také situácie sa opakovali za noc aj niekoľko ráz a záviseli od počtu zastávok na staniciach. A tak sme si i my vžni, i naši strážní neanjeli želali, aby sa vlak priveľmi často nezastával.

Už som spomenul, že sa nám podarilo prepašovať do vlaku sice menej nebezpečné nástroje, než sú nože, dláta alebo skrutkovacie, ale nástroje, do ktorých sme vkladali iné nádeje: úlomky ceruziek, nájdene v zásuvkách kancelárskych stolov, a kúsky papiera.

Cestu vlakom cez Brno, Břeclav, Kúty, Trnavu, Galantu až po Párkány (dnešné Štúrovo) sme využívali na to, že sme písali lístky s viac či menej rovnakým obsahom: „Prisíme toho, čo nájde tento lístok, aby oznánil (nasledovali najmenej dve mená a adresy, u mňa jedna zvolenská a druhá bystrická), že jeho syn a jeho priatelia (a ďalšie naše mená) sú odvážaní do ZSSR.“ Cez škáry vagónov a okná sme takých lístkov navyhadzovali niekoľko desiatok, prirodzene, len počas jazdy.

Ako sme sa dozvedeli po návrate, lístky ostali nepovšimnuté.

Dlhá cesta to bola, dlhá a neveselá. Z Maďarska viedla cez Rumunsko. V pамäti sa mi uchovali mestá či skôr stanice Ploiești, Buzău. Deviateho alebo desiateho júna sme napokon dorazili do cieľa: bolo nám niekdajšie rakúsko-uhorské mesto Černovce. V sprievode strážnych sme pochodovali po uliciach tohto mesta, plného zelené.

Ludia si nás nevšimali. Takéto pochody boli pre nich zrejme bežné. Naša cesta viešla — akože ináč — do väznice.

V Černovciach, kde sme sa zdržali asi, mesiac, bol predsa len medzníkom. Prvý raz od nedeľy, keď ma zaťkli, som sa mohol okúpať a potom oblieciť do otrhaných šiat, ktoré prešli odvšivením v horúcej pare. Prehliadla nás lekárka (spomínam si, ako som sa hanbil, keď som musel pred ňou predstúpiť nahý), svoj sice kvantitívne skromný, ale predsa len pravidelný rytmus tu nadobudla aj strava: dávali nám kukuričnú ka-

šu — mamalygu, dostávali sme prídeľy žltého kukuričného chleba, netrpeli sme smädom.

Po trmaci vo vlaku sa stala pre nás úľavou aj rozsiahla väzenská cela a jej svojský životný rytmus, s ktorým sme sa postupne zoznamovali. Hlad nás, chlapcov zo Zvolena a Banskej Bystrice, ktorí sme tu zastupovali Slovensko, vyzal už poriadne do pazúrov, a tak nečudo, že sa naše rozhovory krútili okolo jedla a pitia. Možno to bola aj zbraň proti spomienkam na život, čo ostal za nami, možno to bola sebaobrana duše proti bolesti, ale rozhodne to bolo aj zahájanie hladu rečami o jedle. O efektivnosti takého potláčania hladu sa dá, pravdaže, pochybovať, ale vtedy sme sa nad takými „metafizickými“ otázkami nezamýšľali. A pritom sme vstupovali len do prvých brán hladu.

V prestávkach (ach, akých dlhých) medzi dvoma dedinami jedlami sme sa vyzívali v spomienkach na domáce jedlá a tento imaginárny jedálny lístok, o ktorom sme sa bavili bez škripok a protirečení (všetko, čo sa spomenuulo, bolo dobré, lepšie a najlepšie), sme si dopĺňali ešte oveľa imaginárnejším nápojovým lístkom.

Pobyt v černoveckom väzení mal aj nové črtky, ktoré som predtým nemohol poznáť. Jednou z novôt boli krátke, desať-päťnásťminútové prechádzky po väzenskom dvore, v podstate príjemné vyrušenie z bezcieného a nekonečného polihovania a čakania na jedlo a najmä na to, čo pride. Tieto prechádzky, prakticky jediné, s výnimkou kúpeľa, vyslobodenie zo zatuchnejcej cely, sa praktizovali aj neskôr v distribučnej väznici, a keďže dvor tam bol malý a ciel veľa, bola to aj priležitosť aspoň pohľadom či gestom pozdraviť sa s priateľmi, ktorí sa pri dislokácii väzňov — náhodnej, živelnej, nezáľubnej — dostali do iných ciel.

Oveľa zaujímavejšia bola iná černovecká novota, ktorá vedela upútať všetkých, čo rozmazli po rusky (my z Pohronia sme v tom robili pokroky, aj navzájom sme si vysvetlovali nové slová a výrazy; keby to neznelo v štýle čierneho humoru, dalo by sa poradiť každému, kto sa zaujíma o štúdium jazyka, istý „dočasný“ pobyt vo väznici).

Do atmosféry veľkých väzenských ciel v ruskom prostredí patrilo večerné rozprávanie zaujímavých, prevažne literárnych príbehov. Na to večerné rozprávanie sa tešil každý. Osobitné čaro má toto rozprávanie vtedy, ak je v cele okolo sto ľudí (čo bola skutočnosť, ktorú som prežíval nielen v Černovcach, ale aj neskôr v distribučnom väznení vo Vinici zhruba štrnásť mesiacov).

V Černovcach sa k nám asi po mesiaci pripojili ďalší chlapci, medzi nimi zo Zvolena a Banskej Bystrice. Tak sa naša už nie výlučne pohronská spoločnosť rozrástla asi na dvadsať päť ľudí. Keď sme sa po ôsmich rokoch v lete 1953, po amnestii z konca marca, určenej najmä pre kriminálnikov (tajná klaузuľa naštasticie hovorila aj o cudzincoch), stretli, chýbali nám štýria mŕtvi — Ivan Schwarz, môj gymnaziálny spolužiak Jožo Lalík, Milan Šufliarsky a Ivan Mačák od Handlovej (ten umrel veľmi nešťastne — kletka, v ktorej sa viesol dolu do bane, sa odtrhla a on sa zabil).

Cernovcy boli pre všetkých nedobrovoľní „adeptov“ väzenského systému — systému dôkladne prepracovaného, ale ktorý mal ako každý systém aj svoje slabiny — akoby prijímacou kanceláriou.

Strašné dni neistoty — vyšetrovanie, presuny z mesta do mesta, kolísanie medzi nádejou a nie celkom vylúčenou perspektívou smrti, súd, transport cez Maďarsko a Rumunsko do Černoviec — boli za nami. Perspektíva nebola vôbec lákavá, ale aspoň sa črtala možnosť akéhokoľvek normálmu. Tak som to videl azda aj preto, lebo sme boli viaceri známi pospolu.

Budúcnosť nepotvrdila vtedajšie dojmy. Museli sme prekonáť veľké príkoria a utrpenia, vzruchy i otrasy, neraz ešte dramatickejšie a neprijemnejšie, než sme spoznali v prvých týždňoch nevôle.

(POKRAČOVANIE NASLEDUJE)

45 ROKOV SPOLOČNOSTI

Sú rôzne výročia, smutné i veselé, viac i menej významné, uplyvajúce bez povšimnutia bud také, na ktoré sa nedá zabudnúť. K tým posledným patrí 45-ročné jubileum vzniku našej krajskej organizácie, ktorá poskytuje príležitosť zamyslieť sa nad cestou, akú sme odvtedy prekonali.

Predovšetkým treba povedať, že k zrodu Spoločnosti došlo v časoch veľmi neistých, časoch prenasledovaní a nástupu totality. Preto bola potrebná organizácia, ktorá by reprezentovala našu menšinu a bránila jej záujmy. Po prvých organizačných schôdzach v r. 1946 o rok neskôr skoro v každej obci vznikli miestne skupiny, ktoré vytvorili dva obvody Spolku Čechov a Slovákov na Orave so sídlom v Jablonke a na Spiši so sídlom v Nižných Lapšoch. Prvým predsedom spišského obvodu sa stal Andrej Špirka z Nižných Lapšov a oravského Andrej Cisárik. O neistej dobe a ohrození krajjanov svedčí i fakt, že mnohí z nich, dokopy niekoľko tisíc, museli ústť zo Spiša a Oravy.

Vznamnú pomoc v tých fažkých časoch i pri vzniku Spolku nám poskytol vtedajší slovenský konzul v Katowiciach dr. Matej Andráš, na ktorého krajania dodnes s vďakou spominajú. Za svoju činnosť, teda i pomoc nášmu hnutiu, musel neskôr zaplatiť niekoľkoročným väzením. Prvým väčším úspechom našej organizácie a vobec slovenskej menšiny bolo zavedenie slovenského školstva na Spiši a Orave a príchod učiteľov zo Slovenska, ktorí nám zároveň pomohli rozvíjať kultúrnu činnosť. Veľký význam malo pre nás nadviazanie stykov a spolupráce s Maticou slovenskou, ktorá nám poskytla širokú pomoc, v tomto období veľmi potrebnú, o.i. učebnice a rôzne učebné pomôcky, knihy pre krajské knižnice, ale aj rad iných vecí sociálneho charakteru. Bol to očividný dokaz, že stará vlast na nás nezabudla. Sme za to veľmi vdăční.

Spoločnosť, ako som už spomenul, vznikala v fažkom a zložitom období, období nášho vari najťažšieho národnostného zápasu a zakladali ju ľudia s pevným slovenským národným povedomím, ktorí dokázali strhnúť za sebou všetkých krajanov na Spiši a Orave. Trvalo však až desať rokov, kým sa naše spolky z regionálnych organizácií premenili na celostátnu spoločnosť, k čomu došlo na zlučovacom zjazde v roku 1957 v Krakove. Jej predsedom sa stal zaslúžený krajan Adam Chalupec, ktorý o rok neskôr, na podnet a za spoluúčasti krajanského aktív, založil vo Varšave časopis ŽIVOT. Aká veľká bola radosť krajanov, že mali svoj vlastný orgán, ktorý písal o nich a pre nich, v ich materinskom jazyku. Keďže budúcnosť Života spočiatku nebola istá, preto krajania, aby si časopis udržali — predplácali po viac čísel, vďaka čomu Život mal vyše dvadsaťtisícový náklad.

Takáto obetavosť by sa zišla dnes.

Spoločnosť v snahe upevniť svoje postavenie začala podnikať, čím získala prostriedky na svoju kultúrnu a osvetovú činnosť. Žiaľ, hospodárska činnosť, spočiatku veľmi úspešná, bola po niekoľkých rokoch pre neschopnosť jej vedenia a iné príčiny zrušená. Odvtedy Spoločnosť bola odkázaná len na štátne dotácie, pochopiteľne, veľmi skromné. Dostala sa pod kontrolu Ministerstva vnútra, ktoré sa odvtedy zúčastňovalo spravidla na všetkých zasadnutiach ÚV. Napriek tomu naša organizácia, ku ktorej sa na zlučovacom zjazde pripojil i česky obvod v Zelove, sa v rámci svojich možností a obdržiavaných prostriedkov snažila rozvíjať kultúrnu prácu, zakladať klubovne a súborny a vybavovať ich potrebným zariadením. Hoci tieto možnosti neboli veľké, výsledky vidno dnes.

Aj keď naša Spoločnosť bola formálne zaregistrovaná, štát problematiku menšín premlčoval a neriešil. V súvislosti s tým boli o.i. zrušené slovenské školy a lyceum v Jablonke a namiestoch zavedené vyučovanie sloveniny ako predmetu. Nepodarilo sa nám, napriek snaham, zaviesť slovenské bohoslužby v kostoloch. Docielili to len vďaka mimoriadnej výtrvalosti krajania z Novej Belej a Krempách. Pod kontrolou Ministerstva vnútra sme nemohli vyvinúť vlastnú iniciatívu. Ani život nemohol písť, čo by sme si priali. Podarilo sa nám však rozšíriť spoluprácu s Maticou slovenskou, vďaka čomu sme dostali rozsiahlu pomoc, v tom i možnosť štúdia krajanskej mládeže na Slovensku. Riešenie národnostných práv však muselo naďalej čakať.

Casy sa však zmenili, totalitný režim padol nielen v Poľsku, ale aj v Česko-Slovensku a ďalších krajinách. Poľskí obyvatelia sa konečne dozvedeli, že medzi nimi žijú aj národnostné menšiny. Máme sice demokraciu, ale na druhej strane začali sa stupňovať útoky proti krajanom na Spiši a Orave. Naši odporcovia o.i. v časopise „Na Spisu“ nám upierajú slovenský pôvod. Mrzí ich, že Slováci na Spiši a Orave nevymizli napriek mnohorocnej polonizácii. Sice niektorí, čo sa ešte pred niekoľkými rokmi hlásili za Slovákov, podľahli tejto propagande, ale taký je už osud menšín. Ostatní si uchováli slovenské národné povedomie. Upevňuje ich v tom i Život, ktorý v posledných rokoch publikuje čoraz viac článkov prezentujúcich pravdivé dejiny Spiša a Oravy.

O kvalite našej organizácie svedčia jej členovia, krajania, dnes už druhá a nezriedka tretia generácia. Musíme však dbať, aby sa naše rady rozširovali, aby v nich a najmä vo vedení MS, OV a ÚV boli vždy ľudia angažovaní, majúci vždy na zreteľ blaho našej Spoločnosti a nie osobné záujmy. Aj keď dnes máme ekonomicky fažkú situáciu, sťažujúca našu činnosť, zaznamenali sme i niekoľko úspechov, v tom najmä zavedenie slovenských bohoslužieb v ďalších piatich obciach. Aj keď sa ešte stále stretávame s prejavmi netolerancie, nesmieme sa vzdá-

vať, ale pokračovať v našom úsilí o rozvoj Spoločnosti a brániť naše práva. Vedl aj Ludovít Štúr povedal: Naspat cesta nemožná, vždy napred sa ísť musí.

ANTON PIVOVARČÍK

NIE JE PRIATEĽ, AKO PRIATEĽ'

V poslednom období ako huby po dáždi vzniklo v Poľsku mnoho rôznych organizácií, charitívnych spolkov a spoločností, základín, fondov a neviem čo ďaľ, ktoré majú svoj cieľ, smer činnosti a stanovy, podľa ktorých by sa mali riadiť. Majú na to právo, veľ mame slobodu a demokraciu, čo každému umožňuje vyvíjať nejakú účitočnú činnosť. Niekedy sice tieto nové fondy či spolky slúžia iným cieľom než to poukazujú ich názvy, o čom si môžeme prečítať v tlači, a vtedy sa nimi zaoberá prokuračtúra a súd. Samozrejme, väčšina pôsobí v súlade so svojimi cieľmi a stanovami.

Už dlhší čas sa chystám podeliť sa s čitateľmi svojimi úvahami, aký cieľ si vytýčil napr. Zväz priateľov Spiša. Vybral si náozaj pekný názov, za ktorý by sa nemusela červenať žiadna organizácia. Zdravý rozum by napovedal, že jeho cieľom by mala byť propagácia tohto regiónu a získavanie priateľov a spojencov pre Spiš, ktorý je predsa ozajstnou perľou celého Zamaguria. A zatiaľ spomnaný Zväz zapára do každého, čo nevyznačá jeho zakamuflovanú ideu, najmä do našej slovenskej národnostnej menšiny a tým si zneprípravuje obyvateľov. Neviem, z čoho to vyplyva, ale už sám pojem slovenská menšina pôsobí naňo ako červená plachta na býka. A predsa o tom, kakej národnosti sa ľudia hlásia, rozhoduje predo všetkým ich slobodná vôle a nikto nemá právo im pripisovať toho nanucovať inú národnosť.

Od začiatku pozorne sledujem orgán spomínaného Zväzu — časopis „Na Spisu“, no ešte sa nesťalo, aby aspoň v jednom čísle nebola nejaká zádrapka, nejaký útočný článok proti nám. Namiesto podporoval harmonické spolunažívanie obyvateľstva, k čomu by zavázoval hoci aj názov Zväzu, časopis zámerne podneče rozpory a hádky, uráža našu menšinu a snaží sa nás diskreditovať v očiach poľskej verejnosti. Keby len nás. Časopis totiž vo svojej štvavej kampani viackrát vystúpil i proti Slovenskej republike a osočoval jej vedúcich predstaviteľov a viačeré známe osobnosti. A to je už činnosť zameraná proti štátnej záujmom, tým viac, že predsa dnes k hlavným smerom politiky štátu patrí rozširovanie priateľských vzťahov, spolupráce a obchodnej výmeny, najmä so sousedmi.

Nenárokujeme si, aby nás mali radi, ale ani nechceme, aby nám nasili vťkali svoje názory a presvedčovali nás, že sme prostí a neuvedomeli, lebo vraj nevieeme, že máme poľský pôvod a že poľské osídlenie sa tiahne až kde si po Poprad a Levoču atď., atď.

Na Spiši je mnoho závažnejších problémov, ktorým by sa časopis „Na Spisu“ mohol a mal venovať. Jeho prispievatelia ich však asi nevidia a tak azda z dĺhej chvíle si vymýšľajú kadejaké zádrapčivé témy, aby mali čím zaplniť svoje stránky. Tak napr. v jednom z posledných čísel sa vrátili k príspevku M. Kuffovej spred roka a krajan-ským odpovediam na tento príspevok v Živote. Nemienim s tým článkom, plným nezmyslov, polemizovať, lebo nezmysly si polemiku ani nezaslúžia. Je v tom číslе aj rozhovor s novým dekanom o.i. vo veci slovenských bohoslužieb, v ktorom sa hovorí i o farároch na Spiši, ako pracujú pre blaho tam吉skeho goralského ľudu. Ide tu akiste o to, aby zlikvidoval vo všetkých našich obciach to, čo nám ešte zo sloveniny zostalo. Vyjadruje sa tam napr. futosť, že z Kacvína odišiel farár Zoň, hoci o jeho nepravostiach mi, na moje veľké prekvapenie, hovorili práve ti Kacvíncania, ktorí sa nehlásia k Slovákom. Časopis nám tiež zazlieva štátne dotácie, ale neuvádzá že poľská menšina na Tešínsku dostáva taktiež dotácie, ibaže značne väčšie. Lenže výhodnejšie bolo tento fakt premlňať.

A.B.

SPOLU ALEBO OSVE?

Sú chvíle, ktoré môžu podstatne zmeniť život človeka, skupín, ba celých národov, sú chvíle, čo už dejiny neraz zaznamenali, ktoré dokážu otriasť svetom. Tačko významné chvíle vo svojich dejinách prežíva dnes Slovensko, ktoré speje k samostatnosti a svoje vzťahy a spoluprácu s Čechmi chce budovať na novom princípe, ako rovný s rovným. Som veľmi rád, že naša stará vlast bude mať konečne svoju štátosť, no teší ma to tým viac, že sa to rieši pokojne, dialógom, pri rokovacom stole.

V súvislosti s riešením štátoprávneho usporiadania v Česko-Slovensku sa viacerí krajania zamýšľajú, či aj naša organizácia by sa nemala rozdeliť. Podľa mojej skromnej mienky bolo by to sice logické, ale nie je to také jednoduché, ako by sa to na prvý pohľad mohlo zdáť. Je totiž veľa dôvodov, ktoré presvedčujú o tom, aby sme zostali spolu. Predovšetkým treba povedať, že o tak dôležitej otázke môže rozhodnúť iba zjazd našej Spoločnosti, ktorý by sa mal konáť koncom budúceho roku. Hovorí sa, že v jednote je sila a je v tom veľa pravdy. Keď po vojne vznikala naša Spoločnosť, mali sme spočiatku osobitné organizácie — slovenské a české. Boli sme slabí a mimo našich regiónov nikto o nás nevedel. Až po zjednotení a vytvorení spoločnej organizácie stali sme sa silnejší, vtedajšie orgány moci nás aspoň brali na vedomie, no a začali nás dotovať. Myslím, že sme spoľu prežili ľahšie i ľahšie časy a snáď vďaka jednote sme ako organizácia pretrvali.

Podľa mňa sú ešte iné, závažné dôvody, prečo by sme, aspoň zatiaľ, mali zostať spolu. Dnes sú celoštátnou organizáciou,

kým po rozdelení stali by sme sa organizáciou regionálnej, menej významnou a oveľa slabšou, ktorú by centrále orgány mohli prestat brať na vedomie, tým viac, že je nás v Poľsku oveľa menej ako napr. Ukrajincov, Bielorusov alebo Nemcov. To by mohlo mať pre nás aj negatívne ekonomicke následky. Mám na mysl značné zmenšenie dotácií, ktoré predsa aj dnes sú nedostatočné. To by obmedzilo na minimum našu kultúrnu, čiže podľa stanov základnú činnosť a ohrozilo vydávanie Života, ktoré dnes je zabezpečené. To by postupne vedlo k zániku našej Spoločnosti, na čo len čakajú naši odporcovia, ktorí sa nás predsa neustále snažia diskreditovať.

Možno sa tento obraz môže zdať niekomu príliš čierny, ale podľa mňa je to opodstatnené. Nemôžeme si preto dnes dovoliť oslabovať našu organizáciu, tým viac, že národnostné menšiny ešte stále nemajú ústavne zaručené práva. V tomto svetle sa mi odpovede na otázku: osve spolu? — zdá byť samozrejmá.

ANTON PIVOVARČÍK

MALÁ LIPNICA

Chcela by som sa pochváliť pekným úspechom, ktorý sme dosiahli v oblasti výučby slovenského jazyka v našej škole č. 1. V poslednom období nebolo s tým najlepšie a vlni dokonca slovenčina zo školy zmizla. Nechcela som sa s tým zmieriť a tak som sa obrátila na našho riaditeľa školy Wieslava Kuchtu, aby zvolal rodičovskú schôdzku, ktorej sa zúčastnila — delegovaná redakcia Života — i red. Eva Matisová. Po jej príhovore k rodičom riaditeľ všetkým vysvetlil nové zásady výučby materinských jazykov zdôrazňujúc, že teraz sa deti namiesto ruštiny, ktorá je nepovinná, môžu učiť radšej slovenčinu. Všetci boli tým veľmi milo prekvapení. A výsledok? V krátkom čase sa na vyučovanie slovenského jazyka prihlásilo 24 žiakov, ktorí dnes riadne navštievujú hodiny materčiny.

Verím, že tým sa vec neskončí, že na budúci rok nám žiakov ešte pribudne. Ved v najej obci sú ešte ďalšie dve školy, v ktorých sa tak isto pokúsim organizovať vyučovanie slovenského jazyka.

V poslednom čase sa veľa hovorilo o tom, že viaceré školy súčasťou organizovanie slovenskej výučby medzinárom. Tým, že neoboznámili rodičov s novými zásadami tejto výučby, ba dokonca pokúsali sa rodičov a deti od slovenčiny odhovárať. To všetko je pravdu, lenže nemôžeme sa len spoliehať na školy, že nám výučbu samy zorganizujú, aj keď je to ich povinnosť. My sami sa musíme o to starať, naliehať na organizovanie schôdzky a dbať o objektívne informovanie rodičov, aby sa sami presvedčili, že vyučovanie slovenského jazyka je pre ich deti potrebnej a výhodnej. Preto sa obraciame na predsedov a výbory miestnych skupín, aby zaktivizovali svoju činnosť pri organizovaní slovenskej výučby. Nikto za vás neurobí, o čom ste sa sami mohli už neraz presvedčiť.

Zároveň chcem touto cestou podľačovala nášmu riaditeľovi W. Kuchtovi za jeho pomoc, objektívnosť a čestný a úprimný prístup k slovenskej výučbe.

Zíjeme v časoch, ktoré neprospevajú investovaniu. Chýbajú prostriedky. Dopočula som sa si, že na Spiši sa chystá výstava krajanskej klubovne či priam kultúrneho domu, čo ma veľmi teší, ale to bude asi otázka budúcnosti. V súvislosti s tým však chcem pripomenúť, že aj na Orave žijú krajania a aj tu sú potrebné kultúrne domy, najmä v Podvilku, Jablonke a Malej Lipnici.

Prečo práve tam? Mnohí krajania iste vedia, že napr. v Podvilku pôsobí nás vari najaktívnejší divadelný kružok, ktorý prakticky nemá kde nacvičovať. Keď chce pred vystúpením urobiť skúšku v normálnych podmienkach, musí zaplatiť za miestnosť hasičom. Keď ide o Jablonku ako centrum Oravy, ktorá vobec kultúrneho domu nemá, potrebu krajanského kultúrneho strediska ani netreba zdôvodňovať. Zišiel by sa kultúrny dom aj nám v Malej Lipnici, aby nás súbor — jeden z mála na Orave — mal lepšie pracovné podmienky. Môžem dodat, že máme i vhodný stavebný pozemok, kde by kultúrny dom mohol stáť. Vedení by sme ho dobre využili.

Pri tejto príležitosti pár slov o našom súbore MS KSSČaS. Skupina našich dievčat vystupovala na gminnom podujatí — Oravskom lete v Jablonke, kde sa predstavila z veľmi dobrej stránky, o čom písal aj Život. Neskor sme sa zúčastnili na t.zv. Pastierskom sviatku v Pravarovke, ktorý organizovala veľkolipnická gmina. Mali sme s tým sice trochu problémov, najmä s prepravou, lebo gmina nemala na to peniaze, no a s kompletizáciou krojov pre súbor (napr. zodrátne krpce a pod.), v ktorom vystúpili i staršie ženy i malé dievčatá. Avšak napokon všetko dobre dopadlo a nás program diákci prijali veľmi srdečne. Chcem však podotknúť, že naše kroje majú už viac rokov a bolo by ich treba nutne doplniť.

Dúfam, že aj keď nie hned, všetky tieto problémy raz vyriešime. Zatiaľ ma teší to, že Život prichádza k nám oveľa skôr ako kedysi a aj jeho obsah je zaujímavý. V súčasnosti končí u nás výstavba zdravotného strediska, po ktorom príde na rad asi škola. Ale o tom inokedy.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

HARKABUZ

Aj keď oneskorene, chcem Vám podať niekoľko správ od nás, z Harkabuza. Začínam vari Ľudovou kapelou pôsobiacou pri miestnej skupine našej Spoločnosti, ktorú vojt veľkolipnickej gminy pozval na Oravský pastiersky sviatok — pekné podujatie, usporiadane v rekreacom stre-

disku, na úpäti Babej Hory. Mali sme sice problém — a nie len my — s dochádzkou na podujatie, keďže od poslednej autobusovej zastávky k spomínanemu stredisku je pekných päť kilometrov, ale dúfam, že na budúce sa to zlepší a gmina nejakú dopravu zabezpečí.

Podia starých legiend, ktoré nám často opakovali naši dedovia a pradedovia, v Babej Hore vraj spi zakliaťe vojsko, ktoré na hlasný signál môže poťať. Dúfali sme teda, že keď na Pastierskom sviatku poriadne a hlasno zahráme, spiace vojsko zobudíme. Hrali sme dobre, lenže organizátori mali slabé buď zle nastavené amplióny, preto nás spiace vojsko asi nepočulo. Naštaste počula nás porota, ktorá nám v súťaži pridelila tretie miesto a odmenu 400 tis. zl. A tak hoci sme vojsko nezobudili, s vystúpením sme boli veľmi spokojní.

Máme už zimu a pomaly uplynie rok, keď na ceste z Harkabuza do Bukowiny bol postavený mostik. Všetko by bolo dobre keby nie to, že na moste chýbajú zábradlia, čo je pre chodcov, najmä deti, ale aj pre zvieratá nebezpečné, tým viac, že je tam dosť veľká frekfencia. Názdávam sa, že je už načas most zabezpečiť.

Kus dobrej práce urobil tento rok richtár Harkabuza Teofil Kandys, ktorý na jednej z obecných schôdzí navrhol opravu miestnej pamiatkovej zvonice, ktorú sa mu podarilo aj uskutočniť. Na zvonici je zvon sv. Jozefa, ktorý slúži našim obyvateľom už celé desaťročia jednak ako hodiny bud poplachová súreňa a pod. Zvonár, ktorý má zvon na starosti, musí popri tradičnom zvonení vedieť a teda aj dávať pomocou tohto zvona rôzne signály, aby ľudia vedeli, o čo ide. Tak napr. signál zvona s dvoma prestávkami hovorí, že je 12 hodín a čas modlitby na Anjel Pána. Keď sa začína stmievať, nepretržitý signál zvona znamená, že treba ukončiť prácu na poli a vrátiť sa domov. V prípade požiaru zvon dáva poplachový signál tým, že bije len z jednej strany. Je tiež osobitný signál, či vlastne zvonenie proti prudkej búrke s bleskami — často veľmi účinné. Napokon signál nepretržitý — asi 15-minútové zvonenie prináša smutnú správu, oznamuje, že v obci niekto zomrel.

Oprava zvonice bola dosť nákladná, ale pomohla nám Gminný úrad v Rabe Wyżnej a tak spoločne sa nám zvonici podarilo opraviť, že je teraz ako nová. Dnes už niektoré zo spomínaných úloh zvona nahradila napr. elektrická súreňa bud telefón, ale tradičné zvonenie zostane i pre budúce pokolenia.

Ešte niečo o škole. Po dlhej prestávke sa v Harkabuze opäť začalo vyučovanie slovenčiny, na ktoré sa spočiatku prihlásilo 12 detí. Neskor ich dokonca pribudlo. Vyučuje ich zatiaľ tajomník UV Ľudomír Molitoris. Je to po težiteľné, že slovenčina u nás ožila, aj keď nechápem, preto sa vyučbou zapodieva tajomník našej Spoločnosti. Veľkou povinnosťou školy a kuratária je zabezpečiť učiteľa.

FRANTIŠEK HARKABUZ

ORAVCI NA SACROSONGU '92

1. až 4. októbra t.r. sa v Královej konal XVI. medzinárodný ekumenický festival sakrálnej tvorby SACROSONG '92. Zúčastnilo sa na ňom i Oravské kvinteto z Chyžného, v ktorom účinkujú kr. Anna, Margita a Ján Capiakovej, Danuta Folasová a Jerzy Michal Božek z Krakova. Skupina so sprievodom vynikajúcich krakovských hudobníkov — Jana Dudziaszku, Mariánu Pawliku a Jerzyho Piaskowského predviedla slovenskú oázovú pieseň Znej pieseň Márii a dve skladby od J.M. Božka — Gdzie jesteś drugi człowiek k textu Joanny Kulmovej a Cyrilometodského k textu Gabriela Głowackého. Kvinteto vzniklo sice len tento rok, ale už dosiahol pekný úspech. Na festivale získalo osobitný cenu Za propagáciu ekumenických hodnôt a zúčastnilo sa záverečného slávnostného koncertu. Predseda festivalu, Msgr. Jan Palušinský, osobne pozval oravskú skupinu na Sacrosong '93.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 11. mája 1992 zomrel v Harkabuze vo veku 87 rokov kraján

FLORIÁN RAPÁČ

Zosnulý bol jedným zo spoluzakladateľov našej Spoločnosti na Orave, bojovníkom za práva našej menšiny, mnohokrát prenásledovaný. Za obetavosť a aktivity v krajskom hnutí vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSSČaS. Odišiel od nás vzorný kraján a dobrý človek. Čest jeho pamiatke!

MS KSSČaS
v Harkabuze

* * *

W dniu 23 października 1992 r. zmarła tragicznie w wieku 29 lat

mgr ELŽBIETA KULIK

pracownica Zespołu ds. Mniejszości Narodowych Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Rodzinie zmarłej wyrazy głębokiego współczucia składają

Zarząd Główny TSKCis
i redakcja „Żivot”

* * *

Dňa 8. októbra 1992 umrela v Tribši vo veku 87 rokov krajanka

ROZÁLIA SOLTYSOVÁ

Zosnulá bola dlhorčennou členkou našej Spoločnosti a čitateľkou Života. Odišla od nás wzorną krajanką a dobrą, statočną żeną. Cest jej pamiatke!

MS KSSČaS
v Tribši

Do akej hmotnosti kŕmit?

Prestala nám chutiť bravčovina? Analýza posledných výkupných cien, hovädzieho dobytka a ošípaných by nám mohla sugerovať kladnú odpoveď. Totiž v poslednom čase sa znova výkupné ceny oboch druhov mäsa k sebe priblížili. Avšak keď sa dôkladne oboznámiame s touto situáciou zistíme, že nie zmena chuti spotrebiteľov mala vplyv na reláciu cien. Príčinou je značne menšia ponuka hovädzieho mäsa spôsobená nielen suhom, ale aj znižením počtu stád počas pamätej „mliečnej katastrofy“.

Ci nové ceny zaistia rentabilitu výkrmu dobytka? Rolníci z oblasti postihnutých suhom budú iste nútene zmeniť počet dobytka. Ostatní, ktorí dosiahli úrodu na minulorocnej úrovni, môžu počítať s rastom príjmov. Veľký vplyv na rentabilitu má tiež druh krmiva a systém chovu.

Pohľadajme odpoveď na titulnú otázku na podklade jedného gazdovstva, kde chovajú boky. Majiteľ gazdovstva, sa zamýšľa, či má kŕmiť do hmotnosti 450 alebo 550 kg. Urobil si výpočet. V prvom prípade výkrm trvá 325 dní a v druhom — 430. Zvieratá sú kŕmené zelenými krmivami, silážou a senom. Dáva im tiež obilný šrot z vlastného gazdovstva spolu s bielkovinovými koncentrátmi.

V prvom variante, čiže pri vykrmovaní do 450 kg požiadavky na zelené krmivá a seno dosahujú 42 metrických centov. Druhý variant, pri vykrmovaní do 550 kg — 60 metrických centov. V tomto čase každé zvieratá spotrebuje 49 a 72 metrákov siláže. Dávka okopanín dosahuje v prvom prípade 4 metráky a v druhom 6. Spotreba jaderných krmív je 6 a 9 metrických centov.

Koľko bude stáť takéto kŕmenie? Roľník plánuje, že priemerná úroda zelenej masy dosahuje 350 metrických centov a obilia — 35 metr. centov.

Náklady na kúpu teľaťa s hmotnosťou 120 kg sú v oboch prípadoch také isté — ok. 1 milión 800 tisíc zlотов (ceny zo septembra).

Objemové krmivá stoja menej pri kŕmení do 450 kg — ok. 900 000 zl a pri kŕmení do 550 kg — 1 300 000 zl. V prvom prípade sa tiež menej plati za jaderné krmivá — ok. 660 000, kym v druhom variante 1 010 000 zl. Na elektrickú energiu a zverolekársku stárostlivosť sa vydáva ok. 220 až 300 tis. zl. Spolu náklady v prvom prípade vynásajú 3 580 000 a 4 510 000 zl.

Ak si stanovíme, že výkupná cena hovädzieho dobytka je dnes (v septembri) 12 000 zl. kg, môžeme vypočítať priamy príjem. Za

450-kilogramového býka roľník dostane 5 400 000 zl a za zvieratá, ktoré váži 550 kg — 6 600 000 zlотов. Od tejto celkovej hodnoty produkcie odpočítame priame náklady, čiže, 3 580 000 a 4 410 000. Výsledok nám ukáže, že rentabilnejšie je dlhšie kŕmenie zvierat totiž — priamy príjem v prvom prípade dosahuje 1 820 000 zl a v druhom prípade 2 190 000 zl.

Všimnime si, že veľkú čiastku v nákladoch tvorí nákup teľaťa. Ak sa rozhodneme pre vykrmovanie teliat z vlastného gazdovstva, môžeme počítať s väčším ziskom — asi o jeden milión zlотов. Ekonomické výsledky vo veľkej miere závisia od úrody. Vlastné krmivá sú lacnejšie. Práve preto na gazdovstvách postihnutých suchom budú príjmy značne nižšie. Rozdiel dosiahne ok. 300 000 na jedného býka.

Ked' už hovoríme o produkcií krmív, porovnajme si príjmy z hektára krmivojnej plochy, závislé od dĺžky výkrmu. V prvom prípade na jedno zvieratá musíme určiť krmivá z 0,45 hektára a pri vykrmovaní do 550 kg — 0,67 ha. Preto priamy príjem v prepočítaní na hektár krmivojnej plochy dosahuje v prvom prípade 4 050 000 zl. a v druhom 3 280 000 zl.

Aký je záver? Vysvitá, že úmerne s predlžovaním kŕmenia klesá príjem z 1 hektára hlavného krmivojnej plochy. Tento výsledok by mal byť ukazovateľom pre tých, ktorí sa nepodarilo dosiahnuť dobrú úrodu. Na takých gazdovstvách naozaj treba pouvažovať, do akej hmotnosti vykrmovať zvieratá.

Intervencionizmus

Rolníci sa už presvedčili k čomu viedie úplný nedostatok pomoci štátu, čiže slobodná konkurencia. Mnohé gazdovstvá sa ocitli na pokraji bankrotu. Aby sa dalo zamedziť týmto nepriaznivým javom musia sa zaviesť napríklad minimálne ceny budú preferenčné úvery. To sú prejavy intervencionizmu. Zameľme sa z čoho vyplýva potreba intervencionizmu, aké sú jeho ciele a formy.

Je vôbec intervencionizmus v poľnohospodárstve nevyhnutný? Viaceré črt v poľnohospodárstve nasvedčujú, že áno. Za prvé — produkcia mlieka, mäsa alebo obilia je biologickým procesom a roľník nemá vplyv na jeho priebeh. Preto nemôže vopred predvídať výsledky svojej práce. Najlepším príkladom je tohorčené sucho. Za druhé — o nevyhnutnosti intervencionizmu svedčí aj fakt, že pôda a hospodárske stavby slúžia len poľnohospodárskej produkcií. Preto rast efektivity pri takých istých podmienkach spô-

sobuje nadprodukciu potravín, ako aj zníženie výkupných cien a príjmov roľníkov. Za tretie — v Poľsku je veľa poľnohospodárskych výrobcov, ktorí majú neveľký vplyv na ceny. V tejto situácii vláda musí reprezentovať záujmy všetkých roľníkov. Musí mať tiež vplyv na veľkosť ich produkcie. Preto v Poľsku založili Agentúru pre poľnohospodársky trh, ktorá vykupuje nadbytočné poľnohospodárske plodiny a dopláca do poľnohospodárskej produkcie.

Teraz niečo o intervencionizme v Európskom hospodárskom spoločenstve. Ešte pred 30 rokmi tam bol nedostatok potravín. Teda intervencia bola usmernená na zvýšenie produkcie. EHS podporovala pestovanie najmenej rentabilných rastlín a chov zvierat prioritári nízkym ziskom. Vďaka tomu sa zvýšila produktivita poľnohospodárstva. V krátkom čase členské krajiny EHS dosiahli sebestaenosť. Počasie sa začali nepriaznivé pro-

cesy — nadprodukcia potravín. Napriek značným doplatkom do poľnohospodárstva, príjmy farmárov sú najalej mensie ako v priemysle.

V roku 1956 v politike spoločného trhu uskutočnili korektúry. Obmedzili výdavky na poľnohospodarstvo a zároveň likvidovali zásoby potravín. Napriek tomu dnes sa na intervencionizmus určujú veľké sumy.

V budúcom roku na poľnohospodárskom trhu EHS budú zavedené veľké zmeny. Cielom poľnohospodárskej politiky má byť zvýšenie príjmov farmárov a ďalšie obmedzenie produkcie potravných článkov. Plánuje sa 35-percentné zníženie záručnej výkupnej ceny obilia a zavedenie 100-dolárovej dotácie od každej tony pšenice a jačmeňa. Avšak doplata bude určená len tým farmárom, ktorí produkujú menej ako 92 tony obilia. Väčší producenti dosiahaní subvenciu pod podmienkou — že zmenšia areál pestovania obilia aspoň o 15 percent.

Nadáľ budú platíť t.zv. mliečne sumy. Avšak cena mlieka klesne od 5 do 15 percent. Nižšie príjmy producentov mlieka budú rekompenzované dotáciemi.

WETERYNARZ

TEŽEC

Těžec je grožnou chorobou spoľahlávanou pre zakaženie rany zarazkami těžca. Zarazki te znádzia si v zemi wodzie i w nwozie. Zakažona može byť každa, návej najmenejsza rana znieczyszczona ziemią. Szczególnie niebezpieczne sú rany dolnych części nôg, a zwiazsza kopyt — zagwoźdzenie, nagwoźdzenie i zatraty. Czasto przyczyną choroby mogą być również zakażone rany błony śluzowej jamy ustnej. Zarazek těžca po dosaniu si do rany wytwarza jady, ktoré stopniowo zatruwają organizm konia a zwiazsza układ nerwowy. Choroba zaczyna si po uply-

wie kilku dni do dwóch tygodni od chwili skaleczenia i zakażenia rany. Těžec zaczyna się tym później, im dalej od mózgu i rdzenia kregowego znajduje się zakażona rana. Jednym z pierwszych objawów choroby jest opadanie trzeciej powieki, która najlepiej widać przy nagiem podniesieniu głowy konia do góry. Trzecią powieką nazywamy błonę znajdującej się w przyśrodkowym kąciku oka. Normalnie jest ona bardzo mało widoczna. Następne objawy těžca — to silne skurcze mięśni, które twardnieją i mocno się napinają — mięśnie głowy, szyi, piersi i zadu stają się bardzo twarde, czasem zupełnie jak deska. Choré konie stoją bez ruchu z wyprostowanymi nogami i szyją, szczeeki mają tak zaciśnięcie, że trudno im otworzyć pysk, oddychają z trudnością. Opisane objawy mogą przejściowo ustępować i zwierzę czasem zaczyna jeśc i

pić. Temperatura ciała jest przezwiazanie normalna i dopiero przed śmiercią zwierzęcia podnosi się do 42–43 stopni. Pamiętać trzeba, że choremu na těžec koniom nie wolno dawać lekarstw ani poić go z butelki, ponieważ skurcz mięśni gardła uniemożliwia polykanie wskutek czego bardzo łatwo można je wlać do płuc i spowodować zachłyse zapalenie płuc, często kończące się śmiercią. Chory koń jest szczególnie wrażliwy na wszelkie odgłosy i światło, powodują one napady kurczowe mięśni. Zakażona rana trzeba natychmiast przepłukać świeże przygotowaną wodą utlenioną lub ciemnofioletowym roztworem nadmanganianu potasowego i niezwłocznie wezwać lekarza. Chorego konia nie wolno prowadzić do leczniczy, aby go niepotrzebnie nie męczyć. Karmi się go piciem z otręb, lub wodą z cukrem oraz miękką i soczystą paszą. Choré konie po-

winny więc mieć całkowity spokój i ciszę, okna w stajni powinny być zasłonięte. W zapobieganiu těžca trzeba pamiętać aby gdy rana jest zabrudzona ziemią, lub nawozem, zaprowadzić konie do leczniczy w celu wstrzyknięcia surowicy przeciwteczowej. W miejscowościach gdzie gleba jest silnie zakażona těžcem i częste są wypadki tej choroby, najlepiej zaszczepić konia szczepionką, która uchroni je przed tą chorobą. Zaleca się również zaszczepić te konie, które ze względu na rodzaj wykonywanej pracy jak np. wywózka drzewa z lasu, są bardziej narażone na zranienie kończyn, a zwiaszcza kopyt. Stajnie w której stali choré konie, należy dokładnie wyczyścić i odkazić roztworem wapna chlorowanego — 1/2 — 1 kg wapna chlorowanego na 10 litrów wody lub roztworem świeże gaszonego wapna — 2 kg wapna na 10 litrów wody.

Milé čitateľky, pred nami sú fašiangy, preto sme pre vás pripravili tieto modely pre spoločenské príležitosti. Košeľové šaty so skladanou sukňou na našom obrázku sú bledošedé so strieborným opaskom. Pre mladé štíhle ženy odporúčame šaty z ľahkej vzorkovanej látky so širokou sukňou a čiernymi doplnkami. Dlhé dvojdielne čierne šaty majú úzku sukňu, blúzu s krátkymi rukávmi a kabátik zo zlatej kože. Ak pôjdeť na ples, možno sa vám budú páčiť tieto dlhé šaty, živôtik a rukávy majú vyšívané korálkmi, veční širokú sukňu a v pásie zaviazanú šerpu z tej istej látky ako šaty.

ZUZKA VARÍ

CO NA VIANOCE?

KRÉMOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 100 g masla, 50 g zeleru, 50 g predvareného hrachu, 500 g vnútornosti z kapra, mleté čierne korenie, soľ, lyžica kukuričnej múky, 2 žltky, 1,5 lit. vody.

Vnútornosti a postrúhaný zeler udusíme na masle. Pridáme vodu, korenie, hrach, soľ a polievku varíme 40 minút. Potom ju rozmixujeme alebo pretrieme cez sito, zahustíme kukuričnou múkou rozmiešanou v troche mlieka alebo smotany a tesne pred podávaním zjemníme surovými vajecami.

ZAPEKANÝ KAPOR. Rozpočet: Kapor (asi 1,80 kg), 100 g masti, soľ, 4 zemiaky, 4 cibule, 100 g slaniny, 100 g tvrdého strúhaného syra, 2 dl smotany.

Celého očisteného kapra bez hlavy osolíme, brušnú dutinu vypníme pokrájanou slaninou a vložíme na vymastený pekáč. Zemiaky pokrájame na kolieska spolu s cibuľou a rybu nimi obložíme. Posypeme strúhaným syrom, zalejeme smotanou a dáme piečiť.

VIANOČNÁ MORKA. Rozpočet: 1 kg morčacích pfs, 100 g slaniny, 100 g šampiňónov, zelená pečená vňať, 1 dl smotany, 1

žltok, 50 g masla, 20 g oleja, 20 g múky, 2 dl silného mäsového vývaru, soľ, mleté korenie.

Mäso z morčacích pfs obložíme nakrájanou na úzke pásky slaniou a necháme odležať v chladničke do druhého dňa. Potom ho osolíme, pokvapkáme olejom a za občasného podlievania vývarom upečieme. Keď začne červeniet, pridáme pokrájané šampiňóny, korenie a dopečieme. Šťavu zahustíme zápražkou z masla a smotanou, v ktorej sme rozmiešali žltok. Hotové posypeme pokrájanou petržlenovou vňaťou.

RUMOVÉ REZY. Rozpočet: 400 g tuku — margarínu alebo rastlinného masla, 320 g práškového cukru, 40 g kakaa, 10 žltkov, 240 g mletých orechov, 240 g polohrubej múky, 10 bielkov.

Rumová poleva: 50 g práškového cukru, 1 velfká lyžica vriacej vody, rum podľa chuti.

Tuk dobre vymiešame na penu, pridáme cukor, kakao, po jednom pridávame žltky a dobre vymiešame. Nakoniec pridáme zomleté orechy, preosiatu múku a vyšľahaný sneh z bielkov. Cesto vylejeme do vymasteného a mukou vysypaného plechu a upečieme. Po vychladnutí natrieme rumovou polevou a po stuhnutí krájame na úhľadné rezy.

MARHULOVÉ HVIEZDIČKY. Rozpočet: 200 g hladkej múky, 140 g masla, 70 g práškového cukru, 1 varený žltok, trochu vanilky, marhulový, malinový, višňový alebo iný džem na zlepovanie.

Na doske preosejeme múku, pridáme maslo, cukor, varený žltok a všetko dobre vypracujeme. Na pomáčenej doske cesto vyvalkáme a formičkami vypichujeme hviezdičky. Poukladáme na plech, po povrchu potrieme osladzenou vodou a upečieme vo vopred vyhriatej rúre doružova. Po vychladnutí ich spojime vždy dve a dve marhuľovým džemom.

SYROVÝ KOLÁČ. Rozpočet: 200 g hladkej múky, soľ, 2 žltky, 100 g masla.

Pinka: 3 vajcia, 150 g tvrdého syra, 150 g hrubej múky, 1 dl hladkej smotany.

Do preosiatej múky rozsekáme maslo, pridáme štipku soli a so žltkami zamiesime cesto, ktoré necháme aspoň pol hodiny v chlade stuhnúť. Vyvalkané preložíme do ohňovzdornej misy tak, aby okraje prečnievali, naplníme a okraje cesta preložíme.

Pinka: Z bielkov ušľaháme tuhý sneh, pridáme žltky, múku, smotanu a postrúhaný syr.

ORECHOVÉ REZY S ČOKOLÁDOVOU POLEVOU. Rozpočet: 2 vajcia, 220 g másla, 250 g moučkového cukru, 150 g mletých orechov, 320 g hrubé mouky, 1/4 balíčku prášku do pečiva, 4 lžice mlieka. Poleva: 4 lžice vody, 120 g moučkového cukru, 60 g čokolády, 1 lžica kakaa, 100 g mísia.

Celé vejce, máslo a cukr dobre umicháme do pěny, pridáme orechy, mouku smíchanou s práš-

kem do pečiva a všechno lehce promicháme. Pripárené těsto rozetremme na vymazaný a moukou vysypaný plech a pomalu upečeme. Upečený a vychladlý moučník polejeme čokoládovou polevou. Když poleva ztuhne, pokrajíme na rezy. Můžeme podávat ozdobené šlehačkou a ovozem.

Poleva: Vodu s cukrem uvaříme na hustý sirup. Zmžklou čokoládu, prosáté kako a máslo umicháme, přiléváme horký sirup a stále mícháme, až vznikne hustá hladká poleva.

POMERANČOVÝ DORT S MANDLOVOU NÁPLŇI. Rozpočet: 6 vajec, 250 g moučkového cukru, šťáva a kúra z 1 pomeranče, 200 g hrubé mouky. Mandlová náplň: 150 g moučkového cukru, 200 g másla, pomerančová kúra, 100 g mandlí, 2 lžice rumu.

Dvě celá vejce, čtyři žloutky, cukr, strouhanou pomerančovou kúru a šťávu umicháme do pěny. Nakonec přidáme tuhý sirup z bělků a mouky. Dortovou formu vymažeme a vysypeme moukou, nalejeme do ní těsto a upečeme. Upečený a vychladlý dort podélne rozkrojíme, pokapeme pomerančovou šťávou, naplníme a spojíme. Povrch a boky potřeme rovněž náplní a ozdobíme díly pomeranče. Mandlová náplň: Cukr, máslo a strouhanou pomerančovou kúru umicháme, přidáme loupané mleté mandle, rum a všechno dobře promicháme.

Rybí princezny

„V dalekém království žilo deset princezen. Všechny byly krásné, ale vybírává, a žádný z princů se jim nelíbil. Stalo se, že do království přišel starý ošklivý čaroděj a požádal krále, aby mu dal jednu z dcer za ženu. „Kterou?“ zeptal se král a čaroděj pokrčil rameny: „Kteroukoliv!“ Ale žádná ho nechtěla. Čaroděj princezny za domýšlivost potrestal a proměnil je v ryby.“

„A jak to bylo dál?“ netrpělivě poposedla Eliška a porybný Janda se usmál. Kolem kamen sedí chumel dětí. Strýček Janda umí vyprávět! V koutě světnice voní smrček. Zítra ho Janda ozdobí jablky panenčaty a k lampě přiváže jmeli, které přinesl z lesa. Zítra bude Štědrý den.

„A co bylo dál s těmi princezny?“

„Inu, staly se z nich rybí princezny. Bydlí na dně rybníka v zámku s deseti věžemi a čekají, až je někdo vysvobodí.“

„A jsou tam i dnes?“

„Ne všechny. Těm, které rybáři ulovili, se vrátila lidská podoba. Mají zase dlouhé zlaté vlasy a oči temné jako nejhlubší rybník.“

Ale nejsou už princezny, zato jsou hodné a laskavé.“

„A ty ostatní?“

„Plavou v rybníce a čekají...“

Chudinky rybí princezny, určitě je jim zima, myslí si Eliška a najednou nemá stání.

„Ahoj, strejdo! Zítra ti přinesu štrůdl od maminky!“

Bliží se večer. Sněží. Eliška se rozběhla ke hrázi. Na zamrzlou hladinu rybníka padá sníh. Jen jedno místo zůstává temné. Je tam prosekána díra, aby ryby měly vzdich. Ale co když jsou to princezny?

Eliška se sklonila nad vodou: „Princezny, plavte ke mně! Já vás osvobodím!“ Voda mlčí.

Pevná ruka uchopila Elišku za ramena a strýček Janda řekl: „Vánoce přede dveřmi, a ty se mi tu málem utopiš. Jsi hodná, žež chtěla princeznám pomoci. Ale co jsem vám dnes vyprávěl, byla pohádka. V našem rybníce bydlí jen opravdické ryby. Na jaře se můžeš se mnou o ně starat, když budeš chtít. A teď honem domů, a nezapomeň na štrůdl. Tvá maminka mi ho posílá každý rok. Myslím, že je hodnější než všechny odčarovane princezny do hromady.“

MAGDALENA PROPPEROVÁ

PETER ŠULISTA

Zima

Táto, táto, padá sníh,
vítr hvízdá ve větvích,
modřinka si sedla na plot,
přišla zima, rychle zatop,
krmítko dej k jabloni.
Venku vrabci žadoní.
Mámo, upeč cukroví,
fouká vítr ledový,
venku zebe, mrzne, věř mi,
vánoce jsou přede dveřmi,
zem je jako z polárky.
Slyšíš, je čas na dárky.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Ktorý deň je najkratší, Durko? — pýta sa pán učiteľ.
— Neděľa, prosím.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, ktorého iste pozná každý čitateľ. Stačí, keď uvedieme, že hral hlavnú postavu — nemotorného ale veľmi sympatického poručíka kriminálnej polície — v obľúbenom americkom seriáli Colombo, ktorý prednedávnom už po druhýkrát vysielala naša televízia. Keďže to bolo nedávno, každý sa naňho iste pamäta. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžreboujeme hodnotné slovenské knihy.

Kašprák z Jablonky, Agneša Bednáriková z Novej Belej, Katarína Waniczková z Durštiny.

V Živote č. 413/92 sme uverejnili snímku populárneho amerického speváka Michaela Jacksона. Knihy vyžrebovali: Vojtech

ANIČKA, DUŠIČKA, KDE SI BOLA

Mierne

Slovenská ľudová pieseň

1. „A - nič - ka, du - šič - ka, kde si bo - la,
2. „A - ja som po tri dni trá - vu ko - sil,
ked' si si čiž - mič - ky za - ro - si - la?“
a som si čiž - mič - ky ne - za - ro - sil.“
„Bo - la som v há - jič - ku, ža - la som trá - vič - ku,
„A - ja som hra - ba - la, te - ba som ča - ka - la,
du - ša mo - ja, du - ša mo - ja,
du - ša mo - ja, du - ša mo - ja.“

A ja som po tri dni trávu kosiť
ešte som si čižmy nezarosil.

A ja som hrabala,
teba som čakala,
duša moja, duša moja.

Kol'ko zarobili?

O zárobkoch slávnych profesionálnych športovcov obiehajú legendy. Nikto presne nevie, kto, za čo a koľko peňazí dostal, ak keď sa viacerí novinári snažia evidovať aspoň tie najznámejšie zdroje príjmov. Tak napr. prednedávnom americký magazín Forbes zostavil tabuľku najlepšie zarábajúcich športovcov v roku 1992, ale ľažko predpokladá, že by bola stopercentne presná. Vyplýva z nej, že tento rok najviac peňazí zarobil slávny americký basketbalista, účastník Olympijských hier Michael Jordan — spolu 35,9 miliónov dolárov. Jeho plat v klube Chicago Bulls dosahuje „sotva“ 3,9 mil., ale za rôzne reklamy mu firmy Nike, Wilson, Gatorade a McDonald's zaplatili celých 32 mil. dolárov.

Na druhom mieste je pästiarsky profesionálny majster sveta v najlepšej hmotnosti kategórii Evander Holyfield, ktorého magazín zrátal na 28 mil. dolárov. Zdá sa však, že nie je v nej zahrnutá suma 8 mil. dolárov, ktorú Holyfield dostal za nedávny zápas o majstrovstvo sveta. Tretí je (doteraz vždy uvádzaný na druhom mieste) známy automobilista Formuľy 1, brazílský Ayrton Senna, ktorý zarobil spolu 22 miliónov. Predbehol ďalšieho automobilistu Formuľy 1, Angličana Nigela Mansella, ktorý mal tento rok fantastickú sezónu, ale zarobil „len“ 14,5 mil. dolárov. Na ďalších miestach sú: 5. Arnold Palmer, americký hráč golfu — 11,1 mil., 6. Andre Agassi (USA), tenista — 11 mil., 7. Joe Montana (USA, americký futbal) — 9,5 mil., 8. Jack Nicklaus (USA, golf) — 9,2 mil., 9. Jim Courier (USA), tenista — 9 mil., 10. Monika Selešová (Juhoslávia), tenistka — 8,5 mil.

Zimné darčeky

Snehu sa navalilo ešte pred Vianocami. Ani nie tak v dolinách, ako v horách. Prí našej chate ho je dobrého pol metra. Skoro celkom zasypal malé jedličky, čo sme stihli zasadíť, len vršiačiky im trcia. A po zasnežených stromoch poletujú užiameň a hladně vtáčiky. Najviac sýorky a strnádky, ale videli sme aj strakoša, zapárchochláčov a zlatohlávku. Chúdence vtáčence! Túlia sa do klbka, zobnú, čo môžu, ale veľa toho nemôžu, sneh im všetko zakryl.

„Budú mať hladné Vianoce,“ povedala sestra.

„Neboj sa, spravíme im vianočné darčeky,“ povedal otec.

Hned na druhý deň kúpil za pári korún vtáčieho zobu, loj sme mali doma. Od mamby sme si vypýtali staré šálky a poháriky. Malé drievka sme priviazali na krátké spagátky. Otec rozpustil loj a pomiešal ho s vtáčim zobom. Drievka so špagátkami sme postavili

do šálok a pohárikov, ktoré sme potom naplnili kašou z loja a zobu. Vyniesli sme to stuhnúť a darčeky boli hotové, len ich povyberat z nádobiek.

Deň pred Štedrým večerom sme dvanásť darčekov vyniesli do chaty a rozvešali po stromoch. Potom sme sa cez obloku dívali, čo bude. Nemuseli sme dlho čakať. Priala sýorka, spočiatku nedôverčivo krúkila žltkastou hlávkou, o chvíľu sa však osmilila a zavesila sa na darček. Hojдалo ju to a ona veselo vyzobkávala semienka i chutný loj. A za prvou sýorkou priala druhá, tretia, priali aj strnádky, aj chochláče a zlatohlávok. Veselo bolo okolo chaty.

Odchádzali sme naradovaní. Naše vtáčiky budú mať bohaté Vianoce. A keď všetko vyzobú, donesieme im znova, lebo zima sa ukazuje dlhá a krutá.

S. SAKALOVA

Pred Vianocami

Von vietor zadúva, von praští mráz.
„Mamička, či nájde Ježiško nás?“
„Oj, nájde, nájde ver, ako by nie.
On cesty, chodníčky ku deťom vie.“

Prídu nám Vianoce, prídu nám zas,
bude to, detičky, veselý čas.
Príde k nám anjelov veselý roj,
bude to radosti, detičky, hoj!

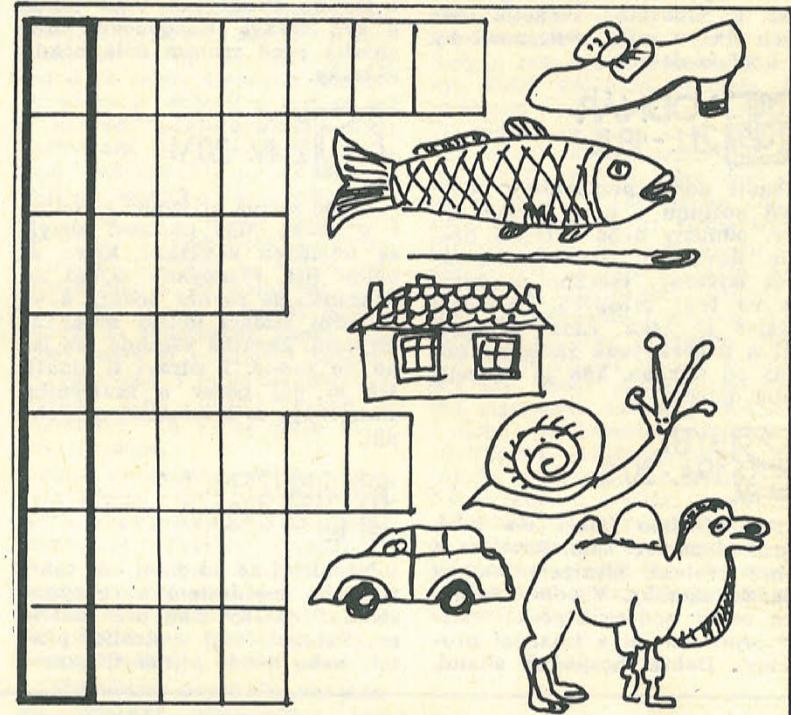
Prídu nám Vianoce, veselý zhon,
už čujem zvončeky, hlaholit von;
dvihajte srdiečka, hlavičky hor,
už ide, už je tu nebeský zbor!“

Sedem kamarátov spolu býva,
päť z nich do práce chodí
a dvaja doma ležia.
Co je to?

(nedžýT)

Štyri rohy, žiadne nohy,
chodí to, stojí to,
Co je to?

(erevD)

MATEMATICKÁ TAJNIČKA: Pri nácviku tanca urobili dievčatá z II. B 64 krokov dopredu, 16 krokov dozadu, 5 naľavo a 5 na право. Bolo to trikrát viac, než ktoré museli urobiť zo stredu telocvične k dverám na chodbu. Kol'ko bolo krokov ku dverám? Príklad najprv si vypočítajte ceruzkou a potom overte v tajničke.

Správna odpoveď z októbrejnej tajničky znie osem. Knihy vyžrebovali: Eva Ratajová z Kacviny, Terézia Bednáříková z Novej Belej a Martin Martinčák z Jurgova.

ČO JE TO?

Co rastie koreňom hore?

(buZ)

Lezie, lezie po železe, duše nemá, duše vezie. Co je to?

(kalV)

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

INDOCHINE

Trvalou dominantou francúzskej populárnej hudby je nepochybne šansón, hoci veľkú popularitu, najmä v poslednom deširoči, si získala i novodobá hudba, hlavne rocková. Jej prednými predstaviteľmi boli skupiny Telephone (už neexistuje), ale predovšetkým Indochine, ktorá sa všeobecne považuje za súčasnú francúzsku jednotku.

Indochine vznikla v roku 1981 a jej členmi sú: Dominique Nicolas, Dimitri Bodianski a Nicholas Sirchis, ku ktorým sa neskôr pripojil aj Nicholasov brat Stephane Sirchis. Ich repertoár bol štýlovo zasadený do novovlnového rocku, ktorý v ich novopočiatej interpretácii veľmi zaujal poslucháčov a kritiku. Nie div, že už niekoľko mesiacov po svojom vzniku mohli nahrať prvý, debutový singel. Krátko po ňom nahrali druhý s názvom L'Aventurier/Indochine — les 7

jours de Pekin, ktorý sa rýchlo vypredal v skoro miliónovom náklade, čo skupine zabezpečilo prvé miesto vo francúzskej rozhlasovej hitparáde a svedčilo o veľkom ohlase.

Rok po oficiálnom debute skupina Indochine vydala prvý album nazvaný L'Aventurier, ktorý sa vyznačoval rockvou priamočiarostou, znamenitými gitarovými pasážami, skvelou rytmikou a dokonale spracovaným aranžmánom. Uplne odlišný bol ďalší album Le Peril Jaune, ktorý ponúkal desať skladieb tvo-

riacich mozaiku rôznych hudobných štýlov. Tento žánrový rozptyl však vyvolal rozčarование a hrozil stratou záujmu a popularity. Preto v snahe nestratit získané pozície skupina k realizácii tretieho albumu s jednoduchým názvom „3“ prizvala ďalších muzikantov, čo sa odzrkadliло vo vysokej kvalite celého albumu. Zaistilo to skupine až trojnásobný hitparádový triumf a súčasne prispelo takmer k miliónovému predaju tejto elpečky. Dodajme, že táto platňa spolu s koncertným albumom Indochine

Au Zenith sa stali základom pre získanie titulu najpopulárnejšej rockovej skupiny roku 1986.

Veľká popularita sice veľmi často nezarúčuje kvalitu, no v prípade skupiny Indochine bol titul francúzskej rockovej jednotky určite v správnych rukách. Na záver poznámenajme, že francúzska rocková hudba vôbec nezaostáva za anglickou bud americkou a v mnohých prvkoch je dokonca progresívnejšia. Docenili to i u nás a tak v poslednom čase vyšlo niekoľko zaujímavých nahrávok skupiny Indochine.

HVĚZDY O NÁS

Méně starostí a větší jistota, že tvoje rozhodnutí byla správná. Potvrď se to i v praxi. Zbavíš se pocitu beznaděje, všechno se změní k lepšímu, objeví se nové optimistické perspektivy. Vánoční svátky budou dobrou příležitostí k odpočinku. Několik volných dní v milé společnosti by ti udělalo dobře.

Samé dobré perspektivy: možnost postupu v práci, velké výhry, odměny nebo zvláštní přemície. Rovněž v lásce můžeš zahrát odvážně, všechno se vyvíne ve tvůj prospěch. Koncem měsíce tě čeká řada pěkných dní a neočekávaná radostná novina od někoho, kdo je už delší dobu daleko.

Ted všechno záleží na tobě, musíš si pomoci sám. Rozvaha a dobré zvolené strategie mohou dokázat zázraky. V polovině měsíce se ti podaří úspěšně vyřídit profesionální a finanční problémy. Dobře hospodař silami,

neber na sebe příliš mnoho povinností najednou. Snaž se nezávit svátky u stolu, ale raději v pohybu na čerstvém vzduchu.

V první polovině měsice překážky a komplikace, zejména v práci a ve finanční situaci. Nezvádej se! Budeš-li mit dost sebedůvry, vyřešíš snaději i ty nejsložitější problémy. Všechno závisí na tvém klidu a sebeovládání. Především však pečuj o své zdraví. Každodenní procházka před spaním dělá někdy zázraky.

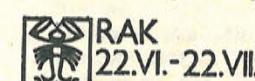

Měsíc začíná příjemně v rodině i v práci. Máš možnost zbavit se nějakých závazků, které ti velmi tíží. Plánovaný zájezd do zahraničí se rovněž podaří, a ve finanční situaci můžeš očekávat zlepšení. Zkratka všechno jde jako po másle. I zdraví ti slouží, jen si dej pozor u svátečního stolu, abys to z mlsnosti nepřehnal.

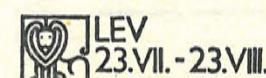

Neohlížej se na jiné; věř sobě, vlastním možnostem a schopnostem. Překážky jsou překonatelné. Ostatně tvoji spolehliví přátelé nebo někdo blízký ti v roz-

hodujícím okamžiku pomohou. Prospěla by ti joga nebo jiný způsob uklidňujícího relaxu, občas ti selhávají nervy.

Jednej diplomatičtěji, nechceš-li se vystavit zbytečným nepříjemným komplikacím. Drž na uzde svůj temperament, pamatuji, že to, co uděláš teď, ovlivní do značné míry tvoji situaci v příštím roce. V rodinném kruhu poznáš novou milou osobu, které se zřejmě zalíbiš. To ostatní už závisí na tobě...

Budeš mít skvělou příležitost k úspěchům na všech polích, musíš však jednat s taktem a kulturnou. Člověk si snadno dělá nepřátele, těžší je získat sympatií lidí. A bez toho se ti nic nepodaří. Braň se před stresy a nedívou v sebe. Brzy se přesvědčíš, že po těžkých všedních dnech přijdou milé události.

Přes rozličné překážky uskuteční svoje plány. Snaž se zapomenout na to, co tě tíží a dělá ti starosti. Nemůžeš na tom nic změnit, zbytečně si ničíš nervy, a budeš je ještě potřebovat. Snaž se omezit kouření a alkohol. Vydržíš-li to přes svátky,

máš šanci, že se z tebe stane nekuřák!

Bude to čas očekávání. Nepokoušej se nic urychlit, ani v profesionálních, ani v osobních záležitostech. Vyhýbej se radikálním krokům. Nepokoušej se dokazovat, že máš pravdu, nerozhoduj se ve vážných věcech, na nichž ti velmi záleží. Jen trpělivost a odstup ti může přinést úspěch.

Zbytečně se přepracováváš. Máš sklon k přehánění, ale je to naprostě bezdůvodné. Neber si všechno tak k srdci, máš přece ještě v rukávě několik trumfů a můžeš je v případě potřeby vytáhnout. Věnuj se raději někomu blízkému, kdo potřebuje tvoji pozornost. Dobře by vám udělala krátká společná dovolená.

Všechno záleží na tvé silné vůli a schopnosti rychle a správně reagovat. Podáří-li se ti včas uhnout, zůstanou jen nepříjemné vzpomínky. Chytíš-li se do pasti, nezbyde ti nic jiného, než se s tím smířit. Konec konců je to také životní zkušenost, která ti jednou může být k dobrému.

NÁS TEST

Viete sa hádat?

Konflikty sa stali súčasťou nášho života — doma, v úrade či kdekolvek sa pohnete. Viete si s nimi poradiť? Na túto otázku vám odpovie náš test...

1. Ak niekto na vás na ulici volá, obráťte sa? a) Áno — 4, b) Nie — 0; c) Len ak poznám hlas volajúceho — 2.
2. Kedy mávate najlepšie nápady? a) Skoro ráno — 2, b) Cez deň — 4, c) Večer — 0.
3. Keď cestujete vlakom, ako skoro ste na stanici? a) Najmenej pol hodiny pred odchodom — 0, b) Tesne pred odchodom — 4, c) Stvrť hodiny pred odchodom — 2.
4. Ak si ideš kúpiť niečo na seba, beriate si aj poradcu? a) Áno — 0, b) Nie — 4, c) Ako príde — 2.
5. Ak pripravujete večierok, čo je podľa vás nevyhnutné, aby bol úspešný? a) Plán a organizácia — 4, b) Oblúbenosť hostiteľa — 0, c) Dobrá nálada hostí — 2.
6. Presúvate nepříjemné úlohy na neskôr? a) Často — 0, b) Nie — 2, c) Nikdy — 4.
7. Čo je pre vás cez dovolenku najdôležitejšie? a) Počasie — 4, b) Krajobraz — 2, c) Voľnosť — 0.
8. Ak sa povadíte s partnerom, kto z vás urobí prvý krok na zmierenie? a) Ja — 0, b) Partner — 4, c) Je to vyvážené — 2.
9. Sledujete politické dialógy v televízii? a) Často — 4, b) Nie — 2, c) Nikdy — 0.
10. Pamäťate sa, že by vám rodičia často nadávali? a) Áno — 4, b) Nie — 1.
11. Ak by vám ponúkli vo filme malú rolu, zahrali by ste si? a) Áno — 2, b) Nie — 0, c) Závisí od odmeny — 4.
12. Zlaknete sa, keď buchnú dvere, alebo zazvoní telefón? a) Áno — 1, b) Nie — 4.
13. Zdravíte ľudí, ktorých stretnáte v prírode? a) Áno — 4, b) Nie — 1.
14. Ako dlho vydržíte v horskej chate osamote? a) Niekoľko dní — 4, b) Niekoľko týždňov — 3, c) Niekoľko mesiacov — 2, d) Niekoľko rokov — 1.
15. Už ste pokazili pointu pri rozprávani vtipu? a) Áno — 1, b) Nie — 4.
16. Zapisujete si, čo máte vybaviť? a) Často — 4, b) Občas — 2, c) Nie — 0.
17. Myslíte, že niekedy je prospešnejšia lož ako pravda? a) Áno — 4, b) Nie — 1.
18. Mávate pocit, že vám pri rozhovoroch ľudia často nesprávne rozumejú? a) Zriedka — 0, b) Niekedy — 2, c) Často — 4.
19. V akej miere vás chytá jarná únavu? a) V nijakej — 4, b) V malej — 2, c) Vo veľkej — 0.

ROZLUŠTENIE:

DO 30 BODOV: Hádať sa? To nie je váš prípad. Ste mierumilovný človek, ktorý sa usiluje všetko riešiť rozumne. Cítite sa sice dotknutý, keď sa niekto začne s vami hádať, ale snažíte sa skôr dostať sa z aféry, ako sa brániť. Aj keď sa pritom necitíte najlepšie. Ak vás však chytá hnev, dajte mu volný priebeh a pokojne prejavte odpór. Inak by ste boli vitaným objektom a obeťou hádavých.

DO 60 BODOV: Ak vo vzdachu visí hádka, nie ste sice natezený, ale ani sa nečakáte. Viete, že nie vždy sa dá hádke vyhnúť, že nie vždy sú všetci jednej mienky. Ale napriek tomu nie ste hádavý typ, usilujete sa byť vždy vecný. Viete sa sice prejavíť aj hlasnejšie, ale v podstate to nemyslíte osobne. A keby to druhý tak aj chápal, nie je to sice váš problém, ale s trochou diplomacie by sa takéto nedorozumenia stávali zriedkavejšie.

NAD 60 BODOV: Ste majster v hádani. Vyslovene máte potrebu spravodlivosti a vždy sa angažujete tak za seba, ako aj za druhých. Lenže pre vaše okolie to nie je vždy povzbudivé, a nie vždy majú porozumenie pre váš zápal. Rezultát: dostávate sa do úlohy, kedy sa musíte brániť a obhajovať. Nie že by vám to prekážalo, ale vaša podráženosť ide iným na nervy. Napriek dobrým úmyslom sú konečné výsledky sklamáním. Skúste preto pri výmene názorov viac podliehať faktom, ako pocitom!

SNÁŘ

zdálo se vám o:

Caji — vzešená společnost; léčivém — lehké onemocnění.

Calouníkovi — příjemný domov.

Cápolvi — šťastný sňatek, požehnání na dětech; létajícím — výsledkem tvého podnikání je sporý.

Carodějnici — nepřátelství, nevole.

Cele vysokém — projevíš rozum a úsudek; nízkém — musíš postupovat s odvahou; zraněním — škoda; vrásčitem — musíš se určitěji a přesněji vyjadřovat.

Cepci na hlavě — staneš se maminku; sejmouti ho — beznadějná lásku; práti ho — štěstí a spokojenost v manželství; sítí ho — brzy se provdáš.

Cepici — uděláš si nějakou známost; staré odřené — získáš uznání; nové — úspěch v podnikání.

Cekárne — stojíš před velkými událostmi.

Cerném bezu — pozdravení z nějakého neduhu! kvetoucí — milostné štěstí; čaji z něho — vysvobození z velké bidy.

Cerném chlebu — těžká bohatá strava přivede ti nemoc.

Cerváncích — spokojenost a klid srdce, šťastný obrat osudu.

HULK HOGAN je králem a šampiónem Wrestlingu — podivného zápasu, v némž souperí všeljak pomalovaní a ustrojení svalcovci a který je k vidění na kanálu Eurosportu. Hogan oslnuje miliony fanoušků a netají se tím, že zatímco Arnold Schwarzenegger drtí neprátele automatickymi zbraněmi nejmodernější výroby, on vlastní nejsilnější zbraň světa — své dvě ruce. Natáčí též filmy a nedávno se svérlí se svým velkým snem: chtěl by ve filmu ztělesnit Batmana.

* * *

LEGENDA ELVISA? V auguste uplynulo 15. výročie smrti Elvise Presleya. Tento rok do Presleyovej rezidencie Graceland v Memphise putovalo omnoho viac verných obdivovateľov ako obvykle.

Dodnes nie je vysvetlené tamstvo Presleyovej smrti. Oficiálne na úmrtnom liste napísali „srdečový záchvat“. Ale je známe, že „kráľ“ užíval drogy a rôzne upokojujúce a povzbudzujúce lieky, bez ktorých sa nemohol zaobrátiť. Lieky mu predpisoval vo veľkom množstve jeho osobný lekár dr. Nichopoulos, ktorému neskôr — práve za nadmerné predpisovanie liekov — súd vymeral peňažitú pokutu a

na istý čas zakázal vykonávať lekársku prax. Dodnes nevedno, či Elvis umrel následkom otravy drogami a liekmi, či si — ako

sa podaktori domnievajú — sám vedome ukončil život. Elvis Presley by mal dnes, ak by žil, 57 rokov. Ako by vyzeral? Bol by tučným pánom v šnurovečke a s parochňou? Alebo chudým už nemladým pánom? Alebo by snáď bol naďalej driečny?

„Videla som Presleya pri Niagarských vodopádoch. Videl som Presleya ako jedol hamburgery v New Yorku, bol tučný a plenivý.“ Videl som ho iba trochu staršieho, ako išiel cestou preoblečený za tuláka! Takéto prekvapujúce správy prichádzajú z rôznych štátov Ameriky. Okolo Presleya rastie nová, znepojúca legenda. Elvis žije, len sa schováva! — volajú zástancovia tejto neobvyknej verzie. Uplný pokoj zachovávajú iba vdova po Presleyovi, Priscilla a jeho dcéra Lisa Marie, ktorá sa už dočkala synčeka — Presleyovho vnuka. Na snímke Elvis Presley.

* * *

34-ROČNÁ MARIA ROSA FACCHINETTOVÁ až donedávna bola postrachom talianskych klenotníkov. Práve oni boli najčastejšie obeťami bandy, na čele ktorej bola táto mladá a veľmi pestrká Talianka. Prepádavanie spravidla prebiehalo podľa rovnakého scenára. Maria Rosa terrorizovala majiteľa zlatníckeho obchodu tak, že mu priložila pištoľ k hlave, zatiaľ čo členovia jej bandy rabovali obchod a bali si korist. Za štyri mesiace pani Facchinettová a jej banda takto získali zlato a šperky v celkovej hodnote 4 miliónov dolárov. Napriek veľkému úsiliu polície Maria Rosa a jej banda boli stále nedostihnutelní.

Zenu — gangstra prezradila nakoniec... materinská láska. Maria Rosa mala vo zvyku po kažnej rabovačke telefonovať domov, svojmu synčekovi, aby sa dozvedela, ako sa dieťa cíti a či je dobré. Nakoniec sa o tom dozvedela polícia. Založila odpočuvací aparát v byte pani Facchinettovej, zistila presné miesto jej pobytu po lúpeži a zatkla ju.

* * *

MANŽELKY PLATIA. Ešte prednedávnom sme sa mohli dočítať o obrovských odškodných sumách, ktoré platili bohatí mužovia — filmové hviezdy buď podnikatelia — svojim rozvedeným manželkám. Od istého času sa situácia zmenila: stále častejšie opustení manželia žiadajú od svojich bývalých manželiek vysoke odškodené. A dostávajú ich!

Tak napr. bývalá sexbomba amerického kina Raquel sa pred 12 rokmi vydala za André Weinfelda. Manželstvo všetci považovali za šťastné, hoci Weinfeld, povolaním filmár, prevažne nepracoval a bol iba „manželom svojej manželky“. Rozložili sme sa, keď z nášho zväzku vyprchal celý romantizmus — povedala Raquel Welchová — a musela exmanželovi zaplatiť 5 miliónov odškodného!

Desirée Nosbuschová sa zamívala do mladého hudobného skladateľa Haralda Klosera a rozhodla sa, že opustí staršieho od nej o 30 rokov George'a Bosserta, ktorý ju objabil a stal sa jej manadžerom, tútorm a životným partnerom. Opustila ho. Zaplatila vrah „odškodné“ vo výške pol milióna mariek. Vari najsenzačnejší bol však rozvod Jane Seymourovej s manželom Davidom Flynom. Hviezda sa s ním rozvedla, keďže ju notoricky klamal, bral drogy a miňal mnho peniazí zo spoločného konta. Napriek tomu si vybojoval odškodenie vo výške 3 miliónov dolárov. Okrem toho dostal ranch a „vreckové“ vo výške 8 000 dolárov mesačne.

Jane Fondová vydávala veľmi veľa penazí, aby umožnila politickú kariéru svojmu bývalému manželovi Tomovi Haydenovi, ktorý ju klamal. Keď ho Jane nechala, začal sa boj o peniaze. Nakoniec Hayden dostal 8 miliónov dolárov a nádhernú vilu v Santa Monica.

Odškodným nepohľadol ani manžel britskej princezny Anny, Mark Phillips. Rozhodnutím kráľovnej dostal okolo 5 miliónov dolárov a nehnuteľnosť Aston Park, ktorá má ešte väčšiu hodnotu.

„diť“ manžela, dieťa a dom? Rozhodla však mienka malej sirôtky Natalie, ktorá veľmi chcela, aby sa milovaná babička stala teraz jej mamičkou. Svadba sa konala prednedávnom v Menchestri.

* * *

EŠTE JEDNA KLEBETA z kráľovského dvora. Tentokrát anglického, ktorá nemá nič spoločné s nedávnymi známymi škanďalmi v kráľovskej rodine: domnelym „sklamaním“ princeznej Sary a rozvodom princeznej Anny. Totiž kráľovná Alžbeta II. vyhlásila vojnu ... cigaretám. Už 71 rokov, odkedy kráľ Eduard VII. udelil svojmu priateľovi Alfredovi Dunhillovi, výrobcovi cigariet, titul „kráľovského dodávateľa“, dnes slávna firma Dunhill dodávala na dvor nielen cigarety, ale aj darčeky, napr. polpolníky a zapaľovače. „Koniec s tým“ — rozhodla kráľovná. Výrobky a darčeky koncernu Dunhill majú vracať späť a kráľovský erb, ktorý doposiaľ ozdoboval cigaretové krabičky, má byť z nich — na želanie kráľovnej — odstránený. Kráľovná nikdy nefajčila, kým jej otec, kráľ Juraj VI., náruživý fajčiar, umrel na rakovinu pŕč. Prednedávnom — čo bolo pre kráľovnú poplašným signálom — zistili túto chorobu u kráľovskej sestry Margaréty. Aj ona veľa fajčila...

* * *

MLADÍ ANGLICKÍ následníci trónu. Sme zvedaví, ktorý z nich zastúpi terajšiu kráľovnu Alžbetu II.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13. FAX,
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHOW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS: 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7, tel. 34-11-27.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelnny), Jozef Pivovarčík, Eva Matová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojszewska (tłumaczki).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaśkowá, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkowa, Bronisław Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 15 grudnia na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 3000 zł, kwartalnie — 9000 zł, rocznie — 36 000 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granice przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 157.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zatrzyma sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.10.1992 r., podpisano do druku 14.12.1992 r.

1 P NOVÝ ROK	ÚNOR	BŘEZEN	DUBEN	KVĚTEN	ČERVEN
1 P NOVÝ ROK	1 P Hynek 2 Ú Hromnice 2 S Blahorád 3 N RADMILA 4 P Blahoslava 5 Ú Edvard 6 S Tří králové 7 Č Vilma 8 P Čestmír 9 S Vladan	1 P Albín 2 Ú Anežka 3 S Blažej 4 Č Jarmila 5 P Adéla 6 S Dorota	1 Č Teodor 2 P Vladislav 3 S Richard 4 N IVANA 5 P Miroslava 6 Ú Celestina 7 S Donát 8 Č Ema 9 P Dušan 10 S Radomil 11 N NEDĚLE 12 P PONDĚLÍ 13 S VALENTÝN 14 N MATYLDÁ 15 P Jiřina 16 Ú Juliana 17 S Lukáš 18 Č Simeon 19 P Miloslav 20 S Leon	1 S SVÁTEK 2 N ZIKMUND 3 P Marie 4 Ú Monika 5 S Irena 6 Č Jan 7 P Ludmila 8 S Stanislav 9 N DEN 10 P Blažena 11 Ú Svatava 12 S Pankrác 13 Č Serváč 14 P Bonifác 15 S Žofie 16 N PŘEMYSL 17 P Vratislava 18 Ú Nataša 19 S Ivo 20 Č Bernard 21 P Viktor 22 S Helena 23 N VLADIMÍR 24 P Jana 25 Ú Eliška 26 S Den matek 27 Č Valdemar 28 P Vilém 29 S Magdalena 30 N DUCHA SV. (Den dědečka) 31 P Kamila	1 Ú Mezinárodní den dětí 2 S Jarmil 3 Č Klotilda 4 P Dalibor 5 S Paulina 6 N NORBERT 7 P Iveta 8 Ú Medard 9 S Stanislava 10 Č Boží tělo 11 P Flóra 12 S Antonie 13 N ANTONÍN 14 P Eliška 15 Ú Vít 16 S Zbyněk 17 Č Adolf 18 P Milan 19 S Leoš 20 N KVĚTUŠE 21 P Alois 22 Ú Pavla 23 S Zdenka 24 Č Jan 25 P Ivan 26 S Adriana 27 N LADISLAV 28 P Lubomír 29 Ú Petr a Pavel 30 S Šárka
10 N BŘETISLAV	7 N RICHARD 8 P Milada 9 Ú Apolena 10 S Mojmír 11 Č Božena 12 P Slavěna 13 S Kateřina	7 N TOMÁŠ 8 P Mez. den žen 9 Ú František 10 S Viktorie 11 Č Anděla 12 P Řehoř 13 S Růžena	11 N VELIKONOČNÍ 12 P VELIKONOČNÍ 13 Ú Aleš 14 S Vincenc 15 Č Anastázie 16 P Justin 17 S Rudolf	18 N VALÉRIE 19 P Rostislav 20 Ú Marcela 21 S Alexandra 22 Č Anselm 23 P Vojtěch 24 S Jiří	21 P Alois 22 Ú Pavla 23 S Zdenka 24 Č Jan 25 P Ivan 26 S Adriana 27 N SIMONA 28 P Lubomír 29 Ú Petr a Pavel 30 S Šárka
11 P Bohdana 12 Ú Pravoslav 13 S Veronika 14 Č Radovan 15 P Blahomil 16 S Vladimir	14 N LENKA 15 P Petr 16 Ú Svatopluk 17 S Popelcová 18 Č Viktor 19 N MILENA 20 S Ctislav 21 Č Běla (Den babiček) 22 P Slavomír 23 S Zdenek	14 N MATYLDÁ 15 P Ida 16 Ú Amos 17 S Vlastimil 18 Č Eduard 19 P Josef 20 S Světlouše	21 N RADEK 22 P Leona 23 Ú Felix 24 S Gabriel 25 Č Marie 26 P Emanuel 27 S Alena	25 N MAREK 26 P Oto 27 Ú Jaroslav 28 S Vlastislav 29 Č Robert 30 P Blahoslav	21 P Alois 22 Ú Pavla 23 S Zdenka 24 Č Jan 25 P Ivan 26 S Adriana 27 N LADISLAV 28 P Lubomír 29 Ú Petr a Pavel 30 S Šárka
17 N DRAHOSLAV	21 N LENKA 22 P Petr 23 Ú Svatopluk 24 S Popelcová 25 Č Viktor 26 P Božetěch 27 S Alexandr	28 N LUDOMÍR 29 P Tatána 30 Ú Arnošt 31 S Kvídov	28 N SOŇA 29 P Irma 30 S Emilián	31 P Kamila	
18 P Vladislav 19 Ú Doubrovka 20 S Ctislav 21 Č Běla (Den babiček) 22 P Slavomír 23 S Zdenek	31 N SPYTÍHNĚV				

Kalendář života 1993

CERVENEC	SRPEN	ZÁŘÍ	ŘÍJEN	LISTOPAD	PROSINEC
1 C Jaroslava 2 P Marie 3 S Radomír 4 N PROKOP	1 N OSKAR 2 P Gustav 3 Ú Miluše 4 S Dominik 5 Č Milivoj 6 P Oldřiška 7 S Lana 8 N SOBĚSLAV 9 P Roman 10 U Vavřinec 11 S Zuzana 12 Č Klára 13 P Alena 14 S Sylva 15 N HANA 16 P Jáchym 17 Ú Záviš 18 S Helena 19 Č Ludvík 20 P Bernard 21 S Johana 22 N BOHUSLAV 23 P Lubomíra 24 Ú Bartoloměj 25 S Radim 26 Č Luděk 27 P Otakar 28 S Augustýn 29 N VÝROČÍ SNP, st. sv. SR	1 S Samuel 2 Č Adéla 3 P Bronislav 4 S Jindřiška 5 N BORIS 6 P Boleslav 7 Ú Regina 8 S Marie 9 Č Daniela 10 P Irma 11 S Emilián 12 N MARIE 13 P Lubor 14 Ú Radka 15 S Jolanta 16 Č Ludmila 17 P Naděžda 18 S Krystof 19 N ZITA 20 P Oleg 21 Ú Matouš 22 S Moric 23 Č Berta 24 P Jaromír 25 S Zlatuše 26 N JUSTINA 27 P Kosma 28 Ú Václav 29 S Michal 30 Č Jeroným	1 P Igor 2 S Galina 3 N BOHUMIL 4 P František 5 Ú Eliška 6 S Natálie 7 Č Sergej 8 P Věra 9 S Diviš 10 N ZÁBOJ 11 P Jan Žižka 12 Ú Marcel 13 S Renáta 14 Č Krasoslav 15 P Terezie 16 S Havel 17 N HEDVIKA 18 P Lukáš 19 Ú Michaela 20 S Vendelin 21 Č Brigita 22 P Halka 23 S Teodor 24 N RAFAEL 25 P Živa 26 Ú Dimitrij 27 S Ivona 28 Č St. sv. ČSRF 29 P Violeta 30 S Marcel	1 P VŠECH SVATÝCH 2 Ú Památná zesnulých 3 S Hubert 4 Č Karel 5 P Emerich 6 S Liběna 7 N SEVERÍN 8 P Bohumír 9 Ú Bohdan 10 S Evžen 11 Č SVÁTEK NEZÁVIS- LOSTI, st. sv. PR 12 P Benedikt 13 S Stanislav 14 N SÁVA 15 P Leopold 16 Ú Otmar 17 S Valentýna 18 Č Romana 19 P Alžběta 20 S Čestmír 21 N ALBERT 22 P Cecilie 23 Ú Klement 24 S Emilie 25 Č Katerina 26 P Konrád 27 S Xénie 28 N ŠTĚPÁNKA 29 P Blažej 30 Ú Ondřej	1 S Lev 2 Č Blanka 3 P František 4 S Barbora 5 N JITKA 6 P Mikuláš 7 Ú Ambrož 8 S Květoslava 9 Č Vratislav 10 P Julie 11 S Dana 12 N SIMONA 13 P Lucie 14 Ú Lýdie 15 S Zdirad 16 Č Albína 17 P Daniel 18 S Miroslav 19 N URBAN 20 P Dagmar 21 Ú Tomáš 22 S Šimon 23 Č Vlasta 24 P Adama a Evy 25 S 1. SV. VÁNOČNÍ 26 N 2. SV. VÁNOČNÍ 27 P Jan 28 Ú Bohumila 29 S Judita 30 Č David 31 P Silvestr
19 P Čenek 20 Ú Ceslav 21 S Vítězslav 22 Č Magdaléna 23 P Libor 24 S Kristýna 25 N JAKUB	30 P Růžena 31 Ú Pavlína				
26 P Anna 27 Ú Julie 28 S Viktor 29 Č Marta 30 P Bořivoj 31 S Ignác					